

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Факультет педагогіки і психології
Кафедра педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти**

Кваліфікаційна робота
**ПАРТНЕРСТВО СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ
СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ**

**Спеціальність 012 Дошкільна освіта
Освітня програма «Дошкільна освіта»**

Здобувачки вищої освіти
освітнього ступеня «магістр»
факультету педагогіки і психології
Франків Оксани Богданівни.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Янкович Олександра Іванівна.

РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та
менеджменту освіти Олег
Теофілович Винничук.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	7
1.1. Поняття, сутність та завдання організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти	7
1.3. Форми, методи та засоби організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.....	15
1.3. Основні чинники організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.....	31
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ..	44
2.1. Дослідження актуального стану партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.....	44
2.2. Модель технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.....	57
2.3. Аналіз ефективності технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.....	78
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92
ДОДАТКИ.....	99

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку суспільства пріоритетним завданням освітньої галузі є забезпечення гармонійного розвитку дитини та створення сприятливих умов для її соціалізації. Дошкільний вік є надзвичайно важливим етапом у житті людини, оскільки саме в цей період закладаються основи світогляду, формуються моральні цінності, а також моделі поведінки та навички взаємодії з оточенням. Відповідно, якість виховання дітей дошкільного віку значною мірою визначає майбутню особистість. Одним із важливих аспектів виховання дошкільників є формування моделей поведінки, які включають як базові елементи культури поведінки (дотримання правил, ввічливість, самоконтроль), так і здатність до співпереживання, морального вибору, особистої відповідальності. Формування адекватних поведінкових стратегій забезпечує готовність дитини до життя у суспільстві.

Дослідження проблеми організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти є надзвичайно важливим у контексті формування моделей поведінки дітей старшого дошкільного віку, які інтенсивно засвоюють соціальні норми, вчаться регулювати власні емоції, проявляти ініціативу у спілкуванні з ровесниками й дорослими, а також закріплюють основи моральної поведінки. Від впливів сімейного та освітнього середовища залежить, наскільки ці моделі будуть стабільними та відповідатимуть соціальним очікуванням. Важливість проблеми посилюється в умовах воєнного стану та соціальної нестабільності, коли сім'ї переживають стресові ситуації, змушені до переміщень, втрачають стабільність у виховному процесі. За таких обставин заклад дошкільної освіти виконує компенсаторну функцію, забезпечуючи дитині стабільність, відчуття безпеки та можливість формувати конструктивні поведінкові моделі.

Зазначимо, що у процесі формування моделей поведінки дошкільників важливу роль відіграють два соціальні інститути – сім'я та заклад дошкільної освіти. Якщо сім'я є первинним середовищем соціалізації, то заклад дошкільної освіти виступає організованим педагогічним простором, де процес виховання та навчання набуває системності й цілеспрямованості. При цьому трансформаційні

процеси в суспільстві зумовлюють нові вимоги до організації партнерства між сім'єю та ЗДО. Зміни у соціально-економічному та інформаційному середовищі вимагають від освітян та батьків перегляду підходів до виховання. Батьки все частіше делегують функції виховання освітнім інституціям, тоді як педагоги наголошують на необхідності тісної співпраці з родинами вихованців. Саме їхня взаємодія на засадах партнерства створює цілісний освітньо-виховний простір, у якому дитина отримує перший досвід соціальної поведінки.

Аналіз наукової літератури (А. Алексєєнко, А. Богданова, А. Гончаренко, В. Дубровський, Г. Іванюк, В. Костів, В. Машовець, М. Мирошніченко, М. Сухомлинський, О. Штепа, П. Щербань та ін.) показує, що партнерська взаємодія в освіті та вихованні передбачає рівноправність, довіру та спільну відповідальність. Вона виходить за межі традиційних форм батьківських зборів і вимагає створення інноваційного освітнього середовища, у якому і батьки, і педагоги спільно вирішують завдання розвитку дитини. Вченими стверджується необхідність міждисциплінарного вивчення проблеми партнерства, дослідження механізмів наслідування та ідентифікації з дорослими, обґрунтування методів виховання, вивчення ролі сім'ї як основної інституції соціалізації. Тому організація ефективної взаємодії між ЗДО та родиною передбачає використання діалогових форм співпраці, залучення сімей до освітнього процесу, організацію спільних заходів, розробку індивідуальних програм розвитку дитини.

Звернення до проблеми організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки дітей старшого дошкільного віку має і практичне, і теоретичне значення, оскільки дає змогу розробити ефективні механізми співпраці, що сприяють гармонійному розвитку дитини, й розширює наукові уявлення про закономірності соціалізації та виховання у дошкільному віці. При цьому формування моделей поведінки дошкільників залежить від стилю виховання в сім'ї, педагогічної культури батьків, якості педагогічного процесу в ЗДО, індивідуально-психологічних особливостей дитини. Лише у партнерстві сім'я та педагоги можуть забезпечити індивідуалізацію виховання та врахувати персональні потреби кожного вихованця старшого дошкільного віку.

Таким чином, актуальність дослідження визначається низкою чинників:

суспільними змінами, потребою у забезпеченні гармонійного розвитку дитини, необхідністю удосконалення взаємодії між сім'єю та ЗДО, потребою адаптації освітнього процесу до сучасних реалій. Тому вивчення особливостей організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників є важливим науковим і практичним завданням, що відповідає актуальним потребам сучасної освіти та суспільства загалом.

Відтак, враховуючи педагогічну актуальність та суспільне значення проблеми організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, з огляду на потреби формування моделей поведінки старших дошкільників в умовах співпраці закладу дошкільної освіти з батьками, визначено тему кваліфікаційної роботи: **«Партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників»**.

Об'єкт дослідження – партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти як педагогічний феномен.

Предмет дослідження – особливості партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.

Завдання дослідження:

1. Визначити поняття, сутність та завдання організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.
2. Охарактеризувати основні чинники організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.
3. Обґрунтувати педагогічні умови організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.
4. Проаналізувати актуальний стан партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.
5. Розробити та апробувати модель технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.

У процесі дослідження застосовано комплекс теоретичних і емпіричних **методів**: *теоретичні*: аналіз й узагальнення психолого-педагогічної літератури із метою визначення різних аспектів партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників, осмислення його експериментальних результатів і формулювання висновків роботи; *емпіричні*: педагогічне спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи); діагностування особливостей партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників, а також анкетування вихователів і батьків; *статистичні*: методи кількісного і якісного аналізу здобутих експериментальних результатів.

Теоретичне значення дослідження полягає у комплексному науково-практичному аналізі проблеми організації партнерства сім'ї і закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників. Зокрема, визначено поняття, сутність та завдання організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, охарактеризовано основні чинники організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, обґрунтовано педагогічні умови організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, пропоновано науково обґрунтовані шляхи, засоби та форми організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці й апробуванні моделі технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників. Запропоновані підходи до організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти та педагогічні умови їх використання можуть використовувати вихователі й адміністрація закладів дошкільної освіти для підвищення ефективності формування моделей поведінки старших дошкільників в сучасних умовах.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи складає 122 сторінки, а обсяг основного тексту проведеного дослідження налічує 91 сторінку. Кількість додатків – 4.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Поняття, сутність та завдання організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти

У сучасних умовах детермінованого впливу гуманістичних процесів у закладах дошкільної освіти України актуалізується потреба у консолідації професійних ресурсів педагогів та родини, спрямованих на забезпечення реалізації права дитини на якісну освіту. Для ефективного впровадження освітніх програм у закладах дошкільної освіти значущим є не просто співробітництво, а партнерство педагогів і батьків, що передбачає рівноправну взаємодію, а також спільну відповідальність за освітній процес та створення умов для гармонійного розвитку дітей. Виходячи з цього, вивчення проблеми організації ефективного партнерства між педагогами та родинами дошкільників у ЗДО вимагає уточнення таких наукових категорій, як «партнерство», «партнерство педагога з батьками дитини» та «партнерство закладу дошкільної освіти і сім'ї».

Зазначимо, що категорія «партнерство» має міждисциплінарний характер і трактується як «об'єктивна і універсальна форма існування, а також спосіб взаємозв'язку й взаємовпливу, та умова розвитку усіх матеріальних, ідеальних і соціальних систем» [90, с. 13]. У науковому аспекті «партнерство відображає особливий тип відносин між суб'єктами, за яких кожен із учасників взаємодії й впливає на інших учасників, приводячи до зміни їхніх станів, та водночас зазнає впливу з боку інших, що спричиняє зміни у його власному стані» [3, с. 15]. Важливо враховувати, що категорія «партнерство» досліджується у різних наукових галузях, зокрема в психології та педагогіці, і має прикладне значення у практиці організації освітнього процесу.

Як доводить А. Марушкевич, слід враховувати, що партнерство можливе за наявності двох умов. По-перше, це ізоморфність психічних структур партнерів, що дозволяє узгоджувати їхні дії та мотиви у спільній діяльності. По-друге, це різниця у змісті та динаміці прояву психологічних аспектів у різних

осіб, що забезпечує взаємний обмін і доповнення дій і знань [72, с. 102]. У соціально-гуманітарних науках поняття «партнерство» використовується для аналізу умов, факторів та ситуацій, у яких реалізується спільна діяльність людей, включаючи професійну сферу. Зокрема, «у системі соціальних відносин партнерство стає способом інтеграції і координації дій людей або їхніх груп у процесі здійснення спільної діяльності» [24, с. 11].

У психології партнерство трактують як процес взаємного впливу осіб один на одного, формування взаємозалежних учинків, міжособистісних зв'язків та змін системи потреб; інтерактивну складову структури спілкування; організацію спільної діяльності через взаємозалежний обмін діями та реалізацію міжособистісних стосунків [69]. Так, В. Поліщук, Н. Ільїна, С. Поліщук та інші автори визначають партнерство як процес безпосереднього чи опосередкованого впливу суб'єктів один на одного, що формує їхню взаємну зумовленість і зв'язок, слугуючи інтегруючим чинником для створення нових соціально-педагогічних структур. Партнерство є «механізмом спілкування, який позначає процес впливу суб'єктів (об'єктів) один на одного, викликаного потребами спільної діяльності та направленого на зміни у стані, поведінці і особистості партнера. Виникаючі зв'язки між суб'єктами у процесі спільної діяльності переводять спілкування у площину міжособистісного партнерства» [69, с. 43].

Узагальнимо, що партнерство – рівноправна, взаємозалежна та спрямована на спільну мету взаємодія двох чи більше сторін, що ґрунтується на довірі, повазі, взаєморозумінні та готовності до співпраці. Загалом партнерство можна інтерпретувати як інтерактивну форму спілкування різних суб'єктів, спрямовану на взаємний обмін думками, ідеями, мотивами, знаннями та діями з метою встановлення і реалізації міжособистісних стосунків та організації процесу спільної діяльності, що є ключовим чинником розвитку старших дошкільників у закладі освіти. Партнерство сім'ї та закладу освіти означає, що батьки та педагоги спільно працюють над розвитком дитини, обмінюються інформацією, координують освітні цілі та методи виховання, підтримують один одного і разом вирішують питання, пов'язані з навчанням і соціалізацією дітей.

У статті Л. Овдій «На порозі дитсадка» досліджено чинники, що сприяють формуванню партнерських відносин між закладами дошкільної освіти та сім'ями вихованців. Авторка виділяє застосування педагогічних практик, орієнтованих на потреби родини, а також надає методичні рекомендації щодо організації ефективного партнерства педагогів із батьками. Дослідниця підкреслює, що «для успішної реалізації освітніх програм дуже важлива ефективна співпраця педагогів й родин дітей. Керівник закладу освіти є фасилітатором в налагодженні стосунків між педагогами, фахівцями й батьками» [56, с. 49]. Вона зазначає, що «одне із найважливіших завдань адміністрації й педагогів, та, водночас, першим кроком на шляху довірливих, партнерських стосунків із родинами є створення такого середовища, де б дитина почувалась комфортно й упевнено» [56, с. 50], що свідчить про безпосередній вплив організації партнерства на емоційний та соціальний розвиток дитини.

Д. Мітчелл наголошує на центральній ролі батьків у формуванні освітнього простору дошкільників, зазначаючи, що «вони – батьки, які мають усі відповідні цьому статусу права та обов'язки, але вони також й джерело інформації, партнери в розробці й реалізації програм для дітей та «споживачі» пропонуваної освіти» [60, с. 52]. Автор трактує стратегію «включення батьків» як педагогічну технологію, яка передбачає інформованість родин, їхню участь у заходах, взаємний діалог, обмін думками та залучення до прийняття рішень щодо організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Такий підхід демонструє сутність партнерства як двобічного процесу, де батьки виступають активними суб'єктами освітньої діяльності, а не лише пасивними учасниками.

В. Сухар підкреслює, що ефективне партнерство педагога та сім'ї є двостороннім процесом, який ґрунтується на усвідомленні педагогом необхідності активного залучення родин до освітньої діяльності та на його власній зацікавленості й професійній спроможності організувати таке партнерство на високому рівні [71].

І. Гайдамака виділяє основні завдання організації партнерства педагогів із сім'ями, серед яких:

- надання батькам кваліфікованої допомоги у формуванні адекватних стосунків між членами родини та дитиною;
- сприяння створенню комфортного для дитини родинного соціуму;
- підвищення поінформованості сім'ї щодо потенціалу розвитку дитини та її перспектив у різних сферах життя;
- забезпечення умов для активної участі батьків у вихованні та навчанні дитини;
- навчання батьків методам організації освітньої, художньої та продуктивної діяльності їхньої дитини [16].

Перелічені завдання чітко відображають цілісну концепцію партнерства як взаємовигідної взаємодії, спрямованої на розвиток дитини через активне залучення родини.

Науковці О. Зверєва та Т. Котова визначають структуру партнерства педагога з батьками через реалізацію традиційних і нетрадиційних форм організації взаємодії. Традиційні форми включають колективні (батьківські збори, конференції, круглі столи), індивідуальні (педагогічні бесіди, тематичні консультації) та наочно-інформаційні. Нетрадиційні форми охоплюють інформаційно-аналітичні (соціологічні опитування та зрізи), дозвіллеві (спільні свята, виставки), пізнавальні (семінари-практикуми, педагогічні брифінги, усні педагогічні журнали, педагогічні бібліотеки) та наочно-інформаційні (інформаційні буклети для батьків, дні відкритих дверей, випуск спеціальних газет) [60, с. 87-88]. Таке різноманіття форм сприяє глибшій інтеграції родини у педагогічний простір закладу та реалізації принципу партнерства у повній мірі.

О. Кіян [66] описує організаційні механізми підтримки безперервного партнерства між закладами дошкільної освіти та сім'ями, виділяючи колективні та індивідуальні форми роботи, а також наочну стендову інформацію. До колективних форм належать: батьківські збори (ознайомлення з завданнями розвитку дитини); дні відкритих дверей (консультативна робота, круглі столи з психологом, вихователями, завідувачем ЗДО та соціальним педагогом); клубна робота (участь батьків у гуртках ЗДО); організація дитячих свят та дозвіллевих заходів; відкриті заняття для батьків (демонстрація успіхів дітей та можливостей

підтримки розвитку). До індивідуальних форм належать: персональні бесіди й консультації фахівців, а також відкриті індивідуальні заняття з дитиною у присутності батьків. Наочна стендова інформація включає інформаційні стенди, тематичні стаціонарні чи пересувні експозиції, «настільну» інформацію (книги, брошури, рекомендації для батьків), «пересувні теки» та виставки результатів творчої діяльності дітей. Усі ці заходи забезпечують системне, цілеспрямоване партнерство, що ґрунтується на активній участі родини та її професійному супроводі з боку закладу освіти.

Дослідниця В. Кушнір виділяє різноманітні форми організації партнерства між педагогом і батьками дитини, серед яких колективні та індивідуальні форми, наочні засоби, індивідуальні бесіди й практикуми, консультування, лекції та семінари, соціологічні дослідження, а також взаємодія з громадськими організаціями. Основними завданнями цього партнерства вона визначає: спільне планування узгоджених, комплексних та інтегрованих дій, що сприятимуть всебічному розвитку та вихованню дитини; навчання батьків елементам виховання й організації освітньої діяльності; ознайомлення родини з різноманітними методами, методиками та освітніми засобами; надання повної інформації щодо важливості системного навчально-виховного впливу на дитину [83].

Науковиця Л. Гончар уточнює ключові напрями партнерства педагога з батьками у закладі освіти, серед яких: педагогічна підтримка навчання батьків; надання родині допомоги у вихованні дітей з урахуванням індивідуальних запитів та особливостей конкретної сім'ї; профілактика насильства над дітьми у сімейному середовищі; створення сприятливого навчально-розвивального середовища; супровід адаптації дитини та батьків до закладу дошкільної освіти; посередницька роль у взаємодії батьків із освітніми та соціокультурними установами мікрорайону чи громади [88].

У посібнику Н. Купини [58] підкреслюється, що пріоритетним завданням організації партнерства є багатоступенева підготовка батьків до виконання виховних функцій, що становлять складову педагогічної культури. Така культура формується у батьків через емоційне осмислення власного досвіду, що

дає змогу стверджувати про залежність успішності виховання від особистісних якостей батьків, таких як характер, ерудиція, здібності та практичні уміння.

Як доводить О. Полякова, значення партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти полягає у створенні цілісної системи виховання та соціалізації дитини, де сім'я та педагогічний колектив виступають рівноправними учасниками освітнього процесу. Партнерські взаємини забезпечують не лише передачу знань і навичок, але й формування ціннісних орієнтацій, емоційної стабільності та соціально прийнятної поведінки дітей.

По-перше, партнерство сприяє гармонійному розвитку особистості дитини, адже об'єднує ресурси сім'ї та ЗДО для створення умов, у яких дитина отримує цілісний досвід пізнання, спілкування та самовираження. Взаємодія батьків і педагогів дозволяє ефективніше враховувати індивідуальні особливості дитини, її психологічні потреби та здібності.

По-друге, партнерство підвищує ефективність педагогічного процесу, оскільки взаємний обмін інформацією між сім'єю та ЗДО дозволяє оперативно коригувати методики виховання, вирішувати поведінкові та навчальні проблеми, формувати у дітей позитивні моделі поведінки. У цьому контексті роль педагога трансформується: він стає не лише наставником, а й фасилітатором, який підтримує активну участь батьків у процесі розвитку дитини.

По-третє, партнерство зміцнює психологічний клімат у закладі освіти, створюючи атмосферу довіри, взаємоповаги та спільної відповідальності за результати виховання. Це особливо важливо для старших дошкільників, які активно формують соціальні навички, вчаться співпрацювати з однолітками та дорослими, засвоюють норми соціальної поведінки.

По-четверте, ефективне партнерство сім'ї та ЗДО сприяє розвитку громадянської компетентності батьків, педагогічної культури останніх та усвідомленості у вихованні дітей. Вони отримують підтримку, знання та навички, які допомагають їм формувати у дітей дошкільного віку моральні цінності, відповідальність та соціальну активність [64].

Вказане дає нам змогу визначити партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти як системну, рівноправну та взаємозалежну взаємодію батьків і

педагогічного колективу, спрямовану на цілісний розвиток дитини, формування її соціальних, емоційних та когнітивних компетентностей, а також на створення сприятливого освітнього і виховного середовища. В основі такого партнерства лежить спільна відповідальність, довіра та взаємоповага, що передбачає активну участь батьків у житті закладу, врахування індивідуальних особливостей дітей, узгодження освітніх цілей і методів виховання, а також безперервний обмін інформацією між сім'єю та педагогами.

Функції партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти (ЗДО) визначаються як системоутворюючі компоненти, що забезпечують комплексний розвиток дитини та ефективність освітнього процесу. Вони охоплюють соціально-виховну, психологічно-педагогічну, організаційно-методичну та інформаційно-комунікативну сфери взаємодії.

1. Соціально-виховна функція полягає у формуванні у дітей соціально прийнятних моделей поведінки, розвитку ціннісних орієнтацій, моральних та етичних норм, засвоєнні соціальних ролей та навичок міжособистісної взаємодії. Партнерство забезпечує узгодженість впливів сім'ї та ЗДО, що створює цілісне середовище для гармонійного розвитку дитини.

2. Психологічно-педагогічна функція передбачає спільне визначення освітніх та виховних цілей, індивідуалізацію навчально-виховного процесу та адаптацію методик до особливостей кожної дитини. Через партнерство відбувається моніторинг психофізичного розвитку, корекція поведінкових проблем та підтримка емоційного благополуччя дітей.

3. Організаційно-методична функція реалізується через узгодження освітніх програм, планування спільних заходів, створення умов для активної участі батьків у житті ЗДО. Це забезпечує координацію дій педагогів та сім'ї, підвищує ефективність виховного процесу та сприяє оптимізації освітніх та виховних стратегій.

4. Інформаційно-комунікативна функція забезпечує безперервний обмін інформацією між батьками та педагогами щодо розвитку, досягнень та потреб дитини. Вона сприяє формуванню довіри, взаєморозуміння та відкритості у стосунках, що є необхідною умовою ефективного партнерства [1; 8; 16; 22 та ін.].

Перелічені функції партнерства сім'ї та ЗДО взаємопов'язані та взаємодоповнюють одна одну, створюючи сприятливі умови для цілісного розвитку особистості дитини, підвищення якості дошкільної освіти та зміцнення соціальної компетентності батьків.

Аналіз наукових джерел (Н. Бугаєць, С. Жданенко, О. Гончар, а також Ю. Костюшко, Т. Пушкар, М. Коць, І. Трубавіна та ін.) дає змогу розглядати партнерство сучасних педагогів закладів дошкільної освіти з батьками як взаємоактивність і взаємний вплив суб'єктів у системі спільної особистісно-орієнтованої ціннісно-моральної діяльності. Таке партнерство спрямоване на формування гуманістичних цінностей та якостей дитини, мотивації та правил гуманної поведінки, і базується на конструктивному діалозі та позитивних міжособистісних стосунках, що забезпечують якісні зміни у суб'єктів партнерства через взаєморозуміння та взаємодопомогу [58].

Аналіз спеціальної наукової літератури (В. Брюхова та Н. Бугаєць, В. Вершинін й Т. Виноградова, О. Коберник та І. Хоменко) підтверджує, що у вихованні та навчанні дошкільників важлива спільна діяльність педагогів та батьків. Організація партнерства у сучасних умовах передбачає:

- 1) спільну діяльність – інтеграцію зусиль педагогів та батьків у освітньому процесі для досягнення загального та індивідуального успіху дитини;
- 2) спільну мету – виховання творчої та гармонійної особистості, залучення дитини до духовних, національних та особистісних цінностей;
- 3) координацію – узгодження позицій суб'єктів через інтелектуальні, емоційні та міжособистісні взаємозв'язки;
- 4) позитивну взаємозалежність – оптимальний розподіл обов'язків, взаємне стимулювання та підтримка, обмін інформацією й постійний контакт педагогів із батьками;
- 5) колаборацію – спільну відповідальність за результати роботи педагогів і батьків;
- 6) активну творчу позицію суб'єктів партнерства – розкриття внутрішнього потенціалу дошкільників;

7) суб'єкт-суб'єктну позицію – визнання рівності та цінності педагогів і батьків у процесі спільної діяльності [63].

Узагальнення досліджень вітчизняних та зарубіжних учених дозволяє виділити різновиди партнерства педагогів із батьками за такими критеріями: типами суб'єктів і об'єктів (педагоги – діти – батьки); стилями керівництва (демократичний, ліберальний, авторитарний); характером відносин (партнерство й діалог, угода та опіка, пригнічення й конфлікт); комунікативними засобами (вербальні й невербальні); характером результату і ефективністю цілепокладання (продуктивна чи непродуктивна); керованістю процесу (керована та некерована); спрямованістю (пряма та непряма); змістом діяльності (навчальна, трудова, спортивна); віком учасників (одновікові та різновікові); постановкою мети (цілеспрямована чи стихійна); рівнем підготовленості процесу (випадкова чи навмисна); тривалістю партнерства (короткострокова чи довготривала).

Отже, організація ефективного партнерства педагога з батьками у закладі дошкільної освіти є обов'язковою та цілеспрямованою. Основною метою такої діяльності є визначення реальних освітніх та виховних потреб дитини, залучення батьків до процесу навчання, розвитку та соціалізації дитини, а також надання допомоги у вирішенні конфліктних ситуацій, підвищенні психолого-педагогічної культури батьків та формуванні гармонійного партнерства. Проведений аналіз різних джерел свідчить, що існують численні види, форми та методи організації партнерства педагога з батьками, які реалізуються фахівцями відповідно до їхніх професійних функцій у закладах дошкільної освіти.

1.2. Форми, методи та засоби організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти

Сучасна дошкільна освіта спрямована на формування всебічно розвиненої особистості дитини, що потребує взаємодії не лише з педагогами, а й із сім'єю. У цьому контексті виникає необхідність обґрунтування педагогічних умов організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, адже саме від їх якості залежить ефективність виховного процесу та соціалізація дитини. Педагогічні

умови визначають рівень взаєморозуміння та взаємодовіри між батьками й педагогами, створюють основу для конструктивного обміну інформацією, спільного прийняття рішень, врахування індивідуальних особливостей дитини та забезпечують психологічний комфорт учасників партнерства. Системне визначення та реалізація таких умов дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу та сприяти гармонійному розвитку старших дошкільників.

Важливою передумовою ефективної організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти виступає побудова взаємин між батьками й вихователями на засадах інноваційності. У сучасних умовах відбувається трансформація системи дошкільного виховання, центральними орієнтирами якої стали гуманізація та деідеологізація педагогічного процесу. Метою такого оновлення визначається не формування «члена суспільства», а створення можливостей для гармонійного й вільного розвитку особистості дитини. Водночас зміни в освітній політиці зумовили офіційне визнання вагомості ролі сучасної сім'ї у вихованні дітей-дошкільників та актуалізували необхідність вибудовування партнерських стосунків із нею.

Водночас практика засвідчує, що педагоги закладів дошкільної освіти не завжди усвідомлюють значущість і необхідність партнерства з батьками. Унаслідок цього дві найважливіші для дошкільника соціалізуючі інстанції – родина та педагогічний колектив – часто діють автономно, не узгоджуючи своїх впливів, що значно знижує результативність виховного процесу. Відомо, що «основа дошкільного виховання полягає у формуванні в дітей позитивних звичок, культурних моделей поведінки та продуктивних способів діяльності. Забезпечити їх можна лише тоді, коли дорослі – і в родині, і в закладі освіти – узгоджують свої вимоги, обирають спільні методи впливу та визначають єдині підходи до навчання й виховання» [25, с. 59].

Важливо, щоб у партнерстві сім'ї та дошкільного закладу враховувалося, у розв'язанні яких завдань більш результативною може бути одна зі сторін. Наприклад, у питаннях емоційного чи статевого виховання, формування навичок здорового способу життя та залучення дитини до спорту потенціал сім'ї значно вищий. Натомість «заклад дошкільної освіти кваліфіковано здійснює навчання,

розвиток творчих здібностей та ін.» [89, с. 68]. Таким чином, педагогічна умова інноваційного партнерства полягає у створенні системи взаємодії, де враховуються сильні сторони кожного учасника й формується єдиний виховний простір, що забезпечує цілісний розвиток дитини.

Значущим для організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти є активне залучення батьків до життя закладу й створення атмосфери довіри, яка формує підґрунтя для їхньої позиції як односторонніх та партнерів педагогів. Робота з родиною виступає надзвичайно складним завданням, оскільки поєднує організаційні та психолого-педагогічні аспекти. Для досягнення ефективності такої взаємодії необхідно виробити особливу форму комунікації, яку доречно визначати як «довірливо-діловий контакт». Саме ця форма спілкування дає змогу уникати формалізму та сприяє формуванню емоційної близькості й професійної взаємоповаги між вихователями та батьками.

Розвиток партнерських відносин передбачає поетапність, кожен етап якої має своє функціональне призначення. На першому етапі відбувається трансляція батькам позитивного образу дитини, що сприяє створенню доброзичливої атмосфери та налаштовує дорослих на конструктивний діалог із вихователем. Значення цього етапу полягає в корекції природної тенденції багатьох батьків фокусувати увагу на негативних проявах поведінки дитини чи її можливих проблемах у дитячому колективі. Тому перший етап логічно можна назвати етапом «зміни акцентів», адже його завданням є формування у батьків більш цілісного, позитивно забарвленого уявлення про дитину.

Другий етап партнерства спрямований на передачу батькам знань, які вони можуть ефективно застосовувати у родинному середовищі. Це стосується особливостей спілкування дошкільника з однолітками, організації спільних занять, ігор, розвитку мовлення, творчих здібностей. Так батьки отримують не лише інформацію, а й педагогічні орієнтири, що дозволяють зробити родинне виховання більш цілеспрямованим і результативним.

Третій етап передбачає ознайомлення вихователя з особливостями життя сім'ї та специфічними труднощами, з якими стикаються батьки у вихованні дитини. У цьому діалозі домінантна роль належить саме родині, адже тільки

після досягнення довірливих відносин на попередніх етапах батьки готові відкрито говорити про як позитивні, так і проблемні сторони поведінки дитини. Важливо підкреслити, що позиція педагога тут не повинна бути «суддівською», а партнерською, позбавленою повчань чи моральних оцінок. Спілкування має здійснюватися «на рівних», що дозволяє уникнути психологічного бар'єру й відкриває шлях до конструктивного вирішення проблем. Саме завдяки такій взаємодії стає можливим перехід до четвертого, заключного етапу, який визначає перспективи подальшого партнерства [80].

На четвертому етапі внутрішня та зовнішня цілі взаємодії збігаються: і вихователь, і батьки зосереджуються на спільному вивченні та розвитку особистості дитини, що передбачає перегляд усталених стереотипів виховання та створення нових форм спілкування. Девізом цього етапу закономірно виступає «Давайте дізнаватись разом» [84], адже мова йде про рівноправне партнерство у процесі пізнання та виховання дитини. Найважливішим результатом такого етапу є готовність батьків до переосмислення власних установок і практик, які безпосередньо впливають на розвиток і поведінку дитини.

Унікальна виховна роль сім'ї пояснюється тим, що саме у родині відбувається найінтенсивніший і найбільш тривалий контакт дитини з дорослими, передусім із батьками. Теорія та практика догляду за дітьми переконливо свідчать: для повноцінного розвитку необхідним є активне спілкування з фізично і соціально зрілими людьми. Діти, які позбавлені цього спілкування, особливо контакту з батьками, зазвичай демонструють відставання у психічному та соціальному розвитку. Тому сім'я є вирішальним чинником становлення особистості, основою її морального й емоційного формування. Водночас розвиток дитини не може бути завершеним без спілкування у колективі однолітків, яке забезпечує заклад дошкільної освіти [59, с. 21].

У дошкільному закладі дитина здобуває перший досвід організованого навчання, набуває соціальних навичок взаємодії, вчиться співпрацювати з іншими дітьми та дорослими, а також планувати власну діяльність. Ступінь успішності цього процесу значною мірою визначається ставленням сім'ї до закладу та її готовністю активно долучатися до освітньої діяльності. Як свідчить

практика, гармонійний розвиток дошкільника є малоімовірним без активної участі батьків у партнерських відносинах з вихователями [47].

Важливим для ефективної організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти є подолання бар'єру між вихователем і батьками та вибудова взаємодії на принципах рівноправної спільної діяльності. Завдання вихователя полягає у створенні таких умов, за яких родина перестає бути лише об'єктом педагогічного впливу, а перетворюється на повноправного суб'єкта виховного процесу. У цьому контексті головна мета сімейного виховання набуває нового виміру: йдеться не лише про забезпечення належного догляду, а передусім про розвиток особистості дитини в умовах партнерської єдності двох провідних інститутів соціалізації. Як зазначають науковці, «батьки й вихователі об'єднують свої зусилля і забезпечують малюкові подвійний захист, емоційний комфорт, цікаву і змістовну життя в закладу дошкільної освіти і вдома, що, у свою чергу, стимулює розвиток його здібностей, вміння спілкуватися з однолітками і забезпечує підготовку до закладу освіти» [34, с. 8].

Попри появу нових, перспективних форм партнерства, орієнтованих на залучення батьків до активної участі у житті закладу дошкільної освіти, на практиці ще досить часто взаємодія з родинами обмежується пропагандистською діяльністю. У таких випадках батьки залишаються пасивними слухачами, що не дозволяє налагодити повноцінний зворотний зв'язок і обмежує потенціал родинного виховання. Важливо наголосити, що реальне партнерство можливе лише тоді, коли вихователь глибоко знає сім'ю, розуміє її труднощі та потреби. Саме пізнання батьків є передумовою успішної взаємодії, адже далеко не всі педагоги готові до рівноправного обговорення виховних проблем із родинами. Водночас, стверджує А. Кожина, такий підхід був би надзвичайно корисним для дітей: вони починають сприймати батьків як союзників, коли ті беруть участь у виховних заходах, виявляють розуміння дитячих почуттів та проблем, шукають спільні шляхи їх подолання. Внаслідок цього у дитини зростає почуття впевненості, самооцінка та самоповага [40, с. 27].

Партнерство з батьками й іншими членами родини створює навколо дошкільників особливе середовище довіри, підтримки та єдиних виховних

вимог. Це означає, що родина перестає виступати в ролі пасивного спостерігача чи експерта, а отримує право на ініціативу, активну участь і спільне прийняття рішень. Важливо, щоб батьки відчували себе рівноправними союзниками вихователів. З цією метою необхідно створювати умови для відкритого обговорення як глобальних проблем виховання, так і конкретних питань розвитку кожної дитини. Лише на основі високої культури педагогічного спілкування, доброзичливості і неупередженості можна досягти результативного партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю.

Важливим наслідком такого підходу є зближення у свідомості дитини образів вихователя й членів родини. Завдяки цьому вони набувають спільних рис, що сприяє формуванню цілісного виховного простору. Поступово образ вихователя стає більш близьким та емоційно теплим, тоді як члени сім'ї сприймаються дитиною не лише як джерело турботи чи побутової допомоги, але й як авторитетні наставники та носії знань, умінь і життєвого досвіду. Як слушно зазначається в наукових працях, «дія принципу взаємопроникнення закладу дошкільної освіти і сім'ї, цих двох таких важливих соціальних інститутів, забезпечує поєднання сімейного і суспільного виховання в одну суцільну ланку, спрямовану на реалізацію єдиної мети – всебічний, гармонійний розвиток особистості» [45, с. 55].

Залучення батьків та інших членів родини до освітньо-виховного процесу слід розглядати як необхідну педагогічну умову організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти. Це важливо насамперед для дітей, адже йдеться не лише про пізнання ними власних батьків, а й про формування особливого почуття любові та вдячності до рідних, які демонструють власні знання, уміння та здатність підтримувати розвиток дитини. Партнерство, що вибудовується у цьому контексті, створює для дошкільника цілісне виховне середовище, де злагоджено діють два найважливіші соціальні інститути – сім'я і заклад дошкільної освіти.

Ефективність педагогічного партнерства значною мірою визначається взаємними установками сім'ї та ЗДО. Найсприятливіші умови виникають тоді, коли обидві сторони не лише усвідомлюють необхідність цілеспрямованого

впливу на розвиток дитини, а й демонструють взаємну довіру та відкритість. Батьки мають переконатися, що їхня участь у житті закладу не є формальною вимогою педагога, а має першорядне значення для гармонійного розвитку дитини. Усвідомлення позитивних наслідків включення родини до освітнього процесу сприяє глибшому розумінню ролі сім'ї у розвитку особистості дитини. Недаремно наголошується: «Важливо, щоб батьки були впевнені в хорошому ставленні педагогів до дитини, відчували їх компетентність з питань виховання, поцінювали його особистісні якості (доброзичливість, чуйність, увагу до людей, турботливість). Така довіра сама є проявом спонтанності: вихователь повинен заслужити її добром, небайдужим ставленням до дитини, вмінням пробуджувати в ній красу, щирість і милосердя. До цього треба віднести ще культуру спілкування, тактовність і взаємоповагу» [36, с. 8].

Узгодження дій сім'ї та закладу дошкільної освіти як рівноправних суб'єктів виховання потребує дотримання певних вимог. По-перше, партнерство має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправності та визнанні унікального внеску кожної сторони. По-друге, ключовою основою виступає взаємна довіра, що передбачає розуміння функцій учасників освітнього процесу, усвідомлення меж власної діяльності та здатність до конструктивного діалогу. По-третє, ефективне партнерство можливе лише за наявності духовної єдності, заснованої на любові до дитини, сприйнятті її як самостійної особистості, готовності враховувати потреби становлення людської гідності та творчого потенціалу [42, с. 4].

Присутність батьків у житті ЗДО надає можливість створити домашню атмосферу, забезпечити емоційний комфорт і сприяти ефективній організації дитячої діяльності. Для вихователя це стає додатковим джерелом інформації щодо індивідуальних особливостей дітей, характеру їхніх взаємин у сім'ї та рівня сформованості трудових умінь і навичок. Водночас, для батьків партнерство із закладом відкриває перспективу об'єктивніше оцінити сильні та слабкі сторони власного виховного підходу. Завдяки відкритим контактам можна виявити та поширити кращий досвід сімейного виховання. В основі такого підходу – визнання дошкільника унікальною особистістю, носієм власних потреб та прав,

що вимагає від дорослих глибших знань про закономірності його розвитку й відмови від маніпулятивних практик у вихованні та навчанні.

Щоб принцип партнерства і спільності виявився дієвим, заклад дошкільної освіти має відмовитися від авторитарної позиції монологу й орієнтації на односторонній педагогічний вплив. Натомість доцільно створювати умови для рівноправного діалогу, у якому батьки відчують себе не лише слухачами, а й активними учасниками процесу прийняття рішень. Педагогічна допомога родині повинна ґрунтуватися на системному та всебічному вивченні кожної сім'ї, що забезпечить унікальний характер взаємодії. Такий союз можна визначити як партнерство особливого призначення, побудоване на духовно-моральних і емоційно-інтелектуальних переконаннях, які формують основу для гармонійного розвитку особистості дитини [51, с. 13].

Сучасні соціокультурні умови вимагають урізноманітнення й оновлення форм організації партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Однією з провідних педагогічних умов цього процесу є створення такої системи форм і методів роботи, які забезпечують не лише інформування батьків, а й їхню активну участь у житті дошкільного закладу. Аналіз методичних рекомендацій Л. Юзефик, Н. Купина та інших науковців і практиків дає можливість виокремити низку ефективних форм партнерства сім'ї та ЗДО. Зокрема, серед індивідуальних форм – вступне анкетування та попередні візити батьків із дітьми до садка, індивідуальні співбесіди й консультації, відвідування вихованців удома та підтримка телефонного зв'язку. До наочно-письмових форм належать батьківські куточки, тематичні стенди й виставки, папки-пересувки, скриньки пропозицій, індивідуальні зошити, родинні газети, педагогічні бібліотеки та ін. Найбільш поширеним є використання виставок дитячих робіт, рекламування літератури та публікацій у періодичних виданнях і в мережі Інтернет із проблем сімейного виховання. Групові форми партнерства включають консультації, практикуми, діяльність шкіл молодих батьків, гуртків за інтересами, вечори запитань і відповідей, зустрічі з педагогами, лікарями, психологами та юристами. Колективні форми передбачають організацію батьківських конференцій,

«круглих столів», днів відкритих дверей, перегляду свят і ранків, проведення спортивних змагань, спільного відпочинку тощо [58].

Вагомим педагогічним чинником, що сприяє налагодженню партнерських відносин, є використання інтерактивних форм взаємодії з батьками, які пропонують Л. Поздняк і Н. Козак. Серед них – загальні та групові батьківські збори, індивідуальні педагогічні консультації й бесіди, участь батьків у навчальних заняттях та організації дозвілля, клуби за інтересами («Національні традиції», «Молода сім'я», «Професійний статус»), а також залучення родин до методичної діяльності закладу: виготовлення костюмів, організація відеозйомок, робота у педагогічній світлиці, проведення днів відкритих дверей тощо [61, с. 61]. Такі інтерактивні форми взаємодії з батьками спрямовані на створення атмосфери рівноправності, в якій батьки виступають не пасивними слухачами, а повноправними партнерами педагогів.

О. Зверєва і Т. Кротова розглядають організацію партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти через класифікацію форм за їхнім змістом. Вони виокремлюють словесні форми (батьківські збори, індивідуальні й групові бесіди, консультації), практичні (дні відкритих дверей, спільні свята, показові заняття, анкетування, трудові акції, конкурси, гуртки для дітей та дорослих, бібліотеки для сімейного читання, створення освітнього простору у групових кімнатах), а також наочні (екскурсії територією ЗДО, інформаційні центри, фотогазети, папки-пересувки, тематичні виставки) [60]. Такий підхід акцентує на різноманітності й багатовекторності партнерської взаємодії, що забезпечує максимальне охоплення родин і врахування їхніх потреб.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває індивідуалізація партнерських відносин між педагогами та сім'ями. Важливою педагогічною умовою є диференційований підхід, що передбачає врахування типу сім'ї, її виховних можливостей та потреб. Особливу увагу слід приділяти роботі з родинами, які перебувають у кризових, неблагополучних умовах (функціонально неспроможні). Залучення таких сімей до партнерства з освітнім закладом створює умови для соціальної підтримки, запобігання педагогічній занедбаності дітей та підвищення рівня педагогічної культури батьків. Це підтверджує, що

педагогічні умови партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю не обмежуються формальними заходами, а потребують глибокого врахування соціального контексту та індивідуальних потреб кожної родини.

Охарактеризуємо форми організації партнерства закладу дошкільної освіти і сім'ї, зосередивши увагу на традиційних формах взаємодії, яким у сучасних умовах можна надати інноваційного змісту, урізноманітнивши їх проведення, інтегруючи дистанційні технології та нові комунікативні засоби. Йдеться не лише про інформаційний чи організаційний контакт, а про створення атмосфери рівноправного діалогу, взаємоповаги та підтримки, де сім'я і заклад виступають партнерами у реалізації спільної мети – виховання дитини.

Однією з таких форм роботи є відвідування сім'ї дитини. У межах партнерства воно передбачає не контроль чи пошук недоліків, а позитивну, доброзичливу комунікацію, спрямовану на встановлення довіри. Педагог має зберігати гарний настрій, привітність і тактовність, утримуючись від критики на адресу батьків. Завданням є сприйняття атмосфери сім'ї, поведінки та емоційного стану дитини, що дає можливість глибше зрозуміти особливості психологічного клімату родини та врахувати їх у партнерських стосунках.

Важливою формою роботи розвитку партнерства є проведення днів відкритих дверей, що уможлиблюють ознайомлення батьків з організацією освітнього процесу, його особливостями та завданнями. Такий захід має формувати зацікавленість батьків роботою закладу й мотивувати їх до активної участі в житті групи. В межах партнерства день відкритих дверей не обмежується екскурсією та показом освітніх фрагментів (колективна робота, догляд за живими об'єктами тощо), а завершується діалогом, де керівник або методист не лише відповідають на запитання, а й обговорюють з батьками спільні перспективи та враховують їхні пропозиції.

Бесіди – як індивідуальні, так і групові – залишаються ефективною формою організації педагогічного партнерства, оскільки вони забезпечують двосторонній обмін думками: педагог не лише інформує чи дає поради, а й демонструє зацікавленість у позиції батьків, визнає їхній досвід і цінність їхньої участі у вихованні. Подібного характеру набувають і консультації, які можуть

проводитися індивідуально або для підгруп батьків. Особливістю партнерського підходу є те, що консультації орієнтовані на обопільне навчання: педагог ділиться знаннями, а батьки обмінюються практичними результатами, що підсилює довіру й рівноправність.

Семінари-практикуми у контексті партнерства виступають дієвою формою оволодіння практичними навичками, необхідними для виховання. Вони дають змогу не лише демонструвати прийоми (читання книги, підготовка руки до письма тощо), а й організовувати спільні тренінгові заняття, де батьки й педагоги разом відпрацьовують навички та обговорюють ефективність методів.

Батьківські збори – групові та загальні – у системі партнерства з батьками розглядаються як майданчик для спільного планування та прийняття рішень. Поряд із традиційним обговоренням завдань нового року та підбиттям підсумків, передбачаються виступи батьків, представників суміжних професій (лікарів, психологів, юристів, письменників), обмін сімейним досвідом виховання. У групових зустрічах роль батьків посилюється – вони не лише слухачі, а й повноправні учасники, що формують порядок денний і зміст обговорень.

Батьківські конференції також виступають важливою формою організації партнерства. Їх мета – налагодження широкого діалогу, обмін досвідом сімейного виховання, спільний пошук шляхів удосконалення освітнього процесу у ЗДО. Педагоги не обмежуються роллю організаторів, а стають фасилітаторами, допомагаючи батькам у підготовці виступів, визначенні актуальної тематики. Конференції збагачуються виставками дитячих робіт, педагогічної літератури, матеріалів закладу та завершуються спільними культурними заходами – концертами, майстер-класами чи творчими виступами дітей і батьків.

Іншою формою роботи з батьками є використання папок-пересувок, що стимулюють батьків до читання педагогічної літератури. У партнерстві це не лише інформування, а й спільне обговорення змісту статей, обмін думками та пошук можливостей практичного застосування порад у сім'ї та закладі.

Значну роль відіграє пропаганда педагогічних знань через виставки дитячих робіт («Діти для батьків», «Руками дітей», «Маленькі майстри», «Наші умільці»). Партнерський підхід у цій формі передбачає, що батьки не лише

відвідують виставку, а й беруть участь у її підготовці, коментують досвід виховання, долучаються до майстер-класів, що проводять педагоги чи самі діти. У такий спосіб формується спільний простір для взаємного навчання.

Особливою формою організації партнерства з батьками стають вечори відпочинку («Розвеселимо один одного», «Давайте знайомитись», «Сміх – це здоров'я», «Вечорниці», «Родинна світлиця» тощо), спортивні свята («Тато, мама і я – спортивна сім'я», «Веселі старти», «День здоров'я»), участь у театральних постановках, спільних виставках («Руками дітей і батьків»). Такі заходи набувають значення не лише дозвілля, а й культурно-ціннісної взаємодії, яка зміцнює єдність родини й закладу.

Не менш важливим інструментом формою організації партнерства з батьками є «телефон довіри», «журнал відгуків і пропозицій», «Скринька уваги та поваги», ініціативи на кшталт «Спільно вирішуємо проблеми». Вони створюють умови для постійного зворотного зв'язку, забезпечують відкритість і прозорість взаємодії, що є основою довготривалого партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти [1; 4; 11; 16; 19; 26; 28; 36; 41 та ін.].

Практика сучасної дошкільної освіти переконливо свідчить, що важливою формою організації партнерства сім'ї і закладу дошкільної освіти є упровадження інноваційних форм взаємодії, спрямованих на створення єдиного виховного простору. Серед таких форм виокремлюються сімейні проєкти, створення «Родинної світлиці» як спеціально облаштованої кімнати для зустрічей педагогів з батьками, обладнання куточків «Для допитливих дітей і дбайливих батьків», випуск електронного журналу «Сімейна сторінка». Важливим чинником є залучення батьків до підготовки й реалізації різних видів діяльності з дітьми: від занять з художньої праці, будівельних ігор, ранкової гімнастики до спільної роботи на майданчику чи в саду. У партнерському форматі організовуються родинні свята та дні народження, круглі столи зі спеціалістами, перегляди батьками освітнього процесу у групах, облаштування домашніх куточків творчості. Такі форми сприяють не лише інформуванню, а й активному залученню батьків до освітньої діяльності, допомагають їм позбутися

авторитарних підходів, навчитися дивитися на світ очима дитини, будувати з нею довірливі стосунки та радіти її особистим досягненням [67].

Значного поширення у системі партнерства набувають творчі форми взаємодії, що поєднують участь дітей, батьків, педагогів та інших працівників ЗДО. Їх цінність полягає в тому, що вони створюють ситуації рівності й співтворчості. Досить часто «батькам цікаво не лише спостерігати за дитиною під час її співпраці із дорослими не в домашніх умовах, а й самим виступити в новій ролі (зокрема, в театралізованій виставі, спортивному змаганні, конкурсі, засіданні дискусійного клубу та ін.)» [80, с. 94]. Це дозволяє дорослим по-новому подивитися на освітній процес, долучитися до колективного досвіду та водночас зміцнити партнерські взаємини між родиною і закладом.

Не менш вагомою формою організації партнерства з батьками є інтеграція зусиль педагогів, практичних психологів та батьків у розв'язанні виховних завдань. Така взаємодія виходить за межі традиційної співпраці й набуває ознак рівноправного партнерства: «взаємовідносини протікають у дусі рівноправності партнерів», батьки активно долучаються до планування роботи з дитиною вдома, формується установка на довірливий контакт із педагогами та психологами. Важливо, що довіра не передбачає повної згоди, а залишає простір для власної позиції батьків, що підкреслює демократичність у цих відносинах.

Особливу роль у формуванні партнерства відіграють наочно-інформаційні форми роботи з батьками. Це можуть бути виставки дитячих робіт, публікації у періодичних виданнях чи в Інтернет-просторі, рекомендації щодо літератури з проблем сімейного виховання. Раціональне поєднання різних форм та засобів інформування сприяє підвищенню педагогічної культури батьків. Як свідчить досвід, «у роботі з батьками слід уникати готових оцінних суджень про виховання, допомагати їм у виробленні вміння особисто спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості й риси» [88, с. 49]. Такий підхід дає змогу перетворити інформаційні форми організації партнерства з батьками на дієвий інструмент діалогу та взаємного збагачення.

Суттєвою формою організації партнерства з батьками є також використання мультимедійних та інтерактивних засобів. Педагоги активно ілюструють свої

міркування аудіозаписами розмов із дітьми, відеофрагментами освітньої діяльності (дидактичні та театралізовані ігри, образотворча діяльність, трудові процеси), фотографіями та виставками дитячих робіт. Увагу батьків до актуальних питань виховання вдається актуалізувати через їх залучення до виступів на зборах, участі у гуртках, екскурсіях з дітьми, проведенні рольових і ділових ігор. Ефективними є і «домашні завдання» для батьків, що стимулюють їх до спостережливості й до усвідомленої участі у розвитку дитини [66].

Організація партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти потребує використання таких форм організації партнерства з батьками, які сприятимуть активній і рівноправній участі батьків у виховному процесі. Одним із важливих напрямів є педагогічний всеобуч, що виступає не лише інструментом просвіти, а й механізмом формування спільного простору взаємодії. У цьому контексті вихователю доцільно застосовувати різні форми партнерської діяльності з батьками:

- колективні: лекції та конференції (спрямовані на обмін досвідом родинного виховання та аналіз педагогічної літератури чи періодики з проблем сімейного виховання), диспути, дискусії, «круглі столи» та вечори запитань і відповідей, дні відкритих дверей і кінолекторії, інформаційні стенди. Важливо, що ці заходи передбачають рівноправний діалог і можливість висловлювати власні позиції, що є сутнісною ознакою партнерства;

- індивідуальні та групові: консультації щодо проблем родинного виховання, бесіди, відвідування сімей, листування, організація зустрічей у форматі «батьківських днів», педагогічні доручення, які сприяють розширенню взаємної відповідальності за освітній процес;

- диференційовані: вечори сімейних традицій, виставки декоративно-прикладної творчості, колекцій та родинних альбомів («Світ захоплень нашої сім'ї», «Кулінарні вироби членів сім'ї»), випуск тематичних газет («Дозвілля родини», «Говорять професії», «Моя сім'я», «Спорт в родині»), конкурси, зустрічі поколінь, дискусійні клуби, проблемні мости та відкриті уроки, які забезпечують залучення сім'ї до спільного культурно-виховного простору [41].

Особливої уваги в системі партнерської взаємодії набувають батьківські вечори, що сприяють згуртуванню батьківського колективу. Такі зустрічі відбуваються один-два рази на рік у кабінеті закладу дошкільної освіти – у присутності дітей або без них. Це не лише форма дозвілля, а й простір діалогу, де «свято спілкування з батьками друзів дитини, свято спогадів власного дитинства і дитинства своєї дитини» поєднується з пошуком відповідей на актуальні питання виховання. Для педагога це можливість сформувати коло однодумців та партнерів у вихованні дошкільників, що значно посилює ефективність виховної діяльності колективу ЗДО [46].

Не менш важливою формою організації партнерства з батьками є тренінг як активна форма взаємодії, орієнтована на тих батьків, котрі прагнуть змінити власне ставлення до поведінки дитини та побудувати більш відкриті й довірливі стосунки з нею. Ефективність тренінгу зростає за умови участі обох батьків, що дозволяє формувати єдину виховну позицію у сім'ї. Оптимальною вважається група з 12–15 осіб, а результативність забезпечує цикл із 5–8 занять. Ведення тренінгів зазвичай здійснює психолог закладу освіти, що створює умови для емоційного занурення батьків у дитячий досвід і сприяє кращому розумінню власної дитини. Завдання, які виконуються у процесі тренінгу («Улюблена іграшка», «Дитячі гримаси», «Мій казковий образ», «Дитячі ігри», «Виховання дитинства», «Фільм про мою родину»), стимулюють рефлексію та розкривають нові ресурси родинного виховання [55].

Формуванню партнерських відносин між сім'єю та ЗДО сприяють і батьківські ринги – дискусійна форма комунікації, побудована на засадах діалогу і взаємної поваги. Учасники самостійно визначають коло питань із педагогічних проблем. Дві родини презентують власні погляди, які можуть відрізнятися, тоді як решта аудиторії підтримує їх оплесками, не вступаючи у суперечку. Особливою особливістю цього формату є залучення дітей, які виступають своєрідними експертами й визначають, яка родина виявилася найближчою до правильного розуміння проблеми. Таким чином, «батьківські ринги» стають платформою не лише для дискусії, але й для вироблення спільної стратегії виховання, що поєднує позиції педагогів, дітей і батьків [58].

Важливою формою організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти є створення консультативних пунктів з питань виховання дошкільників. Їх функціонування забезпечує доступ батьків до систематичної кваліфікованої допомоги. Такі пункти доцільно організовувати на базі освітніх закладів, адже вони стають своєрідними центрами професійної підтримки сім'ї. До їх діяльності варто залучати фахівців різного профілю: педагогів вищої кваліфікації, практичних психологів, соціальних педагогів, працівників правоохоронних органів, медиків, дієтологів та інших спеціалістів. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до консультування й надати батькам компетентні поради з актуальних для них питань. В умовах партнерства консультативні пункти виконують не лише інформаційно-просвітницьку функцію, а й сприяють формуванню довіри між батьками та педагогами, створюють атмосферу рівноправності й взаємоповаги [67].

Не менш формою організації партнерства з батьками є врахування особливостей позиції та потреб батьків у процесі організації будь-яких форм спільної діяльності. Практика роботи дошкільних закладів підтверджує, що:

- батьки повинні мати гарантоване право на власну думку, власну точку зору й індивідуальну систему цінностей;
- вони потребують не лише інформації про обов'язки, а й про права, які можуть реалізовувати у сфері виховання й освіти дітей;
- необхідно підтримувати прояви батьківської ініціативи й творчості, створюючи умови для їх розвитку;
- педагоги мають навчатися у батьків не менш, ніж навчають їх, що відображає справжню суть партнерства, заснованого на рівності й взаємному збагаченні досвіду [83].

Партнерство між педагогами і сім'єю вимагає також гнучкого поєднання різних форм взаємодії, які забезпечують ефективність виховного процесу. Як показує практика, найбільш результативними є ті форми, що дозволяють уникати готових оцінних суджень про виховання дітей. Натомість, вони повинні спрямовувати зусилля на допомогу батькам у формуванні вміння спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості, усвідомлювати динаміку

розвитку її особистості. Таким чином, педагогічною умовою успішного партнерства є орієнтація не на монологічне навчання батьків, а на діалогічну взаємодію, що відкриває простір для рівноправного обміну досвідом і формує стійкі відносини довіри між сім'єю та закладом дошкільної освіти.

Отже, охарактеризовані форми, методи та засоби організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти спрямовані на створення цілісного виховного простору, де сім'я та педагогічний колектив виступають рівноправними партнерами у розвитку дитини. Таке партнерство забезпечує взаємну довіру, відкритість і врахування індивідуальних потреб дитини, підсилює ефективність освітнього процесу та соціалізацію дошкільника. Для його реалізації застосовуються різноманітні форми взаємодії: індивідуальні (анкетування, консультації, відвідування родини), групові (бесіди, семінари, батьківські збори), колективні (конференції, дні відкритих дверей, спільні свята, спортивні та творчі заходи) та інтерактивні й інноваційні (сімейні проєкти, «Родинна світлиця», мультимедійні засоби, дистанційні технології). Важливо, щоб форми роботи поєднували інформаційне забезпечення з активною участю батьків у житті закладу освіти, стимулювали рівноправний діалог, розвиток взаємоповаги, а також сприяли обопільному навчання і підтримці, що формує у дитини відчуття безпеки, емоційного комфорту та мотивує до гармонійного розвитку.

1.3. Основні чинники організації партнерства

сім'ї та закладу дошкільної освіти

Сучасна освіта орієнтована на забезпечення гармонійного розвитку дитини, що передбачає не лише ефективну діяльність закладу дошкільної освіти, а й активну участь сім'ї у виховному процесі. У зв'язку з цим виникає необхідність обґрунтування основних чинників організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, які забезпечують цілісну соціалізацію дітей, формування їхніх моральних, когнітивних та комунікативних компетентностей. До таких чинників належать рівень взаємодовіри між батьками та педагогами, ефективність комунікації, готовність сторін до спільного прийняття рішень,

врахування індивідуальних особливостей дитини, а також створення сприятливого психологічного та емоційного середовища, що стимулює активну участь усіх учасників освітнього процесу. Вивчення та систематизація цих чинників дозволяє розробити ефективні моделі партнерства, що сприятимуть оптимальному розвитку старших дошкільників.

Для розуміння значущості партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти у розвитку дитини доцільно звернутися до вітчизняної та зарубіжної теорії і практики. Партнерство педагога та батьків відіграє важливу роль на всіх етапах розвитку дитини, проте особливого значення воно набуває у перші роки перебування дитини у закладі дошкільної освіти. Необхідно враховувати, що заклад дошкільної освіти є стартовим майданчиком для дітей у освоєнні соціальних взаємодій, а також для формування партнерських відносин між сім'єю і закладом. Як зазначає С. Мартиненко: «З початком передування дитини в дитсадку, зі зміною соціального статусу дитини перед батьками постає безліч складних запитань щодо їх співпраці із освітньою установою, співпраці з першим педагогом, на які треба дати відповідь, аби дитина успішно навчалася» [52, с. 19].

Для визначення чинників успішного партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти доцільно звернутися до досвіду минулого. Ще на початку ХХ століття виникла ідея інтеграції зусиль закладу освіти і сім'ї задля всебічного розвитку та виховання дитини. Відомі педагоги, такі як А. Макаренко, П. Лесгафт, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, К. Ушинський та інші, приділяли особливу увагу цьому напрямку.

Так, П. Лесгафт наголошував на координації виховних вимог у процесі взаємодії: «забезпечення правильних гігієнічних умов дитячого розвитку, без нього не може бути правильного духовного розвитку; відсутність сваволі в діях дорослих (батьків, вихователів); суворі відповідність слів і справ при поводженні з дитиною, оскільки на неї головно впливає справа, а не слово; повага до особистості дитини з самого початку життя» [60, с. 53].

К. Ушинський підкреслював необхідність узгодження виховних впливів сім'ї та закладу дошкільної освіти, зазначаючи, що «дошкільне виховання повинно бути логічним продовженням домашнього» [60, с. 21]. Він наголошував

на значущості єдності цілей і поглядів цих важливих соціальних інститутів для досягнення гармонійного розвитку дитини.

А. Макаренко акцентував увагу на інтегрованому підході, зазначаючи: «Сім'ю від освітнього закладу відокремлювати не можна»; «В сім'ю організація впливу на дитину має прийти через пропаганду, через приклад кращої сім'ї та через підвищення вимог до сім'ї»; «Ми повинні організувати сімейне виховання, і організуючим началом має бути освітній заклад як представниця державного виховання. Заклад освіти повинен керувати сім'єю» [83, с. 93]. В його працях виокремлюються два важливих завдання: навчити батьків ефективно виховувати дітей та визначити шляхи результативного партнерства сім'ї і закладу дошкільної освіти. При цьому педагог підкреслював необхідність оновлення методів взаємодії, вважаючи застарілі практики (моралі та суспільного осуду) неідеальними, а іноді й шкідливими. Пріоритет у формуванні партнерства він надавав дитсадку як центру не лише виховання громадянина, але й підтримки сім'ї у вирішенні її внутрішніх проблем.

М. Стельмахович зауважував, що «педагоги спільно з батьками мають змогу не просто «зв'язувати» освітній заклад з сім'єю чи сім'ю із закладом освіти, як до тепер бувало, а забезпечувати повну гармонію у їхній навчально-виховній співпраці» [79, с. 59]. Він підкреслював, що етнопедагогічні засади такої взаємодії включають всі елементи навчально-виховної мудрості українського народу: родинознавство (фамілістику), дитинознавство, домашнє виховання, дидактику, деонтологію та педагогіку народного календаря, козацьку педагогіку та педагогіку опіки.

Вагомий внесок у дослідження питань партнерства закладу дошкільної освіти і сім'ї зробили вчені Т. Алексеєнко, В. Безлюдна, І. Бех, О. Коберник, Б. Ковбас, В. Костів, Т. Кравченко, А. Марушкевич, О. Матвієнко, Л. Назаренко, П. Щербань та інші. Їхні дослідження дозволяють визначити ключові чинники ефективного партнерства, серед яких узгодженість цілей і підходів, активна участь батьків, координація виховних впливів, створення сприятливого соціально-психологічного середовища та використання національно-культурних традицій у навчально-виховній діяльності.

Ефективність організації партнерства між закладом дошкільної освіти і сім'єю, що забезпечує гармонійний розвиток дитини, значною мірою залежить від налагодженої системи взаємодії обох соціальних інститутів. Як підкреслює Л. Сухар: «кожен із цих важливих соціальних інститутів виховання дитини не завжди має достатній ресурсний потенціал для вирішення проблем дитинства поодиночки» [71, с. 58]. Ізолюваність або ігнорування одного з інститутів призводить до дисбалансу та послаблення взаємних виховних впливів на дитину. Результати виховання дитини прямо корелюють із характером стосунків, що склалися між закладом освіти та батьками, конструктивністю їх партнерських відносин та рівнем педагогічної культури учасників цього процесу.

Дослідниця Н. Бугаєць акцентує, що партнерство педагогів і батьків слід розглядати як детерміновану освітню ситуацію, опосередковану соціально-психологічними процесами та взаємозв'язками між суб'єктами і об'єктами освіти: «розглядаючи педагогічну співпрацю, як узагальнену базову категорію педагогіки, її можна визначити як детерміновану освітню ситуацію, що опосередкована соціально-психологічними процесами і зв'язок суб'єктів (і об'єктів) освіти, що веде до кількісних і/або якісних змін якостей і станів цих суб'єктів і об'єктів. Основними її параметрами є взаємини, взаємоприйняття, підтримка, довіра» [10, с. 43]. Таким чином, партнерство реалізується через встановлення довірливих, підтримуючих та взаємоповажних стосунків між педагогами і батьками, що є основою розвитку дитини.

Сучасні вчені В. Оржеховська, В. Кириченко та Г. Ковганич підкреслюють, що виховання дітей у закладі дошкільної освіти та сім'ї є нерозривним процесом із єдиною метою, зорієнтованою на спільні зусилля обох сторін. Автори зазначають, що ефективне партнерство передбачає взаємозалежну діяльність педагогів і батьків у системі стосунків, що ґрунтуються на рівності сторін, взаємній доброзичливості та повазі [59].

Т. Кравченко розглядає партнерство сім'ї та закладу освіти як «природний зв'язок двох соціокультурних інститутів, який ґрунтується на їх активній взаємній зацікавленості, дієвому впливові один на одного як способі існування, де кожний вкладає в спільну справу (соціалізацію дітей дошкільного віку) те, в

чому його участь уявляється найбільш корисною і продуктивною» [46, с. 26]. Такий підхід дозволяє розглядати партнерство не як формальний процес, а як спільну цілеспрямовану діяльність з конкретною соціальною значущістю.

О. Мальцева наголошує, що «партнерство сім'ї і закладу освіти – складна проблема, що пройшла в своєму розвитку тривалий час, набуваючи різного сенсу, характеризуючись різними підходами до її вирішення на різних етапах поступу суспільства. І сьогодні співпраця цих двох інститутів не втрачає актуальності, наповнюючись новим змістом, що зумовлено процесами як у системі освіти, так і в сім'ї» [50, с. 73]. З цього випливає, що організація ефективного партнерства у закладі освіти потребує постійного оновлення методів взаємодії, узгодження підходів і цілей з урахуванням сучасних освітніх і соціокультурних умов.

Українські дослідники Б. Ковбас та В. Костів підкреслюють, що реалізація ефективного партнерства передбачає спеціальну педагогічну діяльність педагогів і батьків у межах закладу дошкільної освіти, спрямовану на всебічний розвиток дитини, її соціалізацію та формування гуманістичних цінностей [37]. Таким чином, основними чинниками ефективного партнерства є: взаємна зацікавленість, координація виховних впливів, рівність сторін, довіра, взаємна підтримка та активна участь у спільній освітній діяльності.

Сучасною українською дослідницею Т. Ісатенко виділено чотири категорії батьків, які відрізняються між собою рівнем теоретичної підготовки та готовністю до активного партнерства з педагогічним колективом сучасного закладу дошкільної освіти [34, с. 8-9].

До першої категорії належать батьки з високим рівнем зацікавленості у соціальній адаптації дітей та достатніми педагогічними знаннями, які дозволяють їм застосовувати методи та прийоми формування соціальних якостей особистості. У сімейному середовищі вони реалізують принцип діяльнісно-комунікативного підходу до виховання дітей і проявляють готовність до активного партнерства із закладом освіти.

Друга категорія об'єднує батьків із достатньою підготовкою до створення соціально-педагогічно сприятливих умов для розвитку особистості дитини. Вони

відповідально ставляться до виховання, однак часто практикують авторитарні методи взаємодії, що може спричиняти непорозуміння та реакції протесту з боку дітей. Такі батьки демонструють схильність до конструктивного партнерства із закладом освіти, проте їхня взаємодія потребує педагогічного супроводу та корекції підходів до виховання.

Третя категорія включає батьків із середнім рівнем педагогічних знань щодо соціалізації дітей. Незважаючи на наявність певного теоретичного багажу, у сімейному виховному середовищі вони не створюють доброзичливої атмосфери, що ускладнює розвиток соціальних здібностей дитини. У контексті партнерства із закладом освіти вони виступають пасивними учасниками процесу.

До четвертої категорії відносяться батьки з низьким рівнем загальної та педагогічної культури, які не проявляють зацікавленості у соціальному вихованні дітей і не мають мотивації до партнерства із закладом освіти. Вони можуть бути джерелом асоціальної поведінки, що стає чинником девіантної поведінки дітей у дошкільному середовищі.

Дослідниця Н. Ольшанська акцентує увагу на недоліках взаємодії педагога із батьками, відзначаючи: «низький рівень педагогічної просвіти батьків й невміння педагогів активізувати їх в реалізації виховних завдань стосовно виховання гуманістичних цінностей в дітей; малоефективність традиційних методів роботи дитсадка із батьками, узагальнений характер співпраці, що проявляється у хаотичному використанні індивідуальних, групових та колективних форм роботи із батьками» [57, с. 34].

Що стосується міжнародних досліджень проблеми партнерства сім'ї та закладу освіти, то Л. Даниленко цитує вченого і директора Центру дитячих досліджень Пенсильванії Дж. Фантузо, який стверджує, що «від рівня компетенції й освіченості батьків залежить як успішність дитячого навчання дітей, так й встановлення партнерських відносин між сім'єю та закладом освіти» [61, с. 89]. Тобто педагогічна культура батьків безпосередньо сприяє розвитку дитини у дошкільному віці.

Результати сучасних досліджень науковців Дж. Фантузо, Е. Тіге, а також К. Маквейн, Г. Девіс та С. Чайлдс, наведені у роботі, підтверджують, що

«досягнення у навчанні дитини неможливо спрогнозувати, але на них впливають соціальні й емоційні упередження: впевненість у власних силах й інтерес; уміння управляти імпульсами поведінки; здатність дотримуватися правил та виражати свої потреби» [61, с. 81]. Дж. Харріс зазначає, що ключове завдання педагогічного партнерства із батьками дошкільників полягає у навчанні членів сім'ї знаходити взаємні компроміси з дітьми та застосовувати ці навички у ширшому соціальному середовищі. Науковиця підкреслює: «найкраще можна допомогти дітям, допомагаючи їх батькам» [61, с. 101].

Науковий аналіз, проведений професором Каліфорнійського університету В. Джейнісом та відображений у працях Г. Іванюк, визначив ключові напрямки залучення батьків до освітнього процесу закладу дошкільної освіти в контексті партнерства: «відвідування й участь в діяльності закладу освіти; налагодження комунікацій із педагогічним персоналом; визначення батьківських очікувань й співвіднесення їх із дитячими можливостями» [67, с. 18]. Ці результати підкреслюють значущість взаємної зацікавленості батьків та педагогів у розвитку дитини, що є основою формування партнерських відносин, де сім'я і заклад виступають рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Партнерство передбачає не лише участь батьків у традиційних формах діяльності, а й їхню активну роль у плануванні, оцінюванні та коригуванні освітніх програм відповідно до індивідуальних потреб дитини.

Особливу увагу заслуговує обґрунтована вченою Ю. Манилюк технологія впровадження психолого-синергетичної моделі підтримки батьків дітей. Ця технологія передбачає п'ять взаємопов'язаних етапів: 1) мотиваційний – стимулювання бажання батьків брати активну участь у партнерському процесі самопомогі через комунікацію та обмін досвідом; 2) концептуальний – усвідомлення батьками своєї відповідальності за розвиток дитини та формування спільних цілей із педагогами; 3) адаптивний – встановлення постійного зворотного зв'язку, узгодження цілей між членами сім'ї та педагогом, організація цілеспрямованої допомоги дітям і батькам через освітні та просвітницькі заходи; 4) творчий – застосування методів конструктивного впливу на проблемні ситуації, розвиток креативності батьків і дітей у спільному

пошуку рішень; 5) моніторингово-перспективний – оцінка результативності розвитку дитини, прогнозування наступних кроків із врахуванням внутрішніх і зовнішніх ресурсів та можливих ризиків [51, с. 11-12]. Такий підхід підкреслює принцип суб'єктності всіх учасників освітнього партнерства та формування належних умов для взаємного зростання.

Дослідження А. Назаренко [55] акцентує увагу на важливості комплексного підходу та врахуванні індивідуальних особливостей розвитку дітей у процесі партнерської взаємодії педагога з батьками. Авторка виділяє три ключові завдання партнерства: організаційні – визначення етапів, змісту та форм діяльності, адекватних потребам сім'ї і розвитку дитини; соціально-психологічні – формування продуктивної мотивації батьків до розвитку дитини, покращення психологічного клімату в сім'ї; соціально-педагогічні – підвищення педагогічної культури батьків у вихованні дітей та сприяння розвитку сім'ї як соціального інституту. Ефективність такого партнерства значною мірою визначається глибиною вивчення соціальних і психолого-педагогічних потреб родини та рівнем підтримки з боку державних і громадських інститутів.

Учена В. Кравчук визначає принципи, що забезпечують ефективність партнерства педагога та сім'ї: суб'єктність та рівноправність (передбачає організацію взаємовідносин на рівних між педагогом і батьками); рівність (забезпечує доступність освітніх ресурсів для всіх учасників); добровільність і свобода вибору (визнання права батьків самостійно обирати форми і способи підтримки своєї дитини); толерантність (терпиме ставлення педагога до різних поглядів, статусу та переконань батьків); професійна компетентність і відповідальність (високий рівень майстерності педагога закладу освіти в реалізації партнерських відносин) [47]. Перелічені принципи формують основу сталих партнерських відносин, де взаємні права і обов'язки батьків і педагогів визначені та взаємно узгоджені.

Ученими виділяються різні концептуальні підходи до продуктивності партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти. Науковий аналіз дозволяє виділити три основні позиції: 1) заклад дошкільної освіти здійснює домінуючий вплив на розвиток дитини; 2) навчання й виховання в ЗДО є логічним

продовженням сімейного виховання, залежним від педагогічної культури батьків; 3) сім'я та заклад дошкільної освіти рівнозначні у своєму впливі на розвиток дитини і лише через партнерську взаємодію можуть забезпечити формування повноцінної особистості. Науковий консенсус свідчить, що третій підхід є найбільш перспективним, оскільки він формує систему партнерських відносин, орієнтовану на розвиток дитини як цілісної особистості, проте реалізація цього підходу потребує спеціальної підготовки батьків до ефективного виконання виховних функцій [67; 51; 55; 47].

Проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема організації ефективного партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти привертає увагу широкого кола науковців і практиків, котрі досліджують різні аспекти цього процесу. Сучасні дослідження відзначають, що традиційні форми взаємодії часто залишаються неконструктивними та формально-адміністративними, що не дозволяє максимально використовувати потенціал сім'ї як активного учасника освітнього процесу. Водночас спостерігається тенденція зниження виховного потенціалу сім'ї, що зумовлює потребу у педагогічній підтримці на рівні ЗДО. Якщо ще 20–30 років тому дитина розвивалася переважно в умовах обмеженого соціуму – родини, класу та найближчого оточення, то сьогодні вона перебуває у принципово новому інформаційному й соціальному середовищі. Потік інформації, що надходить до дитини з різних джерел, є надзвичайно інтенсивним і часто хаотичним, що здатне знижувати значення знань і цінностей, отриманих від батьків та педагогів.

Для розуміння важливості формування партнерських відносин між педагогами та батьками доцільно розглянути сучасну вітчизняну та зарубіжну теорію й практику. Організація партнерства педагогів закладів дошкільної освіти із сім'єю в сучасних умовах регламентується низкою державних нормативних документів. Зокрема, у Законі України «Про освіту» визначено права й обов'язки батьків щодо виховання дітей, підкреслено їхню рівноправність у освітньому процесі та однакову відповідальність за розвиток дитини. Як зазначено, без активної участі батьків педагогічному колективу важко досягти значних

результатів у навчанні та вихованні дітей, що визначає сім'ю як повноцінного партнера закладу освіти [72, с. 75].

У різні історичні періоди партнерські відносини між сім'єю та закладом освіти формувалися по-різному. У XX столітті соціальний статус педагогічної професії був доволі високим: батьки поважали педагогів, прислухалися до їхніх рекомендацій і дотримувалися порад щодо виховання дітей. Проте у період соціально-політичних трансформацій престиж педагогічної професії почав різко знижуватися, а виховні функції сім'ї ослабли. На фоні колективного виховання, що базувалося на радянській ідеології, почали активно формуватися інші моделі виховання. Батьки виявилися дезорієнтованими як економічно, так і ідеологічно, оскільки традиції виховання, що передавалися з покоління в покоління, часто суперечили бажанням дітей. Зрозуміло, що партнерство з ЗДО щодо навчання та виховання дітей не входило до числа пріоритетних завдань сім'ї [72, с. 75].

Негативні наслідки соціально-політичних та економічних змін 1980–1990-х років пояснюють сучасні труднощі у побудові партнерських відносин між сім'єю та закладом дошкільної освіти. Молодь того періоду, яка нині є батьками дошкільників, є продуктом виховної системи, що недостатньо сприяла формуванню педагогічної культури суспільства. При цьому соціально-політичні процеси 90-х років і економічні труднощі початку XXI століття призвели до змін в освітній галузі, серед яких спостерігалось самоусунення педагогічних колективів від педагогізації батьків. Основними формами взаємодії залишалися батьківські збори, робота батьківських комітетів та вирішення побутових питань, що обмежувало розвиток повноцінного партнерства [79, с. 109].

Життя в XXI столітті висуває нові вимоги не лише до змісту освіти, а й до педагогічної стратегії загалом. Сучасний заклад дошкільної освіти та сім'я функціонують у принципово нових умовах партнерства, які залишаються досить суперечливими. Якщо державна освітня політика спрямовує зусилля на підвищення престижу навчання та формування позитивного іміджу ЗДО й педагога, то засоби масової інформації часто провокують негативне ставлення суспільства до професії педагога через сюжети про корупційні прояви або невдачі, а також через викривлені образи педагогів у розважальних передачах.

Кожен такий випадок знижує рівень довіри батьків до закладу освіти, ускладнює розвиток партнерства та підриває авторитет педагогічного колективу [87].

До певної міри питання організації партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю, що є важливим чинником гармонійного розвитку дитини, відображене в державних програмах, які регламентують розвиток соціального інституту сім'ї. Вказані програми активізують проведення спеціалізованих досліджень у сфері взаємодії сім'ї та закладу освіти, на основі яких формуються плани та програми, методичні рекомендації і тематичні матеріали для батьків, що друкуються у професійних виданнях – журналах і газетах «Педагогіка і психологія», «Вихователь-методист дошкільного закладу», «Дошкільне виховання», «Освіта» та інших. Такі публікації створюють платформу для обміну науковим і практичним досвідом щодо підвищення ефективності партнерських відносин між педагогами та сім'ями дітей дошкільного віку.

Аналіз результатів наукових досліджень та практичного досвіду сучасних закладів дошкільної освіти свідчить, що питання партнерства педагога та батьків набуває нового змісту та вимагає системного підвищення рівня педагогічної культури обох сторін. М. Боришевський зазначає: «Ті великі завдання, які стоять нині перед закладом освіти і які вона не зможе розв'язати без постійної підтримки батьків, настійно вимагають гармонійної єдності в сімейному та дошкільному вихованні. Проблеми взаємин батьків і педагогів набувають особливого значення з першого дня дитини в дитсадку. Ось чому має значно зрости увага до сім'ї. Знати все про дитину – про рівень її підготовленості до навчання, про її здоров'я, звички, схильності – не просто обов'язок педагога, а й необхідна умова успішного навчання дошкільників, турбота про те, щоб учитися було цікаво, необтяжливо, щоб дитина не відчувала себе занедбаною, має стати спільною справою і для батьків, і для педагогів» [9, с. 4].

О. Ковтун підкреслює: «Дитсадок як суспільний інститут не може замінити сім'ю, розв'язати багато її соціально-економічних і матеріальних проблем. Він покликаний піднімати виховний потенціал, авторитет сім'ї за допомогою організації продуктивних взаємин із батьками дошкільників. Основа співпраці «сім'я – заклад дошкільної освіти» має визначатись такими напрямками, як:

підвищення педагогічного рівня знань батьків у період перебування дітей у закладі дошкільної освіти, консультування батьків з питань виховання дошкільників фахівцями-психологами, узгодження виховних педагогічних дій педагогів та батьків стосовно дітей, організація соціально-педагогічної допомоги сім'ї та спільне вироблення найбільш адекватних напрямів вдосконалення виховання підростаючого покоління» [39, с. 8]. Такий підхід визначає освітнє партнерство не лише як обмін інформацією чи формальну взаємодію, а як стратегічне поєднання зусиль сім'ї і закладу освіти для досягнення оптимальних результатів у розвитку дитини.

Для цілеспрямованого та усвідомленого впливу батьків на фізичний, розумовий, моральний і емоційно-вольовий розвиток дитини необхідне володіння спеціальними знаннями. Тому педагогам і вихователям недоцільно обмежуватися лише власним досвідом, суб'єктивними уявленнями або порадами сторонніх осіб без врахування системного підходу та науково обґрунтованих методик. Настанова В. Сухомлинського «педагогіка потрібна всім» [81] набуває особливої актуальності, оскільки підкреслює необхідність того, щоб батьки усвідомлювали свою педагогічну відповідальність і активно розвивали власну педагогічну компетентність.

Зазначимо, що бути батьками – це мистецтво, яке потребує глибокого розуміння психологічних і соціальних потреб дитини. Виховання у сім'ї не завжди є ефективним, оскільки на нього впливають як об'єктивні чинники (неповна сім'я, незадовільні житлові умови, обмежене матеріальне забезпечення), так і суб'єктивні (недостатня педагогічна підготовка батьків). Як відзначає І. Бех, «ефективність сімейного виховання навіть за наявності позитивних умов залежить від педагогічної культури батьків, від уміння визначити основні напрями виховної роботи з дітьми, зосередити увагу на сторонах особистісного розвитку дитини, які не можуть бути забезпечені іншими виховними ситуаціями» [6, с. 8]. Таким чином, одним із важливих чинників організації ефективного партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти є системне підвищення педагогічної культури батьків та формування в них компетентного ставлення до виховання дитини.

П. Щербань доводить, що формування педагогічної культури батьків можливе за умови ефективного партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, що ґрунтується на рівноправних позиціях обох сторін – педагогів та батьків. Водночас сучасні дослідження засвідчують, що сім'ї часто надається роль об'єкта педагогічного впливу або «помічника», тоді як дитсадок виступає домінуючою ланкою у виховному процесі. Партнерські взаємини передбачають, що обидві сторони є рівноправними суб'єктами соціального виховання дітей дошкільного віку. При зниженні значущості однієї із сторін відбувається дисбаланс у взаємодії та порушується рівноправ'я, що негативно впливає на ефективність спільної освітньо-виховної діяльності [91].

А. Богуш звертає увагу на проблемні аспекти традиційної взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти: «низький рівень педагогічної просвіти батьків і невміння педагогів активізувати їх у реалізації виховних завдань щодо виховання гуманістичних цінностей у дітей дошкільного віку; малоефективність традиційних методів роботи закладу освіти з батьками, узагальнений характер співпраці, що проявляється в хаотичному використанні індивідуальних, колективних, групових форм роботи закладу дошкільної освіти з батьками» [8, с. 85-86]. У контексті партнерства зауваження набувають актуальності, адже вони вказують на необхідність не просто спільної діяльності, а справжнього рівноправного включення батьків у процес виховання та розвитку дитини.

Отже, заклад дошкільної освіти повинен підтримувати сім'ю в реалізації її ключової функції як фундаментального виховного інституту – забезпечити сприятливі умови для всебічного благополуччя дитини: морального та емоційного, духовного, фізичного, інтелектуального і психологічного. Сучасні батьки не завжди усвідомлюють, що, спираючись на традиційні змісти, форми та методи навчання, а також застосовуючи застарілі схеми виховання, вони не забезпечують повної реалізації потенціалу своєї дитини. У цьому контексті особливо важливим стає підвищення рівня педагогічної культури батьків. Організація партнерства педагогів ЗДО та батьків також потребує активного використання інноваційних технологій та методів для розвитку спільного потенціалу всіх учасників освітнього процесу.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСТВА СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Дослідження актуального стану партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників

Сучасний етап розвитку освіти характеризується підвищеною увагою до цілісного виховання дитини, де ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти. Особливо важливим є формування у старших дошкільників моделей поведінки, що сприяють їх соціальній адаптації, емоційному розвитку та готовності до шкільного навчання. У цьому контексті дослідження актуального стану партнерства між сім'єю та дошкільним закладом набуває значущості, оскільки рівень взаєморозуміння, спільної відповідальності та застосування педагогічних підходів визначає ефективність формування позитивних поведінкових стратегій у дітей.

Зазначимо, що сучасні заклади дошкільної освіти відіграють провідну роль у створенні належних умов для гармонійного розвитку дитини, адже вони забезпечують системне педагогічне супроводження родини й організацію освітньо-виховного процесу на засадах партнерства. На сьогодні в роботі закладів дошкільної освіти закладено комплекс педагогічних форм, спрямованих на педагогізацію батьків, які передбачають різноманітні інтерактивні та інноваційні методи, покликані не лише підвищувати виховну функцію сім'ї, а й створювати сприятливу внутрішньосімейну атмосферу [68].

Потенціал родинного виховання визначається як найприродніша база для розвитку дошкільника на всіх етапах його життя. Усвідомлення того, що фундамент фізичного, психічного та морального розвитку дитини закладається саме в сім'ї, спонукає педагогів до ретельного вивчення потреб, запитів та особливостей сучасної родини. Значну допомогу у цьому надають програми

виховання дітей дошкільного віку. Так, у програмі «Малятко» [68], у розділі «Співпраця закладу дошкільної освіти і сім'ї», детально розкрито зміст і форми спільної роботи з родиною, визначено умови її ефективності, принципи партнерства вихователів та батьків, методи активізації сімейної участі, а також наведено орієнтовну тематику бесід, індивідуальних та групових консультацій і батьківських конференцій. Для сімей, які виховують дитину переважно вдома, передбачено спеціальний розділ «Виховання дитини у сім'ї», де визначено завдання родинного виховання та розглянуто методи його реалізації, включно із значенням сімейного спілкування та ролі батьків в розвитку дошкільника.

У програмі «Дитина» [68], розрахованій на дітей від трьох до семи років, висвітлюється зміст роботи у родинному колі як одного з провідних видів діяльності, що забезпечує наступність та цілісність у партнерстві ЗДО та сім'ї. Наведено рекомендації щодо організації гнучкого розпорядку дня, виховання самостійності та самоповаги дитини, а також розвитку її пізнавальних здібностей через інтелектуальні ігри, що сприяє ефективній координації дій педагогів і батьків щодо виховання дитини у закладі дошкільної освіти.

Програма «Я в світі», у розділі «Оптимізація співпраці педагога з батьками» [68], підкреслює, що успішне партнерство потребує «оновлення стратегії й тактики взаємодії педагогів із батьками, зміни векторів та акцентів, осучаснення предмета розмов, розширення спектру життєво важливих проблем». Автори зазначають, що такий підхід створює «широкий розвивальний простір, сприятливий для повноцінного буття дитини в сім'ї та закладі дошкільної освіти», що особливо важливо для формування соціально прийнятних моделей поведінки старших дошкільників.

В умовах сучасного суспільства, з огляду на підвищення престижу сім'ї та значущість сімейного виховання у становленні особистості дитини, головним завданням партнерства стає активне залучення родини до освітньо-виховного процесу. Найпотужніший вплив на формування моделей поведінки дитини мають батьки як перші наставники. Тому важливо спільно з батьками обговорювати проблеми та приймати спільні рішення. Лише через високий

рівень культури спілкування педагогів і батьків, доброзичливість, об'єктивність у вирішенні питань можливо досягти ефективного партнерства ЗДО та сім'ї.

У програмі також зазначено, що в останні роки через економічні складнощі партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти часто зводиться до матеріальної підтримки (ремонт, придбання іграшок чи обладнання), що, однак, може бути лише ініціативою батьківського комітету та за згодою родини [68]. Основним завданням педагогів у партнерстві є поширення педагогічних і психологічних знань серед батьків, організація обміну досвідом сімейного виховання та ознайомлення родин із сучасними освітніми технологіями. Показниками результативності партнерства визначаються: наявність у ЗДО доброзичливої атмосфери між вихователями та батьками, високий рівень педагогічної культури обох сторін, орієнтованість на саморозвиток, а також створення умов для повноцінного особистісного розвитку дітей.

Особливу увагу в програмах приділено вивченню й поширенню традицій сімейного виховання та культури родини, оскільки родинні традиції виступають важливим джерелом формування морально-етичних норм дошкільників. Місія педагогічних колективів полягає у підтримці та відродженні традицій етнопедагогіки, навчанні дітей поважати старших, дотримуватися мовного етикету, проявляти ввічливість, тактовність, ніжність і готовність допомогти дорослим. Особливий наголос робиться на використанні слів ввічливості у мовленні дітей та демонстрації прикладу етикету з боку батьків, що сприяє формуванню у старших дошкільників соціально прийнятних моделей поведінки.

Спостереження свідчать, що зміст, форми та методи виховання дитини в сім'ї значною мірою визначаються рівнем культури батьків. Найпростішими є сім'ї, де виховання носить довільний, фрагментарний та стихійний характер, що зумовлює істотні розбіжності у розвитку та поведінці дітей. У деяких родинах діти виростають добрими, активними, відкритими та допитливими, виявляють інтерес до гри, книги та мистецтва. Водночас інші сім'ї приділяють увагу лише дисциплінованості та слухняності дитини, а в частині родин виховання взагалі залишається на другому плані. Водночас правильне та системне виховання в сім'ї відкриває дітям широкий простір для накопичення знань як бази

формування наукового світогляду, оволодіння основними розумовими операціями (аналізом, синтезом, порівнянням) і розвитку інтелектуальних умінь (читання, аудіювання, висловлення власних думок, робота з книгою та комп'ютером), що створює основу для розумової діяльності [72, с. 51]. Важливим аспектом є формування у дітей любові до рідних, поваги до людей, піклування про молодших та старших, співчуття та милосердя до тих, хто переживає труднощі, а також шанобливого ставлення до традицій, звичаїв, обрядів і знання свого родоводу та історії народу.

Негативний вплив на процес сімейного виховання дошкільників мають як об'єктивні чинники, так і суб'єктивні. Серед об'єктивних причин найбільш значущою є неповна сім'я, що виникає через високий рівень чоловічої смертності у вікових групах від 20 до 50 років, яка у тридцятирічних чоловіків перевищує жіночу у чотири рази [82]. Крім того, велика кількість розлучень призводить до зростання числа сімей, де один із батьків виховує дитину самотійно, що знижує ефективність виховних впливів на дошкільників. Ефективність виховних дій також залежить від матеріального забезпечення родини. За даними обстеження домогосподарств 2019 року, серед сімей із дітьми 31% мали доходи нижчі за встановлений рівень, що дає право на отримання державної допомоги на дітей віком до 16 років. Серед неповних сімей ця частка становила 44%, у сім'ях із однією дитиною – 53%, із двома – 64%, із трьома – 86% [82]. Діти з таких сімей відчують себе меншовартісними серед однолітків, що психологічно пригнічує їх і часто провокує озлобленість на батьків, згодом переносячи ці емоції на однолітків та педагогів.

Помилки батьків у вихованні дітей мають різні причини. Сім'ї, у яких ростуть так звані педагогічно занедбані діти, можна поділити на три групи: педагогічно неспроможні, педагогічно пасивні та антипедагогічні [86]. Першу групу становлять родини, де батьки намагаються впливати на розвиток дитини, проте роблять це невміло, непослідовно та педагогічно необґрунтовано, спираючись на власний досвід (авторитарний стиль, обмеження свободи, погрози, або вседозволеність). До другої групи належать сім'ї, що не проявляють активності у вихованні дітей через об'єктивні чинники (хвороба, зайнятість,

відсутність вдома) або суб'єктивні (розлад між батьками, відсутність єдиної виховної стратегії, часті конфлікти). У таких родинах взаємини між батьками напружені й конфліктні, що знижує якість виховання дітей. Третя група – сім'ї з аморальними умовами виховання, де панує неповага до правил моралі та законів; батьки власною поведінкою (пияцтво, злочинство) формують антипедагогічне середовище й намагаються виправдати відхилення поведінки дошкільників, протиставляючи вимогам закладу дошкільної освіти свої сімейні правила.

Слід враховувати, що відчуття дошкільником неповноцінності сім'ї, у якій він виховується, може негативно позначатися на його соціалізації та формуванні очікувань щодо майбутньої власної родини. У дівчат підсвідомо формується уявлення, що їхні майбутні діти можуть обходитися без батька, внаслідок чого повноцінна сім'я не завжди виступає для них пріоритетною цінністю. Для хлопчиків подібна ситуація передбачає, що матір стає зразком чоловічої поведінки в сім'ї, беручи на себе роль захисника та розпорядника матеріальних благ. Така сімейна динаміка часто призводить до того, що дошкільники виростають малоініціативними та недостатньо забезпеченими необхідними маскулінними якостями для подальшого дорослого життя [89].

Особливі труднощі виховання найчастіше спостерігаються саме в молодих сім'ях, що зумовлено недостатньою моральною, психологічною та соціальною зрілістю подружжя. Молоді батьки ще не сформували стійких навичок самоконтролю, адекватного реагування на поведінку дитини та ефективного планування сімейного життя, що негативно впливає на якість виховного процесу. Вони часто не усвідомлюють своєї значущої ролі у житті дитини, а також відповідальності за її фізичний, емоційний та інтелектуальний розвиток. Навіть щирі прагнення виховати дитину та створити сприятливе середовище для її зростання стикаються з численними обмеженнями, зумовленими браком життєвого досвіду, знань про психологічні особливості дітей та умінь послідовно і терпляче дорослішати разом із ними. Крім того, молоді батьки нерідко перебувають під тиском зовнішніх факторів, зокрема соціальних очікувань, матеріальних труднощів, професійних навантажень, що ускладнює формування стабільних моделей виховання та взаємодії з дитиною. Внаслідок цього процес

виховання стає більш фрагментованим і непослідовним, а дитина потребує додаткової уваги, підтримки та розуміння, щоб її соціально-емоційний розвиток відбувався гармонійно та ефективно.

При цьому виокремлено основні проблеми у вихованні дітей дошкільного віку у молодих сім'ях, які переважно пов'язані із:

- недостатнім розумінням батьками цінності дошкільного дитинства та його ролі у формуванні особистості дитини;
- несформованою педагогічною рефлексією, тобто умінням критично оцінювати власну освітньо-виховну діяльність, виявляти причини педагогічних помилок та неефективності використовуваних методів;
- орієнтацією на створення «генія» з дитини та реалізацією власного нереалізованого потенціалу й упущених життєвих можливостей [66, с. 51].

Молоді батьки досить часто вдаються до авторитарного стилю виховання, вважаючи покарання найефективнішим засобом, при цьому пред'являють суперечливі вимоги та непослідовно оцінюють поведінку дитини, що призводить або до надмірної жорстокості, або до вседозволеності.

Загалом взаємини та тактика виховання дітей у сім'ї можуть бути класифіковані за такими типами:

- диктат – жорстка регламентація поведінки дитини та суворий контроль з використанням покарань і погроз. Діти, які ростуть у таких сім'ях, часто живуть у страху, вдаються до лицемірства та брехні, що спричинює відхилення у поведінці;
- опіка – надмірне захищення дитини від життєвих реалій, вирішення всіх її потреб за неї. Це обмежує розвиток психічних та вольових якостей, спотворює систему цінностей і може формувати девіантні стратегії задоволення потреб;
- мирне співіснування на засадах невторчання – максимальне дистанціювання дорослих від життя дитини, мінімальні вимоги до її поведінки, що призводить до відчуження, дефіциту соціальних зразків та складнощів у самостійній адаптації;
- партнерство – найпродуктивніша тактика, у якій батьки стають соратниками дитини, відкрито та щиро взаємодіють із нею, дозволяючи

експериментувати, помилятися та шукати власні рішення. Партнерське виховання сприяє розвитку впевненості, соціального досвіду та розширює соціальні перспективи дитини, виступаючи основою формування позитивних моделей поведінки [53].

З метою дослідження сучасного стану партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у процесі формування моделей поведінки старших дошкільників було проведено емпіричне дослідження, яке включало дітей дошкільного віку та їхніх батьків. Участь у дослідженні взяли 25 дітей та їхні батьки. Для вивчення взаємного впливу сімейного та освітнього середовищ на розвиток дитини використовувалися такі методики: опитувальник батьківського ставлення [52] та проєктивна малюнкова методика «Кінестетичний малюнок сім'ї» [52]. Перша методика була адресована батькам для визначення їхніх стилів виховання, друга – дітям дошкільного віку для аналізу їхнього сприйняття сімейного середовища та взаємин із батьками.

Зокрема, для виявлення впливу стилю сімейного виховання на поведінкові моделі старших дошкільників було проведено опитування батьків за методикою батьківського ставлення. Результати дослідження такої батьківської позиції відображено на рис. 2.1.

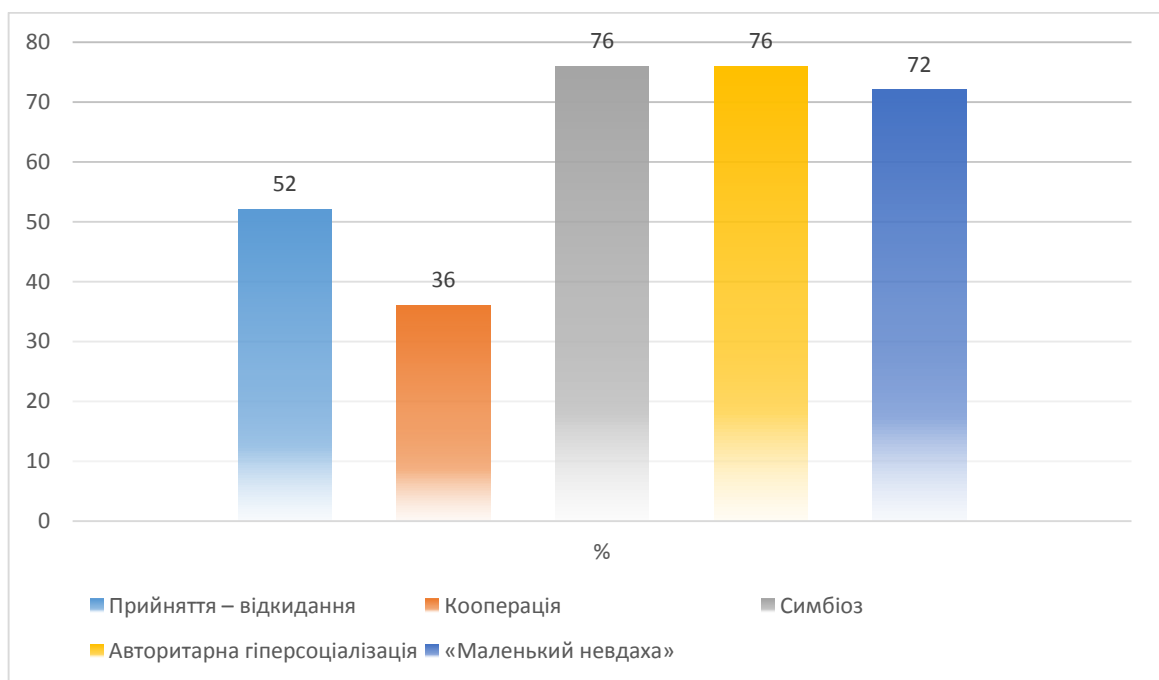

Рис. 2.1. Результати опитування батьків старших дошкільників (%)

Аналіз отриманих даних показав, що середні показники за шкалами «кооперація» та «авторитарна гіперсоціалізація» демонструють досить високий рівень відповідного батьківського ставлення. Показник «симбіоз» знаходиться в межах норми, тоді як «маленький невдаха» визначається на рівні нижче середнього, а «прийняття – відторгнення» характеризується низьким рівнем. На підставі цих даних можна констатувати, що стиль виховання батьків поєднує приймаюче і авторитарне ставлення, коли прийняття дитини супроводжується високими вимогами до соціальних успіхів і досягнень під контролем у відповідних сферах, що свідчить про змішаний тип батьківського ставлення.

Опитування батьків за методикою батьківського ставлення дало змогу визначити домінуючі стилі виховання в родині учасників дослідження (рис. 2.2).

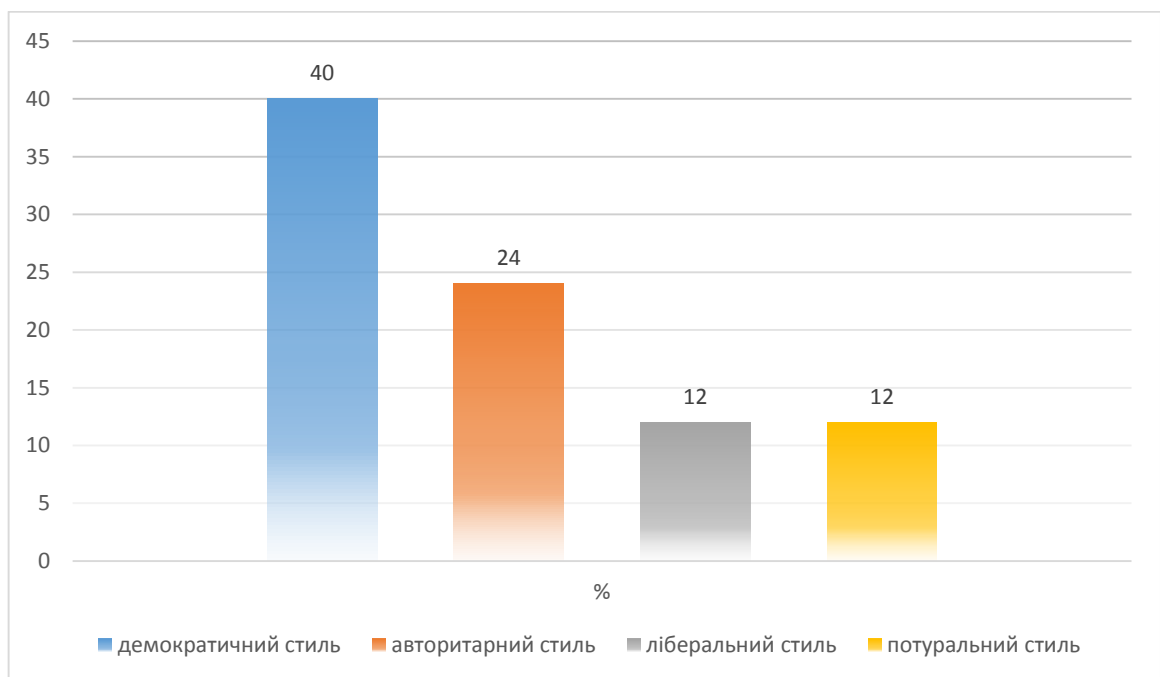

Рис. 2.2. Переважаючі стилі сімейного виховання старших дошкільників (%)

Закономірно, що демократичний стиль виховання характеризується високими балами за шкалами «прийняття – неприйняття» та «кооперація», а також низькими балами за шкалами «симбіоз», «контроль» і «відношення до невдач дитини». Цікаво, що авторитарний стиль виявляється низькими балами за

шкалами «прийняття – неприйняття», «кооперація» та «симбіоз», водночас високими – за шкалами «контроль» та «ставлення до невдач дитини». Ліберальний стиль вирізняється високими балами за шкалою «симбіоз» і низькими за іншими шкалами, а потуральний стиль – високими балами за шкалами «прийняття – неприйняття», «кооперація» і «симбіоз», із низькими показниками за шкалами «контроль» та «відношення до невдач дитини»

Як свідчать результати опитування, 40% опитаних родин дотримуються демократичного стилю виховання, 24% – авторитарного, 12% – ліберального і ще 12% – потурального. Ці дані підкреслюють, що в умовах сучасного партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти старші дошкільники формують поведінкові моделі переважно під впливом змішаних стилів сімейного виховання, де співпраця та підтримка поєднуються з контролем і вимогами, що має суттєве значення для подальшого корекційно-розвивального впливу дошкільного закладу.

Аналіз основних елементів малюнків дітей за проєктивною методикою «Кінестетичний малюнок сім'ї» представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз елементів малюнка за тестом «Малюнок сім'ї»

Кількість дітей	Елементи малюнка
36%	Не намалювали себе або одного з членів родини (батька чи матір, сестру чи брата).
20%	Маленький зріст автора і розташування його в нижній частині аркуша.
32%	Велика дистанція між членами сім'ї.
32%	Наявність додаткових деталей (сонечко чи райдуга).
24%	Затемнення елементів малюнка або стирання.

Як показує аналіз, психологічні труднощі дітей старшого дошкільного віку значною мірою зумовлені сімейним середовищем, зокрема нервово-психічним станом батьків та їхнім ставленням до життя й до власних дітей. Поширеною особливістю малюнків є неповне зображення складу сім'ї. Діти досить часто не малюють узалежненого члена родини або взагалі зображують лише себе. Такі малюнки свідчать про емоційне відчуження дитини та наявність конфліктних стосунків у сім'ї. Дошкільник, який малює лише себе, може демонструвати

схильність до освоєння стратегії «загубленої дитини», що відображає його переживання почуття провини чи невпевненості у власній значущості.

Порівняльний аналіз малюнків дошкільників за проєктивною методикою «Малюнок сім'ї» наводить такі дані (таблиці 2.2–2.3).

Таблиця 2.2

**Відображення ознак сприятливої сімейної ситуації
за тестом «Кінестетичний малюнок сім'ї»**

Виділені показники	Діти, %
Зображення всіх членів сім'ї	24%
Зображення першими людей	56%
Загальна діяльність усіх членів	32%
Відсутність ізольованих членів	8%
Хороша якість ліній	56%

Як бачимо, сприятлива сімейна атмосфера, яка включає зображення усміхнених осіб, застосування яскравих колірних відтінків, відображення спільної діяльності членів сім'ї та високу якість ліній, спостерігається нечасто. Діти, котрі малюють членів сім'ї з позитивним підтекстом, трапляються рідко – наприклад, лише четверо з опитаних. На окремих малюнках авторитарне поведіння батьків проявляється через використання великого масштабу рук або зображення домінуючих фігур. Більшість дітей (65%) використовують яскраві кольори для малюнка, проте часто зображають предмети побуту або інші неемоційні об'єкти замість членів сім'ї, що може свідчити про внутрішнє занепокоєння та небажання відкрито показувати сімейні стосунки.

Таблиця 2.3

**Відображення відчуття неповноцінності
за тестом «Кінестетичний малюнок сім'ї»**

Виділені показники	Діти, %
Відсутність автора	12%
Зображення себе останнім	32%
Ізоляція автора від інших	60%
Маленькі фігури	32%
Розташування фігур на нижній частині листка	56%

Результати використаної проєктивної методики вказують на прояви почуття відчуженості та неповноцінності, емоційну залежність і потребу в

захисті та турботі. Частина дітей переживає відсутність позитивних стосунків із близькими, що проявляється у зображенні себе або членів сім'ї у вигляді предметів (машини – 12%). Лише 16% дошкільників демонструють потребу у визнанні своєї значущості через детальне зображення власної фігури. 36% дітей використовують однаковий колір для зображення себе та родичів, що свідчить про їхню спробу інтегруватися в сімейний простір, незважаючи на емоційні труднощі. Узагальнення результатів дозволяє виділити два типи виховання: сприятливий – 64% та несприятливий – 36%.

Таким чином, аналіз даних проєктивної методики та опитування батьків демонструє, що більшість батьків не володіє достатніми психолого-педагогічними знаннями для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Це безпосередньо впливає на психоемоційний стан старших дошкільників і визначає характер їхніх моделей поведінки в умовах сімейного та партнерського взаємодії із закладом дошкільної освіти.

Проведене дослідження дає нам змогу стверджувати, що партнерство закладу дошкільної освіти та сім'ї є однією з важливих педагогічних умов ефективного формування моделей поведінки старших дошкільників. Саме на засадах цього партнерства будуються програми для батьків та розвитку педагогічної культури молодшої сім'ї, які спираються на систему найважливіших сімейних цінностей, перевірені досвідом багатьох поколінь, зокрема здоров'я та взаємоповага членів родини, матеріальне благополуччя й духовність. Програми розроблені з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу, що дозволяє враховувати індивідуальні особливості та життєвий досвід кожної родини, а також специфіку взаємодії дитини з дорослими. Аналогічний принцип орієнтує і програми з родинної педагогіки. Стійке партнерство між закладом дошкільної освіти та сім'єю формується завдяки систематичному підвищенню педагогічної освіти батьків та їх залученню до організації освітнього процесу.

Проведені нами спостереження свідчать, що для реалізації партнерства вихователі ЗДО традиційно використовують різноманітні форми взаємодії: батьківські збори, усні журнали, педагогічні десанти (виступи в установах і громадських організаціях). Ефективними виявляються спільні тематичні заходи,

такі як «Дерево родоводу» – зустрічі поколінь; «В сімейному колі» – індивідуальні консультації та зустрічі з психологами, лікарями, юристами; «Родинний міст» – обговорення проблем виховання; «Народна світлиця» – знайомство з народними традиціями; «Дискусійний клуб» – обговорення актуальних проблем виховання; «День добрих справ» – спільна трудова діяльність педагогів, батьків та дітей; «Аукціон ідей сімейного виховання», «Батьківський ринг», «Дні довіри» та «Сімейні дні у класі». Ці форми сприяють не лише передачі знань, а й зміцненню партнерських відносин, підвищенню довіри та активній участі батьків у житті закладу. При цьому найпоширеніші педагогічні форми партнерства можна охарактеризувати так.

1. Педагогічний лекторій передбачає надання батькам систематизованих знань з теорії виховання та ознайомлення їх із актуальними проблемами, що виникають у процесі формування особистості дитини, через лекції та бесіди.

2. Тематичні конференції з обміну досвідом виховання залучають батьків, педагогів, представників науки, культури та громадських організацій. Ця форма стимулює усвідомлення батьками цінності партнерського підходу до розвитку дитини та активізує їх участь у педагогічних ініціативах.

3. Університет педагогічних знань забезпечує глибше опанування теоретичних засад виховання через лекції та семінари, де батьки активно обговорюють проблеми та шляхи їх вирішення, що сприяє формуванню у них компетентного партнерського підходу.

4. Позакласний педагогічний всеобуч має на меті ознайомлення батьків із проблемами виховання дітей різних вікових груп і сприяє підвищенню їх педагогічної обізнаності з ранніх етапів розвитку дитини.

5. Презентації досвіду родинного виховання у ЗМІ та вечори запитань і відповідей із залученням фахівців (психологів, юристів, лікарів) дозволяють батькам наочно ознайомитись із ефективними практиками та підвищити власну компетентність у партнерстві із закладом.

6. Дискусії та диспути створюють умови для обміну думками щодо проблем виховання, стимулюють критичне мислення батьків, підвищують їх готовність до спільного прийняття рішень та розвитку дитини. Результати таких

обговорень сприймаються батьками із довірою, оскільки вони базуються на аналізі власного досвіду та практичних фактів.

7. Підсумкові річні науково-практичні конференції батьків зосереджують увагу на актуальних проблемах сімейного виховання (наприклад, «Найкоротший шлях до добра – через прекрасне», «Трудове виховання»), протягом року вивчаються шляхи їх вирішення, а батьки підсумовують практичні результати та діляться досвідом.

7. День відчинених дверей дозволяє батькам ознайомитися з організацією освітнього процесу, побачити результати роботи закладу та заохочує їх до активної участі.

8. Батьківські збори залишаються традиційною, але важливою формою партнерської взаємодії, де обговорюються актуальні проблеми розвитку дітей, проводяться опитування та аналізуються життєві ситуації, що впливають на формування морально-психологічних якостей дошкільників. Наприклад, опитувальники включають питання: «Пригадайте, які саме життєві труднощі загартовували Ваш характер та зміцнювали волю», «Охарактеризуйте стан дитини (мовлення, вчинки, почуття та настрій) у складних життєвих ситуаціях», «Чи часто ви спостерігаєте, як дитина долає труднощі?» та інші.

Отже, у проаналізованих програмах розвитку дітей старшого дошкільного віку наголошується на необхідності активної популяризації традицій сімейного виховання, а також норм педагогічної культури серед батьків, що сприяє формуванню стійких моральних і соціальних цінностей у дітей. Проведене дослідження виявило, що 40% опитаних сімей дотримуються демократичного стилю виховання, 24% – авторитарного стилю, 12% – ліберального стилю, і 12% – потурального стилю, що свідчить про різноманітність підходів у сімейній педагогічній практиці. У дітей спостерігаються ознаки переживання відсутності позитивних, теплих стосунків із близькими, що негативно позначається на їхньому психоемоційному стані та рівні вихованості, а також може впливати на формування соціально прийнятної поведінки. Опитування батьків і дітей також показало, що більшість батьків недостатньо обізнані щодо психолого-педагогічних аспектів розвитку дитини, що безпосередньо позначається на

гармонійності її особистісного становлення та ускладнює формування ефективного партнерства із закладом освіти. Традиційні форми роботи закладу, такі як лекторії, університети педагогічних знань, дискусії та презентації досвіду, на жаль, не завжди достатньо сприяють підвищенню педагогічної компетентності батьків, виробленню єдиних підходів у вихованні та організації спільної діяльності, що потребує впровадження більш комплексних, інтерактивних та практико-орієнтованих методик співпраці між сім'єю та ЗДО.

2.2. Модель технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників

Сучасна дошкільна освіта спрямована на всебічний розвиток особистості дитини, де ключовою складовою є формування соціально прийнятних моделей поведінки, що забезпечують ефективну адаптацію у суспільстві та підготовку до шкільного навчання. У цьому контексті особливе значення набуває взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти, адже гармонійне поєднання зусиль батьків і педагогів створює сприятливі умови для розвитку емоційної, соціальної та когнітивної компетентності старших дошкільників. Необхідність розробки моделі технології організації партнерства між сім'єю та ЗДО зумовлена потребою системного підходу до виховання дітей, забезпечення єдності вимог та методів впливу на дитину, а також підвищення ефективності формування позитивних моделей поведінки, що сприятимуть їхньому успішному соціальному становленню та подальшій освітній траєкторії.

У результаті проведеного дослідження була розроблена модель технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, спрямована на формування позитивних моделей поведінки старших дошкільників. Ця модель передбачає системне поєднання зусиль батьків і педагогів, включає чітко визначені етапи взаємодії, конкретні педагогічні прийоми та методи підтримки емоційного, соціального та поведінкового розвитку дітей, а також механізми оцінки ефективності партнерства у процесі виховання. Впровадження моделі

забезпечує гармонізацію сімейних та освітніх впливів на дитину, сприяє формуванню єдиних вимог та цінностей, що підвищує ефективність виховного процесу та підтримує соціально-емоційне становлення старших дошкільників (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Модель технології організації партнерства сім'ї
та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей
поведінки старших дошкільників**

Елемент технології	Опис елемента технології	Методи та форми роботи з батьками	Педагогічні засоби роботи з батьками
Мета	впровадження технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, орієнтованої на підвищення ефективності педагогічного супроводу старших дошкільників та формування у них адекватних соціально-психологічних і морально-етичних моделей поведінки		
Принципи	Суб'єкт-суб'єктна взаємодія, диференціація, індивідуалізація, взаємоповага, партнерство		
Наукові підходи	Гуманістичний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, акмеологічний		
Суб'єкти	Вихователі, батьки, діти		
Методи	Аналіз ситуацій, дискусії, «займи позицію», моделювання, проектна діяльність	Форми роботи: інтерактивні лекції, тренінги, семінари, майстер-класи, практикуми	Педагогічні засоби: дистанційні платформи, медіаресурси, наочні посібники
Напрямки роботи	Оптимізація співпраці на засадах партнерства; використання інноваційних форм і методів; особистісно-професійний розвиток педагогів	Форми роботи: круглі столи, консультації, спільні проекти з батьками	Педагогічні засоби: бібліотеки, медіа- та відеоресурси
Особливості впровадження	Етапне формування ефективних взаємин: згоди → спільні інтереси → саморозкриття → узгодження співпраці	Форми роботи: активне слухання, підкреслення спільності цінностей, погоджене прийняття рішень	—
Інформаційно-просвітницька складова	Лекції, консультації, дистанційні платформи, відео, буклети	Форми роботи: тренінги, майстер-класи, семінари	Педагогічні засоби: медіа, електронні ресурси
Практична складова	Спільна діяльність дітей та батьків, організація	Форми роботи: проектна діяльність, ігри, заходи	Педагогічні засоби: різноманітні

	свят, екскурсій, творчих ігор		освітні матеріали, обладнання, матеріали для творчості
Медіа-технології та інновації	Сприяють розвитку комунікативних та емоційних компетенцій батьків і дітей	Форми роботи: використання відеоматеріалів, дистанційних платформ, месенджер-груп	Педагогічні засоби: інформаційні буклети, навчальні відео, онлайн-платформи
Рівні готовності батьків до партнерської взаємодії із ЗДО	Високий, середній, низький		
Результати	Підвищення готовності батьків до партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти		

Метою моделі визначено впровадження технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, орієнтованої на підвищення ефективності педагогічного супроводу старших дошкільників та формування у них адекватних соціально-психологічних і морально-етичних моделей поведінки. Для реалізації цієї мети було визначено низку завдань: формування у батьків особистісно-ціннісного ставлення до дитини та прагнення створити сприятливі умови для її духовно-морального й позитивно-емоційного розвитку як у сім'ї, так і в ЗДО; розвиток у батьків зацікавленості у вдосконаленні знань щодо психолого-педагогічних закономірностей навчання й виховання дітей; формування у батьків умінь і навичок побудови конструктивних, гуманістично орієнтованих взаємин із дітьми на засадах взаємоповаги та довіри.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури були визначені принципи, що лежать в основі методики реалізації моделі технології організації партнерства сім'ї та ЗДО: позитивна установка на суб'єкт-суб'єктне партнерство, диференціація та індивідуалізація взаємодії, взаємоповага і довіра, узгодження дій та рівноправне партнерство. Наукові підходи, що обґрунтовують методику, включають: гуманістичний підхід (визнання дитини найвищою цінністю, прийняття її такою, якою вона є, сприяння відкритості та довірі партнерів); компетентнісний підхід (усвідомлене виконання батьківських функцій, здатність до налагодження партнерських взаємин); особистісно-діяльнісний підхід (забезпечення значущого змісту формування педагогічної

культури батьків через вибір форм, методів і технологій партнерства); акмеологічний підхід (стимулювання саморозвитку, самовдосконалення та професійного зростання батьків і вихователів) [1; 3; 5].

При вдосконаленні методики реалізації моделі технології організації партнерства ми виходили з необхідності інтеграції всіх суб'єктів освітнього процесу, тому до її складу включено таких учасників: вихователі, батьки, діти. Ключовим напрямом оптимізації партнерства є моделювання знань, ставлень та поведінки батьків, що сприяє формуванню у дітей старшого дошкільного віку адекватних моделей поведінки.

Зміст методики моделі технології організації партнерства подається через комплекс інноваційних методів, форм і засобів. Інноваційні методи включають аналіз ситуацій, брейнстормінг, дискусію, «займи позицію», діагностичні процедури, інтерв'ю, проєктування та моделювання; форми реалізації – інтерактивна лекція, тренінг, семінар, круглий стіл, майстер-клас, презентація, практикум, інформаційний дискурс, виїзні заняття, залучення фахівців, день відкритих дверей або екскурсія, «батьківська парта», консультативні пункти, електронне листування; засоби – ресурсне забезпечення партнерства, інноваційні технології та медіа-сфера. Всі елементи методики спрямовані на практичний результат – підвищення ефективності партнерської взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти шляхом впровадження інноваційних підходів та технологій у виховний процес старших дошкільників [2; 4; 6].

Визначальним елементом методики реалізації моделі технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти є чітко окреслені напрями діяльності, що забезпечують ефективне формування моделей поведінки старших дошкільників. На основі аналізу різних підходів і педагогічних моделей нами були виділені такі напрями: 1) оптимізація партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю; 2) розробка та впровадження методики організації партнерських форм взаємодії із застосуванням інноваційних методів і технологій; 3) забезпечення особистісно-професійного розвитку педагогів закладу дошкільної освіти в контексті роботи з батьками дітей старшого

дошкільного віку. Розглянемо детально ці напрями як основні компоненти моделі технології партнерства.

Оптимізація партнерських відносин між закладом дошкільної освіти та сім'єю закладає фундамент взаємодії, орієнтованої на рівноцінність сторін і продуктивність педагогічного процесу. У педагогічному діалозі вихователь виступає партнером, який водночас є джерелом інформації та лідером комунікації, спрямовуючи діяльність батьків на самостійне осмислення й прийняття рішень. У процесі партнерства педагог повинен будувати суб'єкт-суб'єктні стосунки, забезпечувати єдність учасників педагогічного діалогу, формуючи спільне поле взаємодії, відчуття «ми» й активізуючи зацікавленість батьків у процесі виховання дітей. Діалог між педагогом та батьками має ґрунтуватися на рівноправності партнерів: педагог орієнтується на думки батьків, продовжує їхні висловлювання, замінюючи директивні настанови порадами та рекомендаціями, що стимулюють активне залучення батьків до виховного процесу. Межі цього діалогу визначаються педагогом, зважаючи на принципи партнерства та суб'єктної взаємодії [2; 5].

Другий напрямок реалізації запропонованої моделі – розроблення та впровадження методики організації партнерських форм взаємодії із застосуванням інноваційних форм і методів роботи. Залучення батьків до формування їхньої педагогічної культури досягається через мотиваційне наповнення змісту методики та варіативність застосованих форм і технологій освітньо-просвітницької діяльності. Аналіз передового педагогічного досвіду свідчить, що ефективність партнерства зростає, коли дії учасників визначаються потребою й зацікавленістю у взаємодії, прагненням підтримувати позитивні стосунки, тобто опосередковано залежать від мотивації батьків. Найбільш ефективним засобом формування і підкріплення батьківських мотивів є варіативна інноваційна діяльність, що включає творчий пошук, оригінальні навчальні технології, нестандартні ідеї, новітні форми й методи виховання [1; 4].

Для удосконалення підготовки батьків до формування гармонійної особистості дитини розроблено експериментальну технологію, яка стимулює пізнавальний інтерес, доповнює батьківський досвід актуальними знаннями у

сфері виховання та сприяє власному особистісному саморозвитку батьків у процесі виховання дитини. Ця методика інтегрує інноваційні методи та технології, що забезпечують системне формування моделей поведінки дітей через партнерські відносини з батьками та педагогами.

Важливий напрямок експериментальної роботи – організація особистісно-професійного розвитку вихователів закладу дошкільної освіти щодо роботи з батьками дошкільників. Особистісно-професійний розвиток педагогів включає розкриття та збагачення внутрішнього професійного потенціалу, актуалізацію потреб у самовдосконаленні та самореалізації, розширення кола пізнавальних інтересів, підвищення рівня педагогічної майстерності. Підвищення компетентності педагогів у партнерстві з батьками створює передумови для ефективного формування у дітей старшого дошкільного віку соціально прийнятних і морально-етичних моделей поведінки, що відповідають сучасним вимогам розвитку особистості [3; 6].

Однією з важливих компетентностей педагога та умовою ефективності його професійної діяльності є готовність до впровадження інноваційних підходів у моделі організації партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Сучасний вихователь ЗДО має володіти умінням налагоджувати партнерські взаємини із батьками в умовах інноваційної просвітницької діяльності, що має особистісну значущість для родини. При цьому у рамках реалізації моделі технології організації партнерства з батьками проводились групові та індивідуальні консультації педагогів, засідання методичних об'єднань, секційні заняття, що сприяли підвищенню рівня професійної компетентності вихователів щодо партнерської взаємодії з батьками [1; 3].

Важливим засобом реалізації моделі стало використання елементів відповідних зарубіжних методик і програм, які орієнтовані на оптимізацію партнерських відносин між закладом освіти та сім'єю. Аналіз таких програм дозволяє визначити їхні переваги й недоліки та інтегрувати найефективніші науково обґрунтовані підходи у діяльність ЗДО. Наприклад, використання різноманітних навчальних програм створює можливість сертифікованим фахівцям сімейного виховання (CFLE), педагогам закладів вищої освіти та

батькам обирати програми, що відповідають потребам дітей і сприяють формуванню у них моделей позитивної поведінки. Критичний огляд і оцінка основних навчальних програм дозволяють вихователям підвищувати власний професійний рівень у сфері партнерської роботи з сім'єю. При виборі закордонних програм орієнтуються на особливості змісту та специфічні стратегії навчання, що забезпечують ефективність реалізації партнерства [2; 4].

Зокрема, національна програма удосконалення батьківської освіти США (The National Extension Parenting Educators' Framework, NEPEF) значно розширила початкові практики неперервного виховання, включивши шість ключових аспектів пріоритетних навичок, які вважаються надзвичайно важливими для педагогів, що працюють над оптимізацією партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю. До цих аспектів належать: ріст та встановлення рамок, розвиток та охоплення, виховання та побудова взаємин, кожен із яких має важливе значення для формування цілісної системи взаємодії з батьками та забезпечення гармонійного розвитку дітей.

Автори наголошують, що NEPEF не слід розглядати як документ, який охоплює «сутність всього» необхідного для знань або практичних умінь педагогів; швидше, він являє собою структуровану спробу залучити освітян до глибокого вивчення «тіла знань» та «репертуару навичок», що є базовими та фундаментальними для ефективного партнерства з батьками. Програма також спрямована на підвищення професійної компетентності педагогів через розвиток у них здатності до рефлексії, аналізу власної практики та адаптації методів виховання з урахуванням індивідуальних потреб дітей і сімей [3; 5].

Програма NEPEF також передбачає активне включення батьків у процес навчання та виховання, стимулюючи їх до обговорення стратегій розвитку дітей і спільного прийняття рішень. Вона підкреслює важливість міждисциплінарного підходу, залучаючи психологів, соціальних педагогів та інших фахівців для комплексної підтримки сім'ї та дитини. Крім того, NEPEF акцентує увагу на постійному вдосконаленні педагогічних технологій та методів комунікації з батьками, що сприяє формуванню довіри та відкритого діалогу. Завдяки цьому програма стає інструментом системного розвитку партнерства між сім'єю та

закладом дошкільної освіти, спрямованого на цілісний розвиток старших дошкільників. Таким чином, NEPEF формує основу для системної підготовки педагогів до взаємодії з батьками, допомагаючи створювати умови для сталого розвитку партнерських відносин та забезпечення високого рівня соціально-педагогічної підтримки у закладах дошкільної освіти.

Хоча жодна програма не забезпечує однакових позитивних результатів для всіх сімей, досвід свідчить про ефективність низки елементів у структурі методики використання інноваційних підходів у партнерстві ЗДО та сім'ї:

- 1) сприйняття батьків як рівноправних партнерів у визначенні видів послуг, найбільш корисних для них та їхніх дітей;
- 2) адаптація освітніх і просвітницьких інтервенцій до особливих потреб сімей;
- 3) інтеграція освітніх послуг для сімей з різними потребами;
- 4) створення можливостей для батьків отримувати підтримку від інших батьків, підвищувати власну активність і зміцнювати зв'язок із родинами, що перебувають у подібних життєвих обставинах;
- 5) допомога батькам у формуванні реалістичних очікувань щодо розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- 4) превентивна робота з попередження перфекціонізму та гіперопіки;
- 5) навчання встановленню адекватних очікувань і цілей для дітей;
- 6) оволодіння батьками методами управління поведінкою дітей;
- 7) засвоєння стратегій управління стресом та методів його зниження;
- 8) визначення цінності соціальної підтримки та залучення додаткових ресурсів, що сприяють розвитку родини поза межами програми [1; 6].

Інтеграція зазначених елементів у запропоновану модель технології організації партнерства дозволяє комплексно враховувати як педагогічні, так і сімейні ресурси, що забезпечує цілісність освітньо-виховного процесу. Завдяки систематичній взаємодії дітей із батьками та педагогами формується усвідомлення соціальних норм, правил колективної поведінки та особистої відповідальності за власні дії. Педагогічний супровід партнерства стимулює розвиток емоційної сфери дитини, сприяє розвитку емпатії, толерантності та

навичок конструктивного вирішення конфліктів. Активне залучення батьків у процес виховання підвищує узгодженість сімейних і дошкільних практик, що дозволяє дитині відчувати стабільність і підтримку в різних соціальних середовищах. Модель сприяє формуванню у дітей самостійності та ініціативності, оскільки вони отримують можливість брати участь у прийнятті рішень та оцінювати наслідки власних вчинків. Крім того, системне партнерство стимулює розвиток комунікативних компетенцій, оскільки взаємодія відбувається у багатовекторному середовищі – дитина спілкується як із дорослими, так і з однолітками в контексті соціально значущих завдань. В результаті реалізації моделі забезпечується не лише формування соціально прийнятних поведінкових моделей, а й закладаються основи гармонійного психоемоційного та морального розвитку старших дошкільників.

На основі проведеного аналізу освітніх програм, спроектованої моделі та визначених напрямів, була розроблена технологія організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Зміст технології організації партнерства сім'ї
та закладу дошкільної освіти**

Зміст	Мета	Форма проведення
Тема заняття: «Взаємозалежність сім'ї і закладу освіти у підвищенні ефективності особистісного зростання дитини»	Налагодження контактного партнерства між батьками та педагогами	Круглий стіл з використанням інноваційних форм роботи
Тема заняття: «Наша дитина! Чи знаємо ми її?»	Актуалізація позитивних установок на партнерську взаємодію з дитиною	Тренінг з використанням інноваційних форм роботи
Тема заняття: «Сучасність і її виклики. Від уміння запам'ятовувати, зберігати і транслювати інформацію до здатності мислити, видозмінювати, реконструювати»	Розвиток педагогічного мислення батьків як учасників партнерства	Лекція з елементами практикуму та використанням інноваційних форм роботи
Тема заняття: «Освіта – стимул мотивованого навчання: нові навчальні стратегії; методи захоплюючого навчання та виховання»	Підвищення престижності освіти та значущості ролі партнерства у сім'ї	Лекція з елементами практикуму та використанням інноваційних форм роботи
Тема заняття: «Планування досягнення. Стратегії реалізації»	Формування навичок прогнозування та підвищення ефективності	Практикум з використанням інноваційних форм роботи

спільних цілей. Сходинки успіху дитини»	реалізації освітніх і виховних задумів	
Тема заняття: «Методи виховання дитини: традиційні методи, інноваційний підхід. Виховання в різних країнах світу»	Ознайомлення батьків із світовими тенденціями виховання, сучасними методами та підходами	Лекція з елементами практикуму та використанням інноваційних форм роботи

Важливою формою реалізації цього партнерства стали заняття з батьками, здебільшого із використанням сучасних технологічних засобів дистанційного зв'язку. Такі заняття розглядаються як неформальні освітні платформи, що дозволяють батькам і педагогам взаємодіяти на засадах спільних інтересів. Завдяки моделюванню педагогічних ситуацій учасники набувають практичного досвіду організації освітньої діяльності, одночасно підвищуючи власну психолого-педагогічну компетентність. При цьому відмінною рисою та інноваційністю методики є гармонійне поєднання теоретичного, методичного та технологічного занурення у проблематику партнерства, що забезпечує комплексний підхід до розвитку професійної й батьківської компетенцій.

Запропонована технологія передбачає чітко визначені цілі та завдання у контексті формування моделей поведінки старших дошкільників через технологію партнерства:

- 1) підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності батьків;
- 2) підготовка батьків до активної участі у формуванні освітньо-виховних стратегій своєї дитини;
- 3) визначення та коригування системи ціннісних орієнтацій батьків;
- 4) вдосконалення навичок ефективної взаємодії з дітьми та розв'язання конфліктів у сімейному середовищі;
- 5) поглиблення розуміння фізичного, соціального та емоційного розвитку дитини.

В основу технології оптимізації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти була покладена методика контактного партнерства автора Л. Філонова [87], яка передбачає поступову трансформацію взаємодії батьків: від початкової упередженості до взаємоприйняття (зміна установок); від тривоги та невизначеності до спокою й впевненості у партнері (зміна емоційних станів); від

надмірного контролю до спонтанних, автономних дій (зміна поведінкових реакцій). Далі розглянемо поетапний розвиток партнерських відносин вихователів з батьками, який завершився формуванням активної взаємодії та готовності до конструктивного партнерства.

Перша стадія – накопичення згоди. Вихователь, виступаючи ініціатором партнерства, нейтралізує негативні установки співрозмовника. Спілкування починається з обговорення нейтральних та актуальних тем (події у закладі дошкільної освіти, погода, здоров'я дітей, культурні події), що знімає напруження і виключає опір. Тактика включала: ставити відкриті запитання, але не наполягати на відповідях; читати невербальні сигнали для оцінки психоемоційного стану; задавати питання, що передбачають позитивні відповіді; уникати наголошення на розбіжностях. Результат – первинна зона згоди, розслаблення учасників, скорочення пауз у спілкуванні, поява спонтанних висловлювань та бажання доповнювати думки.

Друга стадія – пошук спільних інтересів. На цьому етапі педагог визначає точки перетину інтересів із батьками, що слугують основою для подальшого партнерства. Тактика передбачає: підкреслення оригінальності думок і зацікавлень батьків; акцент на інтересах дитини, якщо немає інших спільних тем; демонстрацію згоди та прийняття думок співрозмовника. Обговорення спільних тем стимулює позитивну емоційну забарвленість партнерства та формує відчуття взаємної зацікавленості.

Третя стадія – прийняття принципів особистих якостей. Після формування первинної згоди і позитивного емоційного фону педагог розширює базу комунікації для формування готовності приймати одне одного. Тактика включає підтримку активності батьків, уникання сумнівів щодо позитивних якостей, підкреслення подібності оцінок та поглядів («Я теж люблю...», «Згоден з тим, що...»). Використовуються прийоми виправданих надій («Я відчував, що ми знайдемо спільну мову...») та підведення підсумків («Зі сказаного Вами можна зробити висновки...»). Результат – відчуття подібності характерів, готовність до прийняття партнера та установка на діалог. Крім того, цей етап сприяє зміцненню довіри між батьками та педагогами, створюючи атмосферу взаємної підтримки

та відкритості. В результаті формується стабільна основа для подальшої ефективної партнерської взаємодії, що позитивно впливає на спільне виховання дітей та розвиток їх соціальних навичок.

Четверта стадія – виявлення негативних рис, що перешкоджають партнерству. Вихователь стимулює добровільне саморозкриття батьків через демонстрацію власних слабких сторін, створюючи атмосферу безпеки та довіри. Це переломний етап, коли партнери готові усвідомити власні недоліки, брати на себе відповідальність за їх корекцію та підтримувати подальше партнерство.

П'ята стадія – адаптація партнерів і готовність до перебудови. Педагог формує у батьків готовність змінювати власну поведінку, використовуючи такі прийоми: пряме ознайомлення з метою та очікуваними змінами, підказування очікуваних дій, превентивне передбачення можливих негативних реакцій («Ви зараз можете образитись...»), «Ви, мабуть, розсердитесь, якщо я скажу...»), наголошення на негативних якостях із подальшою розробкою шляхів їх корекції. Результат – виникнення спільного «ми», прагнення до змін та готовність будувати партнерські взаємини.

Шоста стадія – узгодження партнерства. На цьому етапі досягається ефективне взаєморозуміння та спільне прийняття рішень. Тактика включає: надання можливості проявити автономність, спільне обговорення рішень, нагадування про визначені принципи поведінки («Як ми вже домовились...»). Результат – закріплення контакту, використання термінів «ми», «у нас», спільне вироблення рішень і визначення шляхів подальшого розвитку партнерства.

У процесі реалізації моделі технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти застосовувалися різні напрями діяльності. Зокрема, діагностичний напрям (аналіз сім'ї як ключового чинника соціалізації старшого дошкільника) передбачав систематичний збір інформації про сім'ю, що необхідна вихователю для: а) «відстеження» та «супроводу» сім'ї, що забезпечує визначення її особливостей та потенціалу для позитивного впливу на дитину, а також своєчасне виявлення ознак сімейного неблагополуччя; б) активного залучення батьків у партнерські взаємодії із закладом освіти; в) проведення інформаційно-просвітницької та виховної роботи, створення відповідних

інформаційних матеріалів для батьків та «батьківських пам'яток»; г) організації внутрішнього моніторингу закладу дошкільної освіти, що дозволяє оцінювати ефективність освітніх процесів через перспективу сім'ї.

Після завершення першого (підготовчого) етапу спостерігався перехід партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти на новий якісний рівень взаємодії. Учасники відзначали формування довіри та сприятливої комунікативної атмосфери. Батьки наголошували на тому, що обмін думками й дискусії на «вільні» теми, а також пошук спільних інтересів сприяли змінам їхніх внутрішніх установок та перегляду упереджень. Водночас вихователі підкреслювали, що технологія організації партнерства не лише сприяє визначенню спільних цілей та побудові маршрутів їх досягнення, але й дозволяє реалістично оцінювати партнера по взаємодії, на що була спрямована четверта стадія моделі.

На цьому етапі було проведено круглий стіл з батьками «Взаємозалежність сім'ї і закладу дошкільної освіти в підвищенні ефективності особистісного зростання дитини», бесіди та спільне обговорення освітніх і суспільних потреб, вимог сучасності до особистості дитини та нових підходів до реалізації спільних цілей сім'ї й ЗДО (Додаток Б). Такий формат взаємодії дозволив глибше окреслити роль сім'ї у формуванні моделей поведінки старших дошкільників та визначити оптимальні шляхи партнерської взаємодії. Під час проведення заходів батьки мали змогу поділитися власним досвідом виховання та обговорити труднощі, з якими стикаються у повсякденному житті з дітьми. Це сприяло виробленню спільного бачення стратегії розвитку дитини та узгодженню педагогічних підходів між сім'єю та закладом дошкільної освіти.

На наступному етапі впровадження моделі технології організації партнерства увага концентрувалася на реалізації форм партнерської взаємодії з використанням інноваційних методів. Це передбачало різноманітні форми роботи з батьками та застосування методик навчання дорослих, що посилює ефективність впливу на формування позитивних моделей поведінки дітей.

Реалізація інноваційних підходів на формувальному етапі педагогічного експерименту забезпечила узгодженість плану роботи педагога та батьків: проведення батьківських лекторіїв; бесіди та консультації (як індивідуальні, так

і групі) – у міру потреби; організація спільної діяльності дітей та батьків у групі; залучення батьків до проведення свят, екскурсій та суспільно-корисної праці; організація діяльності батьківського комітету. Лекційні матеріали також поширювалися у створеній батьківській групі месенджера Вайбер, що сприяло оперативному інформуванню та активізації участі батьків.

У процесі реалізації моделі технології партнерства передбачалося ознайомлення батьків із сучасними медіаресурсами, зокрема перегляд сюжетів каналу «Еuronews», що висвітлюють проблеми освіти, кар'єри та інноваційні підходи до дошкільного навчання й виховання, що стали основою для обговорень. Батькам пропонували короткометражні фільми та соціальні рекламні ролики для подальшого обговорення та оцінки. Для активізації пізнавального інтересу батьків використовувалися сучасні педагогічні методики: Монтессорі, Вальдорфська, Жан Лендофф, Нікітіних, методика виховання мистецтвом, логічні блоки Дьєнєша та інші.

Особливо ефективним виявилось використання елементів різних арттерапевтичних технік у роботі з батьками (казкотерапія, танцювальна терапія, бібліотерапія, драматерапія, музикотерапія, ігротерапія, кольоротерапія, пісочна терапія, лялькотерапія). Вони дозволяли демонструвати батькам різні способи впливу на поведінку та емоційний стан дітей. Батьківські лекторії включали обговорення актуальних проблем виховання дітей: симптоми Інтернет- та ігрової залежності, гіперопіка та перфекціонізм, виховання дітей у неповних сім'ях та дітей з особливими освітніми потребами тощо.

Підсумком кожного заняття були домашні завдання, виконання яких здійснювалося за бажанням батьків і спрямовувалося на покращення взаємодії з дитиною, формування партнерських навичок та застосування отриманих знань у повсякденних життєвих ситуаціях.

Для формування у батьків системи знань та компетенцій у рамках партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти застосовувалися засоби, спрямовані на підвищення позитивної мотивації батьків до виконання своїх виховних функцій та розвитку здатності до самоосвіти. Інформування батьків здійснювалося через різноманітні канали передачі інформації, зокрема:

інформаційні стенди, рекламні листівки та буклети про діяльність ЗДО; пам'ятки та листівки для батьків; проведення днів відкритих дверей і вечорів запитань і відповідей; усне інформування на батьківських зборах та індивідуальних консультаціях; відкриті заняття для батьків і тематичні папки; зустрічі в «Батьківській вітальні»; діяльність прес-центру ЗДО; інформаційні куточки та стенди про досягнення дітей і педагогів; виставки робіт дошкільників; творчі звіти педагогів, батьків та дітей; звіти керівництва закладу на зборах; листи подяки батькам тощо. Такі заходи сприяли формуванню у батьків усвідомлення власної ролі у процесі партнерства із закладом дошкільної освіти й активному залученню до спільної освітньої діяльності.

Розвиток практичної складової партнерства здійснювався через залучення батьків до різних форм навчально-методичної роботи ЗДО (колективні, групові, індивідуальні; традиційні та інноваційні), а також через взаємодію з фахівцями закладу (психологом, соціальним педагогом, логопедом, медичною сестрою). Підвищення педагогічної культури батьків відбувалося шляхом реалізації набутих умінь у конкретних життєвих і освітніх ситуаціях. Для цього використовувалися різні методи та форми роботи: лекції та інформаційні повідомлення, практикуми, робота у творчих групах, тренінги та майстер-класи, бесіди та дискусії, спостереження за діяльністю педагогів і аналіз власної виховної практики батьків.

Формування усвідомленого батьківства в контексті організації вказаного партнерства відбувалося через читання та обговорення науково-популярної літератури (Дж. Літкотт-Гаймс «Як виховати дорослого: підготовка дитини до успішного життя», К. Робінсон «Школа майбутнього», Р. Кіосакі «Багатий тато, бідний тато» та ін.), а також через перегляд відеосюжетів, інформаційних роликів, соціальної реклами, короткометражних та документальних фільмів. Диференційований підхід дозволяв враховувати різні рівні інтересу батьків: ті, хто не проявляв інтересу до читання книг, могли опрацьовувати навчальний матеріал через відеоресурси мережі Інтернет.

Для усвідомлення важливості освіти та ознайомлення з новітніми методами навчання дітей батькам пропонувалися відеосюжети каналу

«Euronews» щотижневої програми «Learning World», обговорення яких проводилося в форматі інтелектуальних дискусій. Особливу увагу батьків привертали теми: «Багатосенсорне навчання», «Новаторство в освіті: які методи працюють найкраще?», «3-D технології та старовинні ігри у навчанні», «Наука, творчість і бізнес – три складові успіху сучасної освіти». Такий підхід сприяв формуванню позитивного ставлення батьків до партнерства з закладом дошкільної освіти та підвищував їхню педагогічну обізнаність.

Формування емоційної компетентності батьків старших дошкільників здійснювалося через ознайомлення з сутністю емоційного інтелекту (EQ), його значенням у житті людини та практиками з розвитку EQ [73]. Було опановано техніки «Мова емоцій», «Що я відчуваю сьогодні», «Емоційний фотоальбом-подорож», «Компас емоцій», «Скринька емоцій», «Емоції в фарбах» та інші. Ці техніки дозволяли батькам встановлювати емоційний контакт із дитиною та працювати над розвитком її емоційного інтелекту. Наприклад, за відомою методикою «Скринька емоцій», батьки уявляли власну скриньку щастя, «складаючи» в неї все, що асоціюється із щастям через зорові, слухові, смакові, нюхові та тактильні відчуття, а потім створювали подібну скриньку разом із дитиною, обговорюючи виникаючі емоції: зір – посмішка дитини; слух – шум морської хвилі; смак – солодка полуниця; нюх – аромати лісу після дощу; дотик – обійми близької людини.

Техніка «Емоційний фотоальбом-подорож» передбачала створення сімейних емоційних фотографій у форматі інтерактивних переживань («А! Ця пальма, як величезний кактус – треба його спробувати», «Вежа не падає?!», «Жуууук!»), на відміну від класичного фотографування «я і пам'ятки». Більшість батьків демонстрували позитивну реакцію на опрацювання таких технік, хоча деякі відчували психологічний бар'єр у вираженні власних емоцій.

Для формування практичних аспектів партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю було організовано лекційне заняття із елементами практикуму на тему «Методи виховання: традиційні методи та інноваційний підхід. Виховання у різних країнах світу». Основною метою цього заходу було ознайомлення батьків із сучасними світовими тенденціями виховання дітей,

презентація нових методів та підходів, які сприяють гармонійному розвитку особистості дитини. В рамках реалізації моделі партнерства для корекції стилю батьківського виховання (за результатами тестування батьків, див. параграф 2.1) використовувалися відомі методи позитивного підкріплення та моделювання педагогічних ситуацій.

У процесі аналізу педагогічних ситуацій батьки, спираючись на власний життєвий досвід, шукали оптимальні способи їх вирішення, а також вказували на власні потреби у додаткових знаннях та навичках. Детальний огляд найбільш поширених методик виховання стимулював самовизначення батьків щодо напрямів партнерства із дитиною, які були для них найбільш прийнятними та ефективними. Учасники експерименту відзначали необхідність внесення змін у власну саморегуляцію батьківської поведінки, а також перегляду позицій і стереотипів щодо методів виховання дітей, що свідчить про поступову трансформацію їхніх уявлень у напрямку партнерської взаємодії.

Заняття на тему «Порушення дисципліни – дзеркало сім'ї» було спрямоване на розвиток у батьків самоусвідомлення, саморегуляції та аналізу причин негативної поведінки і проявів агресії у дітей. Додаткові матеріали включали характеристики різних типів темпераменту старших дошкільників та рекомендації щодо впливу на їх поведінку. Поглиблений аналіз типових помилок у вихованні дозволяв запобігти формуванню неприйняттого, гіперсоціального, тривожного чи егоцентричного стилю виховання у сім'ї. Особливу актуальність у контексті партнерства мав розгляд проблем гіперопіки та перфекціонізму, що часто проявляються у взаємодії батьків і дітей, оскільки їхні тенденції мають значний вплив на розвиток емоційно-вольових та соціальних компетентностей дитини старшого дошкільного віку.

Оскільки специфіка навчання дорослих осіб вимагає застосування інноваційного мислення та сучасних педагогічних підходів, у процесі реалізації моделі партнерства ЗДО та сім'ї використовувалися різноманітні інноваційні технології, серед яких: технології навчання дорослих із використанням активних методів та діалогічного навчання, технології навчання батьків у структурі проєктної діяльності, а також інформаційні технології, що забезпечують

інтерактивність та доступність освітнього процесу. Таке комплексне поєднання методів створює умови для системного формування моделей поведінки старших дошкільників, з урахуванням як психологічних, так і соціально-педагогічних аспектів їхнього розвитку.

Цікавим для батьків виявилось використання «криголамів», або вступних методів активного навчання, які в контексті партнерства слугували засобом налагодження взаємодії між сім'єю та закладом дошкільної освіти. Важливою передумовою нашої роботи з дорослою аудиторією було створення атмосфери довіри й безпеки з перших хвилин зустрічі, що дозволяло батькам відчувати себе вільно та спокійно в процесі взаємодії. Педагог виконував роль партнера, котрий враховує індивідуальні думки, потреби й очікування учасників, підтримує відкритий діалог і сприяє їх залученню. Така організаційна модель передбачала легкий і доступний вид діяльності, що допомагав батькам не лише познайомитись між собою, а й ознайомитись із тематикою заняття, усвідомити власний досвід та сформувати командну взаємодію в колективі. Нижче подано приклади «криголамів», які були апробовані в ході педагогічного експерименту.

Криголам 1 – «Пам'ять про особистість». Учасники обирали три предмети зі свого гаманця, кишені чи сумки, які вони зазвичай носили з собою. Показуючи ці предмети групі, кожен розповідав, чому саме ці об'єкти є значущими для нього, та яким чином вони відображають риси його характеру, особисті інтереси й життєві пріоритети. Цей прийом сприяв розвитку самопізнання та взаємного розуміння між батьками та педагогом у контексті партнерства.

Криголам 2 – «Взаємне представлення». Учасники формували пари, переважно з тими, з ким вони раніше не були знайомі. Кожен проводив коротке інтерв'ю із партнером тривалістю близько п'яти хвилин, після чого представляв свого співрозмовника групі, акцентуючи увагу на трьох цікавих або значущих особливостях, які вдалося дізнатися. Така вправа сприяла розвитку навичок активного слухання, емпатії та створювала передумови для партнерської взаємодії в освітньому процесі.

Криголам 3 – «Драже». Батькам пропонувалася тарілка з драже (M&M's). Учасники брали стільки цукерок, скільки бажали, але з'їсти їх одразу не можна

було. Кожен, узявши певну кількість цукерок, представлявся групі та розповідав про себе стільки фактів, скільки цукерок взяв. Така методика забезпечувала інтерактивне залучення батьків, стимулювала розвиток навичок самопрезентації та підтримувала участь у формуванні спільного навчального середовища.

Криголам 4 – «Сімейні історії». Учасники презентували себе через коротку історію про походження свого прізвища чи імені, включно з сімейними жартами, прізвиськами або традиціями. Підсумовуючи вправу, вихователь підкреслював унікальність кожного учасника, цінність різних сімейних традицій та їхнє значення у розвитку особистості дитини. Цей прийом зміцнював усвідомлення ролі сім'ї як партнера у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.

Використання активних методів навчання отримало позитивний відгук серед батьків дітей старшого дошкільного віку. Більшість учасників відзначили сприятливу атмосферу, що сприяла ефективному партнерству між сім'єю та педагогом, а також налагодженню контактів між самими батьками. Педагоги зазначали високу вмотивованість учасників після застосування технологій навчання дорослих із використанням активних методів, що підтверджує ефективність інтеграції сім'ї у процес формування соціально значущих моделей поведінки старших дошкільників [1, 2].

У процесі формувального експерименту застосовувалася комплексна модель технології організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти, яка включала різноманітні методи активного залучення учасників: міні-лекції та ділові ігри, «круглі столи» й метод аналізу виховних ситуацій, драматизація та дискусії, творчі завдання, інформаційно-комунікативні техніки та інші інтерактивні прийоми. Основною метою цих методів було формування у педагогів практичних умінь та компетентностей, необхідних для ефективного партнерства із сім'єю в процесі формування у старших дошкільників соціально прийнятних моделей поведінки.

Під час проведення семінару-дискусії відбувалося активне формування практичного досвіду учасників через спільне обговорення та вирішення теоретичних і практичних питань партнерства. Цей семінар-дискусія включав елементи «мозкового штурму» та ділової гри. У першому випадку учасники мали

завдання висунути максимальну кількість ідей без їхньої початкової критики, а потім виділяти ключові, обговорювати їх, розвивати та оцінювати можливості підтвердження або спростування. В рамках ділової гри семінар-дискусія отримував рольове «інструментування», яке імітувало реальні позиції батьків. Учасникам пропонувалося виконувати ролі ведучого, опонента, рецензента, логіка, психолога чи експерта залежно від тематики обговорення та дидактичних цілей заняття, що забезпечувало глибоке осмислення проблем партнерства та впливало на формування компетентностей у роботі з родинами.

Особистісно-професійний розвиток педагогів ЗДО у сфері організації партнерства із сім'єю реалізовувався через низку науково-методичних заходів. Зокрема, проводився семінар із тренінгом «Роль педагога як фасилітатора», круглий стіл «Педагогічна культура батьків як основа розвитку партнерських взаємин між сім'єю та ЗДО», лекції на теми: «Організація роботи закладу освіти й сім'ї як важлива психолого-педагогічна проблема», родинне свято (Додаток В) та інші. Усі вказані заняття були об'єднані спільними принципами: логічною структурою та взаємозв'язком матеріалу, компактністю й водночас достатньою інформаційною насиченістю, створенням проблемних та творчих ситуацій; усвідомленням сім'ї й батьківства як вищої цінності для розвитку особистості; постановкою на початку заняття полемічної теми; створенням атмосфери довіри та сприяння активному засвоєнню матеріалу; спільною творчою діяльністю педагога й батьків на основі використання медіапродукції під час занять.

Підґрунтям організації занять є аналіз науково-публіцистичної літератури з тематики партнерства сім'ї та ЗДО. Було враховано як класичні праці педагогів минулого, присвячені вихованню дітей у сім'ї, так і сучасні дослідження. Для глибшого розуміння ставлення учасників до матеріалів застосовувався метод написання творчих робіт, що дозволяло слухачам вносити пропозиції щодо структури та змісту занять. Темі охоплювали весь спектр проблеми формування моделей поведінки старших дошкільників у контексті партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, сприяли виробленню у педагогів особистої позиції щодо значущості інтегрованої взаємодії родини й закладу освіти. У ході роботи здійснювався також аналіз результатів рефлексії учасників, що дало змогу

визначити рівень їхньої готовності до впровадження партнерських технологій у практику. Отримані дані стали підґрунтям для формування рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу на засадах партнерства.

Заняття були сплановані з урахуванням різного рівня підготовки та педагогічного досвіду слухачів, що дозволяло максимально адаптувати інформацію до їхніх потреб і інтересів. Особлива увага приділялася практичним вправам, які стимулювали активне обговорення та моделювання конкретних ситуацій партнерської взаємодії. Використання інтерактивних методів навчання сприяло розвитку критичного мислення та здатності до аналізу власної практики у контексті сімейного виховання. У результаті систематичної роботи слухачі отримали можливість не лише теоретично оволодіти знаннями, а й апробувати їх на практиці, що підвищувало ефективність формування професійної компетентності у сфері партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.

В результаті здійснених пошукувань було виділено три рівні готовності батьків до партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти, які можна розглядати як динамічну характеристику їхнього усвідомлення ролі у вихованні та розвитку дитини, а також активності у спільній діяльності із педагогами.

Високий рівень готовності характеризується тим, що батьки демонструють системну залученість у процес освітньої діяльності, активно беруть участь у заходах закладу, усвідомлюють власну відповідальність за формування моделей поведінки дитини, ініціюють освітні та виховні активності, прагнуть до обміну досвідом із педагогами та є відкритими до впровадження нових підходів у партнерстві. Такі батьки здатні підтримувати цілісність освітнього процесу, забезпечуючи узгодженість сімейного та дошкільного виховання, що безпосередньо впливає на розвиток соціальних, моральних та емоційних компетентностей старших дошкільників.

Середній рівень готовності характеризується частковою участю батьків у житті закладу. Вони виконують рекомендації педагогів, відвідують заплановані заходи та консультації, але їх активність обмежується зовнішніми мотивами або необхідністю. Такі батьки потребують додаткового супроводу, методичних рекомендацій та систематичного інформування про педагогічні принципи

партнерства, що сприятиме формуванню послідовності у вихованні дітей і більш усвідомленому включенню у освітній процес.

Низький рівень готовності характеризується мінімальною або практично відсутньою участю батьків у діяльності ЗДО, слабкою усвідомленістю власної ролі у вихованні та розвитку дитини, обмеженим розумінням педагогічних принципів партнерства та низькою мотивацією до взаємодії з педагогами. Така ситуація потребує цілеспрямованих корекційних заходів, системної роботи із залучення батьків та застосування спеціальних методик для стимулювання їхньої активності і формування більш високого рівня готовності.

Результати дослідження свідчать про те, що впровадження цілісної моделі технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти призвело до підвищення готовності батьків до активної партнерської взаємодії із ЗДО. Це проявляється у систематичному залученні батьків до спільної освітньої діяльності, більш усвідомленому підході до виховання та розвитку дитини, покращенні комунікації між сім'єю та педагогами, виробленні єдиного підходу до формування моделей поведінки старших дошкільників та зміцненні взаємної відповідальності за результат освітньо-виховного процесу. Ефективність такої роботи демонструє позитивні зміни в психоемоційному розвитку дітей, підвищення їх соціальної компетентності та формування гармонійних поведінкових моделей у взаємодії з однолітками та дорослими.

2.3. Аналіз ефективності технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до всебічного розвитку дітей дошкільного віку, що передбачає не лише формування базових знань і умінь, а й виховання соціально прийнятних і морально-етичних моделей поведінки. Важливу роль у цьому процесі відіграє партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти, яке забезпечує послідовну і гармонійну взаємодію між педагогами та батьками, спрямовану на всебічний розвиток особистості дитини. У зв'язку з цим

виникає необхідність системного аналізу ефективності технології організації такого партнерства, що дозволяє оцінити його вплив на формування моделей поведінки старших дошкільників, визначити оптимальні підходи та коригуючі заходи для підвищення результативності спільної виховної діяльності. Аналіз ефективності технології дає змогу не лише виявити сильні сторони партнерської взаємодії, а й своєчасно вносити зміни, які сприяють покращенню педагогічного процесу та гармонійному розвитку дітей.

Реалізація технології застосування інноваційних підходів до організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників включала кілька послідовних етапів:

1) констатувальний, який передбачав комплексне дослідження умов сімейного виховання, діагностику рівня партнерських взаємин між сім'єю та закладом освіти, а також визначення важливих напрямів розвитку партнерства, формулювання стратегічних цілей і пріоритетів;

2) формувальний, на якому відбувалося оптимізування партнерських взаємин на принципах взаємного діалогу та активного залучення батьків у діяльність закладу дошкільної освіти, включаючи проведення занять та реалізацію методичних заходів, що забезпечують організацію партнерських форм роботи між сім'єю та закладом освіти;

3) контрольний, який передбачав оцінку рівня сформованості у батьків умінь та готовності до партнерських взаємин із закладом дошкільної освіти, аналіз ефективності взаємодії, а також надання підтримки різним категоріям сімей шляхом індивідуальних і групових консультацій.

Для визначення ефективності впровадження інноваційних підходів до організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти були визначені рівні підготовки батьків за такими параметрами: «знання», «ставлення», «поведінка».

Так, для оцінки рівня знань батьків щодо партнерських відносин із закладом дошкільної освіти була застосована спеціально розроблена анкета (Додаток А), створена на основі опитувальника для батьків А. Щетиніної. Анкета містила 10 запитань, а інтерпретація результатів здійснювалась за допомогою якісної оцінки повноти та аргументованості відповідей, яким присвоювались

бали від 1 до 3. Відповідь оцінювалась так: 1 бал – якщо відповідь однословна («так», «ні» або «хотів би») без додаткового пояснення; 2 бали – якщо відповідь містила кілька взаємопов'язаних слів; 3 бали – якщо відповідь була аргументована та супроводжувалась поясненням батьками власної позиції. Максимально респондент міг набрати 30 балів.

Кількісні показники рівнів знань батьків щодо партнерства з закладом дошкільної освіти визначалися за наступною шкалою:

- 0–18 балів (до 60%) – низький рівень;
- 19–26 балів (61–89%) – середній рівень;
- 27–30 балів (90–100%) – високий рівень.

Для оцінки ставлення батьків до партнерства із закладом дошкільної освіти застосовувалася методика незакінченої ситуації (МНС). Ця методика включає набір із 20 запропонованих батькам ситуацій, у яких вони мають самостійно завершити опис події, відображаючи власне бачення оптимальної реакції. Кожна ситуація спрямована на виявлення уявлень батьків щодо партнерської взаємодії із дитиною та закладом освіти, а також демонструє їх компетентність у формуванні поведінки старших дошкільників. Зміст 20 проблемних ситуацій різниться за типами та пропорцією представлених ситуацій. Методика розроблена Н. Міхеєвою. Оцінювання компетентності батьків здійснювалося шляхом порівняння їхніх відповідей із еталонними реакціями.

Як приклад, наводиться обробка відповідей батьків щодо ситуації прояву дитиною власної активності: «5-річного Михайла прийшли забирати додому із ЗДО. Він вибігає радісний з групи й повідомляє важливу новину. Сьогодні він навчився писати овал. Михась радісно стрибає по роздягальні. Він дуже задоволений собою. Михайло починає показувати, як треба писати овал. Збирання додому затримується». Реакція мами (тата): «

Компетентні реакції, що відображають ефективне партнерство батьків із дитиною, включають:

1. Описати дії дитини, які відображають її активність та ініціативу.
2. Оцінити дії дитини та висловити похвалу – вербально або фізично.
3. Позитивно реагувати на досягнення дитини, відзначаючи її прогрес.

4. Встановити межі поведінки, якщо дії дитини порушують соціальні чи фізичні обмеження.

5. Запропонувати альтернативні способи дій, що не порушують встановлених норм.

Компетентні реакції сформульовані на основі завдань розвитку старших дошкільників та обов'язків батьків у процесі партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти. Виходячи з психологічної та педагогічної традиції, прояви власної активності та ініціативні дії дитини розглядаються як позитивні й такі, що сприяють її когнітивному, соціальному та особистісному розвитку. Батьки несуть подвійну відповідальність: підтримати дитину в її активності та забезпечити дотримання норм фізично та соціально безпечної поведінки.

Методика МНС дала змогу не лише оцінити загальний рівень компетентності батьків у партнерстві із закладом дошкільної освіти, а й визначити проблемні аспекти у взаємодії з дитиною. Інтерпретація результатів дозволила виділити три рівні батьківської компетентності: високий (респондент застосовує майже всі необхідні вміння для конкретної ситуації), середній (використовується приблизно половина необхідних умінь), та низький (відповіді некомпетентні та можуть посилювати проблемну ситуацію).

Для аналізу поведінкових стратегій батьків у контексті партнерства із закладом дошкільної освіти застосовувався опитувальник «Стратегії сімейного виховання» С. Степанова в модифікації І. Махоніної. Інтерпретація отриманих даних (Додаток А) дозволяє визначити переважання авторитарної, авторитетної, ліберальної чи індиферентної поведінки батьків, що впливає на формування моделей поведінки старших дошкільників у контексті партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Для комплексного оцінювання результатів педагогічного експерименту було здійснено узагальнення отриманих даних щодо впровадження технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти і виділено рівні готовності батьків до ефективної участі у формуванні моделей поведінки старших дошкільників.

Високий рівень (44–72 бали) характеризувався у батьків, які проявляли активну ініціативу у встановленні партнерських стосунків із дитиною, намагалися висловлювати любов і підтримку, демонструючи повагу до особистості дитини та враховуючи її потреби. Комунікація з дитиною оцінювалась такими батьками позитивно, а реагування на емоційний стан дитини було адекватним та своєчасним. Виявлялась зацікавленість у підвищенні власного педагогічного рівня: батьки активно вивчали педагогічну літературу, прагнули застосовувати отримані знання у практичній взаємодії, користувалися рекомендаціями фахівців і були ініціативними у перегляді педагогічних телевізійних програм. Корекція поведінки дитини здійснювалась з урахуванням її вікових особливостей, а високий рівень самоконтролю й відповідального ставлення до власних виховних дій зумовлював застосування покарань лише у виняткових випадках.

Середній рівень (25–45 балів) спостерігався у батьків, чия ініціативність у партнерстві з дитиною обмежувалася раціональними мотивами, а встановлення контактів переважно відбувалося за допомогою словесного спілкування. Активність дитини часто викликала у таких батьків негативні реакції, іноді – співпереживання. Спілкування з дитиною носило зверхній характер, дитина сприймалася рідко як рівноправний партнер у взаємодії. Зацікавленість педагогічною інформацією була поверхневою, а мотивація до отримання знань виникала лише для розв’язання конкретних проблем; користування літературою та порадами фахівців відбувалося епізодично, а спеціалізовані телевізійні програми переглядалися лише за необхідності. Для впливу на поведінку дитини такі батьки застосовували накази, погрози або заохочення у формі подарунків. Відповідальність за виховання частково перекладалася на суспільство, а врахування вікових особливостей дитини відбувалося рідко; до того ж рівень самоконтролю у таких батьків був низьким.

Низький рівень (менше 25 балів) був притаманний батькам, які уникають ініціативи у встановленні партнерських контактів із дитиною та прагнули дистанціюватися від неї. Вони проявляли байдужість до емоційного стану дитини, не визнавали її рівноправним партнером і не демонстрували поваги.

Зацікавленість у педагогічних знаннях була відсутня або мала поверхневий характер, мотивація до отримання рекомендацій фахівців та використання літератури була низькою. Батьки критично ставилися до перегляду спеціалізованих телепрограм, вважали фізичне покарання єдиним засобом впливу на дитину, не заохочували її, не проявляли вимогливості і демонстрували безвідповідальну поведінку. Неувага до вікових особливостей дитини зумовлювала необґрунтовані методи, а нестриманість батьків часто мала на меті досягнення власного уявного ідеалу «найкращого виховання».

Результати проведеного нами констатувального етапу педагогічного експерименту представлені на рис. 2.3.

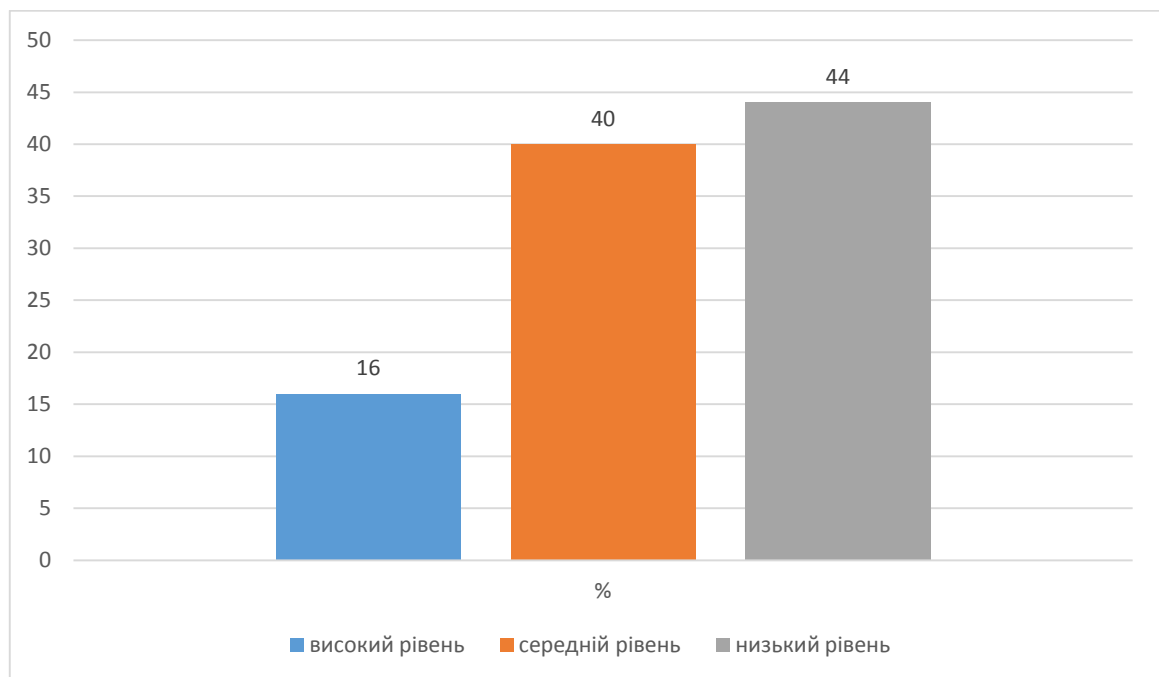

Рис. 2.3. Рівні готовності батьків до співпраці із закладом дошкільної освіти (констатувальний етап, %)

Відповідно до даних такого діагностичного обстеження, проведеного на констатувальному етапі, високий рівень готовності батьків до партнерської взаємодії з закладом дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників спостерігався лише у 16% респондентів. Середній рівень партнерської готовності було виявлено у 40% батьків, тоді як низький рівень простежувався у 44% опитаних. Отримані результати засвідчили, що стан

організації партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти потребує подальшого удосконалення і систематичного впровадження інноваційних технологій взаємодії. З метою проведення формувального етапу експерименту була розроблена технологія організації партнерських форм взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти, яка детально описана у параграфі 2.2.

Визначальним компонентом експериментальної технології організації партнерських форм взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти, яка нами реалізовувалася на формувальному етапі експерименту, виступали відповідні напрямки діяльності. На підставі аналізу різних моделей та підходів нами були виділені такі ключові напрями:

- 1) оптимізація організації партнерських відносин між сім'єю та закладом дошкільної освіти;
- 2) розробка та впровадження методики організації форм партнерської взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти з використанням інноваційних форм і методів роботи;
- 3) забезпечення особистісно-професійного розвитку педагогів закладу дошкільної освіти щодо ефективного налагодження партнерських відносин із батьками дошкільників.

Ефективність реалізації формувального етапу педагогічного експерименту оцінювалася на контрольному етапі. Порівняльні дані щодо рівнів готовності батьків до партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти наведено на рис. 2.4. Так, відповідно до результатів обстеження батьків на контрольному етапі експерименту, на високому рівні готовності до партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти перебувало вже 32% опитаних батьків. 48% респондентів демонстрували середній рівень готовності до формування партнерських відносин, тоді як низький рівень виявлено лише у 20% опитаних батьків.

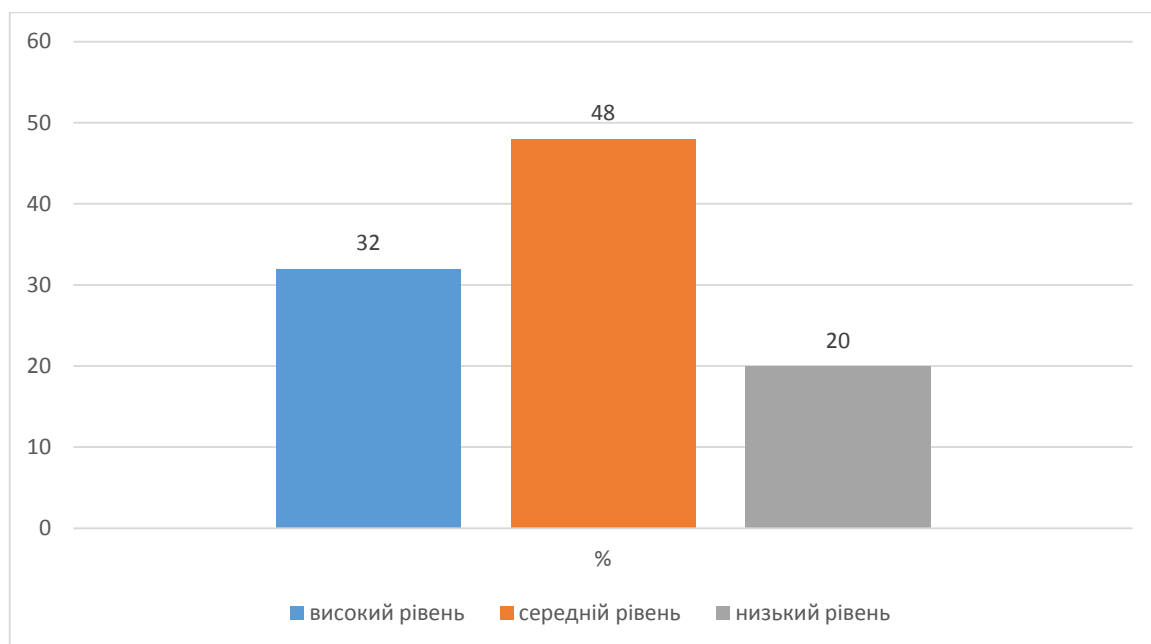

Рис. 2.4. Рівні готовності батьків до співпраці із закладом дошкільної освіти (контрольний етап, %)

Порівняльні дані щодо рівнів готовності батьків до партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту подано на рис. 2.5.

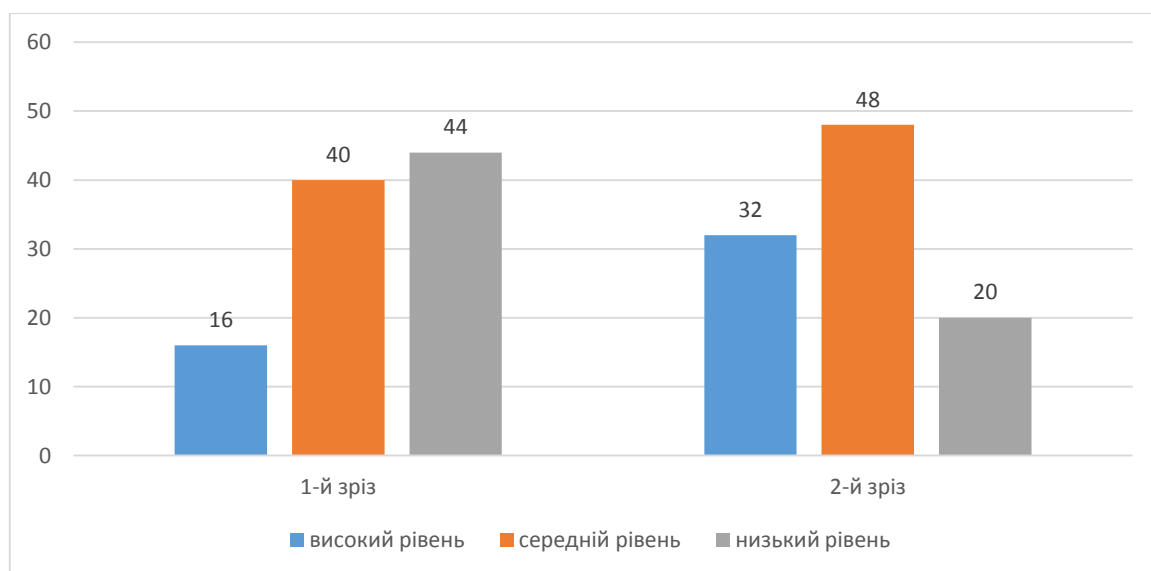

Рис. 2.5. Рівні готовності батьків до співпраці із закладом дошкільної освіти (констатувальний та контрольний етап, %)

Як показує порівняння здобутих даних щодо рівнів готовності батьків до партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту, спостерігаються позитивні зміни у формуванні партнерських компетентностей батьків. Зокрема, якщо на констатувальному етапі високий рівень готовності до партнерства мали 16% батьків, то на контрольному етапі цей показник зріс до 32%. Аналогічно, середній рівень готовності на констатувальному етапі відзначався у 40% батьків, тоді як на контрольному етапі він досяг 48%. Низький рівень готовності батьків знизився з 44% на констатувальному етапі до 20% на контрольному. Ці дані дозволяють стверджувати про ефективність запропонованої та реалізованої методики використання інноваційних підходів до організації форм партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Отже, ефективність впровадження методики використання інноваційних підходів до організації форм партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти підтверджується результатами дослідження. На основі проведеного та описаного у параграфі 2.2 експерименту можна зробити висновок, що партнерство між закладом освіти і сім'єю є ефективним лише за умови, коли батьки разом із педагогами володіють сучасними педагогічними знаннями та вміннями, застосовують їх на практиці й беруть активну участь у формуванні освітньо-виховного процесу ЗДО, не залишаючись осторонь.

Як показує порівняння даних щодо рівнів готовності батьків до партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту, спостерігаються позитивні зміни у формуванні партнерських компетентностей батьків. Якщо на констатувальному етапі високий рівень готовності до партнерства мали 16% батьків, то на контрольному етапі цей показник зріс до 32%. Аналогічно, середній рівень готовності на констатувальному етапі відзначався у 40% батьків, тоді як на контрольному етапі він досяг 48%. Низький рівень готовності батьків знизився з 44% на констатувальному етапі до 20% на контрольному. Ці дані дозволяють стверджувати про ефективність запропонованої та реалізованої

методики використання інноваційних підходів до організації форм партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Отже, ефективність впровадження методики використання інноваційних підходів до організації форм партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти підтверджується результатами дослідження. На основі проведеного та описаного у параграфі 3.1 експерименту можна зробити висновок, що партнерство між закладом освіти і сім'єю є ефективним лише за умови, коли батьки разом із педагогами володіють сучасними педагогічними знаннями та вміннями, застосовують їх на практиці й беруть активну участь у формуванні освітньо-виховного процесу ЗДО, не залишаючись осторонь.

ВИСНОВКИ

Обґрунтування та експериментальна перевірка технології організації партнерства між закладом дошкільної освіти і сім'єю в сучасних умовах думожливили формулювання таких висновків.

1. Визначено сутність та завдання організації партнерських взаємин закладу дошкільної освіти і сім'ї. Партнерство педагога закладу дошкільної освіти з батьками розглядається як спільне конструювання освітнього та виховного середовища, що базується на розумінні вихователями необхідності активної взаємодії з родинами своїх вихованців, особистій зацікавленості педагога в розвитку партнерських відносин та його професійній здатності організувати таке партнерство на високому рівні. Визначено різновиди партнерських взаємодій педагогів із батьками за такими критеріями: за видами суб'єктів і об'єктів (педагоги – діти – батьки); стилями керівництва (демократичний, ліберальний та авторитарний); характером відносин учасників партнерства (співпраця й діалог, угода та опіка, пригнічення й конфлікт); комунікативними особливостями (вербальна та невербальна); характером результату і ступенем ефективності цілепокладання (продуктивна або непродуктивна); ступенем керованості (керована та некерована); спрямованістю партнерства (пряма та непряма); змістом діяльності (навчальна, трудова та спортивна); віком учасників взаємодії (одновікові та різновікові); постановкою мети (цілеспрямована чи стихійна); рівнем підготовленості взаємодії (випадкова чи навмисна); часовими установками (тривала чи короткочасна) та інші.

2. Виокремлено форми, методи та засоби організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти, спрямовані на створення цілісного виховного простору, де сім'я та педагогічний колектив виступають рівноправними партнерами у розвитку дитини. Таке партнерство забезпечує взаємну довіру, відкритість і врахування індивідуальних потреб дитини, підсилює ефективність освітнього процесу та соціалізацію дошкільника. Для його реалізації застосовуються різноманітні форми взаємодії: індивідуальні (анкетування, консультації, відвідування родини), групові (бесіди, семінари, батьківські

збори), колективні (конференції, дні відкритих дверей, спільні свята, спортивні та творчі заходи) та інтерактивні й інноваційні (сімейні проєкти, «Родинна світлиця», мультимедійні засоби, дистанційні технології). Важливо, щоб форми роботи поєднували інформаційне забезпечення з активною участю батьків у житті закладу освіти, стимулювали рівноправний діалог, розвиток взаємоповаги, а також сприяли обопільному навчання і підтримці, що формує у дитини відчуття безпеки, емоційного комфорту та мотивує до гармонійного розвитку.

3. Охарактеризовано основні чинники ефективного партнерства закладу дошкільної освіти і сім'ї. Показано, що заклад дошкільної освіти має створювати умови, що сприяють реалізації сучасною сім'єю її основного завдання як фундаментального виховного інституту – забезпечення емоційного, морального, духовного, фізичного, інтелектуального та психологічного благополуччя дитини. Серед проблемних аспектів партнерства відзначено: недостатній рівень педагогічної просвіти батьків та обмежену здатність педагогів активізувати їх у реалізації виховних завдань, спрямованих на формування гуманістичних цінностей у дошкільників; малоефективність традиційних форм роботи закладу з батьками та хаотичний характер взаємодії, що проявляється у довільному використанні індивідуальних, колективних і групових форм роботи. Партнерство сім'ї із закладом дошкільної освіти має базуватися на підвищенні педагогічного рівня батьків під час перебування дитини у закладі, консультуванні фахівцями щодо виховання, узгодженні виховних дій педагогів і батьків, організації педагогічної підтримки сім'ї та спільному виробленні напрямів удосконалення виховання дитини. Формування педагогічної культури батьків можливо лише за умови позитивно спрямованого партнерства, яке ґрунтується на рівноправності позицій педагогів і батьків.

4. Проаналізовано сучасний стан організації ефективного партнерства закладу дошкільної освіти і сім'ї. У програмах розвитку дітей дошкільного віку констатовано необхідність вивчення та поширення серед батьків традицій сімейного виховання та норм педагогічної культури сім'ї. Дослідження показало, що у 40% опитаних сімей переважає демократичний стиль виховання, у 24% – авторитарний, у 12% – ліберальний і у 12% – потуральний. У дітей виявлено

ознаки переживання відсутності позитивних стосунків із близькими. Опитування батьків і дітей засвідчило, що батьки не володіють достатнім рівнем психолого-педагогічних знань для забезпечення гармонійного особистісного розвитку дитини, що впливає на психоемоційний стан і вихованість дошкільників у родині. Водночас виявлено, що для налагодження партнерства вихователі переважно застосовують традиційні форми роботи: батьківський лекторій, університет педагогічних знань та інші форми сприяють підвищенню педагогічної культури батьків, їх компетентності у родинному вихованні та виробленню єдиних підходів до розвитку дитини.

5. Розроблено модель технології організації партнерства сім'ї та закладу дошкільної освіти у формуванні моделей поведінки старших дошкільників, яка передбачає комплексну систему взаємодії між вихователями, батьками та дітьми, спрямовану на підвищення ефективності педагогічного супроводу та формування у дітей адекватних соціально-психологічних і морально-етичних моделей поведінки. В основі моделі лежать принципи суб'єкт-суб'єктної взаємодії, диференціації, індивідуалізації, взаємоповаги та партнерства, що реалізуються через гуманістичний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний та акмеологічний підходи. Технологія включає різноманітні методи роботи з батьками – аналіз ситуацій, дискусії, моделювання, проєктну діяльність, а також інтерактивні лекції, тренінги, семінари та майстер-класи із застосуванням дистанційних платформ, медіаресурсів та наочних посібників. Виокремлені напрями роботи охоплюють оптимізацію партнерської взаємодії, впровадження інноваційних методів, особистісно-професійний розвиток педагогів, поєднуючи інформаційно-просвітницькі складові (лекції, консультації, буклети, відео) із практичними формами діяльності (спільні заходи, творчі ігри, проєктна діяльність), а також використання медіа-технологій та інновацій для розвитку комунікативних і емоційних компетенцій батьків і дітей. Впровадження моделі передбачає етапне формування ефективних партнерських взаємин з батьками, починаючи від встановлення згоди, через спільні інтереси та саморозкриття, до узгодження співпраці, що забезпечує підвищення рівня готовності батьків до

партнерської взаємодії із закладом дошкільної освіти та формує стійкі основи для спільного виховання старших дошкільників.

Реалізація експериментальної моделі технології передбачала послідовне проходження таких етапів: констатувального, що включав всебічне вивчення умов сімейного виховання, діагностику рівня партнерства між сім'єю та закладом освіти, актуалізацію напрямів взаємодії, а також визначення цілей і стратегій розвитку партнерства; формувального, який спрямовувався на оптимізацію партнерських відносин через залучення батьків до роботи закладу та проведення занять відповідно до методики; контрольного, що передбачав оцінку рівня сформованості у батьків здатності до партнерської взаємодії, аналіз ефективності організації партнерства та надання підтримки різним категоріям сімей через індивідуальні й групові консультації. Порівняння результатів констатувального й контрольного етапів експерименту дозволяє констатувати позитивну динаміку готовності батьків до ефективного партнерства із ЗДО: на констатувальному етапі високий рівень мали 16% батьків, на контрольному – 32%; середній рівень відповідно – 40% і 48%; низький – 44% і 20%. Таким чином доведено ефективність методики використання інноваційних підходів у розвитку партнерських відносин сім'ї та закладу дошкільної освіти.

Перспективою подальшого наукового дослідження може стати порівняння ефективності традиційних та інноваційних форм партнерства з батьками у сучасних умовах розвитку системи дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян Л. Програма взаємодії з родиною. *Початкове навчання і виховання*. 2019. № 11. С. 4-16.
2. Алексеєнко Т. Молода сім'я : умови виховання дитини. Київ : ІЗМН, 2014. 96 с.
3. Андросук І. Взаємодія як педагогічна категорія. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 14. С. 15-19.
4. Аتكів Р. Особливості виховання дітей у родині та роль дитсадка у цьому процесі. *Дошкільне виховання*. 2016. №1. С. 12–16.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) : затверджений наказом МОН України від 12.01.2021р. №33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
6. Бех І. Особистість народжується у сім'ї. *Дошкільне виховання*. 1994. №2. С. 8-10.
7. Беленька Г., Богиніч О., Машовець М. Здоров'я дитини від родини: як виховати в сім'ї здорову дитину від народження до повноліття : монографія. Київ : Богданова А.М., 2006. 220 с.
8. Богуш А., Варениця Л. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ : Альма-матер, 2006. 236 с.
9. Боришевський М. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості. *Початкова школа*. 2005. №4. С. 4-9.
10. Бугаєць Н. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня : дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2012. 259 с.
11. Велітченко Л. Психолого-педагогічний практикум у системі підготовки вихователів до педагогічної взаємодії. *Педагогіка і психологія*. 2017. №4. С. 12-16.
12. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. Рудік, І. Молодушкіна. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 222 с.

- 13.Вишневський О. Сучасне українське виховання : педагогічні нариси. Львів : Світ, 2011. 238 с.
- 14.Вікова та педагогічна психологія / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
- 15.Вугрич В. Домашні завдання батькам. *Дошкільне виховання*. 2019. №4. С. 54-56.
- 16.Гайдамака І. Педагогічна культура батьків як основа сімейного укладу. *Педагогічні науки*. Херсон, 2015. Вип. 39. С. 145-150.
- 17.Головчак Л. Педагогічні умови використання інноваційних форм співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї. *Litteris et Artibus : Нові горизонти* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Випуск VIII / за заг. ред. О. В. Тригуби. Кременець : КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2023. 331 с. С. 32-36.
- 18.Глущенко А. Вікові особливості дітей дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2013. №5. С. 8–14.
- 19.Гноєвська О. Підготовка педагогів до роботи з батьками дітей, що навчаються в умовах освітньої інтеграції. *Логопедія*. 2013. № 3. С. 28-32.
- 20.Гнутель Я. Виховна робота в сучасних умовах. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 224 с.
- 21.Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
- 22.Горбач І. Підготовка майбутнього вихователя до роботи з батьками. *Вихователь дошкільного закладу*. 2014. №2. С. 71-73.
- 23.Грицюк Л. Інноваційні системи у особистісно орієнтованому навчанні і вихованні дошкільника. Вижниця : Черемош, 2014. 112 с.
- 24.Гуцуляк Л. Взаємодія педагогів, батьків і громади в соціально-освітньому середовищі Сполучених Штатів Америки : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Умань, 2018. 20 с.
- 25.Демиденко Т. Виховний потенціал – провідна характеристика сім'ї як педагогічної системи. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2011. №1. С. 58-63.

- 26.Добош О. Педагогічний всеобуч для батьків дітей молодшого шкільного віку: сучасний стан і перспективи розвитку. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка*. Тернопіль, 2007. №5. С. 30-35.
- 27.Доукіна О. Виховання дитини у сучасній українській сім'ї. *Дошкільне виховання*. 2017. № 5. С. 17-21.
- 28.Дуброва В. Допоможемо батькам – допоможемо дітям. *Палітра педагога*. 2018. №1. С. 28-31.
- 29.Дубровська Л., Дубровський В. Соціально-педагогічні засади спільної роботи дитячого садка і сім'ї у вихованні дітей. *Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 5. С. 15-18.
- 30.Дутчак І. Інноваційні форми роботи у закладах освіти в умовах воєнного стану. *Проблеми освіти*. 2023. Вип. 1 (98). С. 280-298.
- 31.Єфименко М. Сімейний портрет дошкільника : методика ігрового тестування. *Дошкільне виховання*. 2014. №4. С. 12-14.
- 32.Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ : метод. посіб. / Н. Дятленко, А. Гончаренко, А. Шевчук та ін. Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с.
- 33.Інноваційні технології у дошкільній освіті : збірник наукових статей за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 квітня 2020 р.) / за ред. Л. Калмикової, Н. Гавриш. Переяслав-Хмельницький : ПХДПУ ім. Григорія Сковороди, 2020. 304 с.
- 34.Ісатенко Т. Українська національна школа-родина – ціннісний орієнтир суспільства. *Початкова школа*. 2013. №5. С. 8-9.
- 35.Калмиков Г. Про діяльність сім'ї та школи. *Початкова школа*. 2014. №9. С. 18-22.
- 36.Кірієнко Т. Співпраця з родиною : семінар для педагогів. *Дошкільне виховання*. 2016. № 10. С. 7-9.
- 37.Ковбас Б., Костів В. Родинна педагогіка : у 3-х томах. Т. I : Основи родинних взаємовідносин. Івано-Франківськ, 2006. 288 с.

- 38.Ковтун О. Єдиний освітній простір для педагогів, батьків та їхніх дітей. *Практика управління навчальним закладом*. 2014. № 4. С. 7-15.
- 39.Ковтун О. Єдиний освітній простір для педагогів, батьків та їхніх дітей. *Практика управління навчальним закладом*. 2014. № 4. С. 7-15.
- 40.Кожина А. Психолого-педагогічна допомога родині в адаптації дитини до умов дитячого садка. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. №6. С. 20-28.
- 41.Козак Н. Робота з батьками : нові підходи. *Психолого-педагогічні науки*. 2020. № 7. С. 14-15.
- 42.Кононко О. Виховання у сім'ї як запорука особистісного зростання дошкільника. *Дошкільне виховання*. 2019. №10. С. 3-5.
- 43.Корнієнко С. Родинне дозвілля у початкових класах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 116 с.
- 44.Корнієнко С., Кодлюк Я. Батьківські збори у початкових класах : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 160 с.
- 45.Костів В. Виховний потенціал родини. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2017. № 3. С. 54-59.
- 46.Кравченко Т., Трубавіна І. Допомога батькам у вихованні дітей. Київ : ДЦССМ, 2004. 100 с.
- 47.Кравчук Н. Інноваційні підходи в роботі з батьками. Кам'янець-Подільський, 2016. 92 с.
- 48.Кручек В. Формування культури педагогічної взаємодії : монографія. Київ : НАКККиМ, 2012. 408 с.
- 49.Кузьмінський А., Омелянко В. Педагогіка родинного виховання. Київ : Знання, 2006. 324 с.
- 50.Мальцева О. Педагогічні консультації як форма підвищення педагогічної культури сім'ї в Україні. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2016. № 4. С. 72-76.
- 51.Манилюк Ю. Оптимальна модель педагогічної взаємодії з батьками у дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 2012. №12. С. 11-14.

- 52.Мартиненко С. Основи діагностичної діяльності педагога : навч.-метод. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. 264 с.
- 53.Матвієнко О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2010. 48 с.
- 54.Медіна Т. Соціологія сім'ї : навчальний посібник. Чернівці : Рута, 2006. 272 с.
- 55.Назаренко А. Сім'я і дошкільний заклад. *Дошкільне виховання*. 2015. №8. С. 11-12.
- 56.Овдій Л., Д'яченко Т., Коган Л. На порозі дитсадка : співпраця з батьками. *Дошкільне виховання*. 2014. № 5. С. 49-52.
- 57.Ольшанська Н. Спілкування педагога з батьками. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2017. №10. С. 32-37.
- 58.Організація роботи з батьками / упоряд. : Юзефик Л., Купина Н. Тернопіль : Астон, 2012. 168 с.
- 59.Оржеховська В. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі. Харків : Точка, 2007. 192 с
- 60.Основи батьківської компетентності : навч. посіб. / за ред. І. Зверєвої. Київ : Наук. світ, 2006. 156 с.
- 61.Оцінювання і відбір педагогічних інновацій : теоретико-прикладний аспект : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. Даниленко. Київ : Логос, 2001. 185 с.
- 62.Павелків Р., Цигикало О. Дитяча психологія. Київ : Академія, 2008. 396 с.
- 63.Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку : навчально-методичний посібник / уклад. М. Машовець. Київ : Логос, 2019. 128 с.
- 64.Полякова О. Робота з батьками в дошкільному закладі. *Дошкільний навчальний заклад*. 2007. № 4. С. 4-16.
- 65.Постовий В. Тенденції і пріоритети виховання дітей у сучасній сім'ї : монографія. Київ : Інститут проблем виховання АПН України, 2006. 190 с.

- 66.Постовий В., Кіян О. Стосунки батьків та дітей у сучасній родині та формування педагогічної культури батьків : семінари-тренінги для батьків. *Позакласний час*. 2011. №2. С. 38-52.
- 67.Практична педагогіка виховання : посібник з теорії та методики виховання / упоряд. : Г. Іванюк ; за ред. М. Красовицького. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2010. 220 с.
- 68.Програми розвитку дітей дошкільного віку. URL : <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/programi-rozvitku-ditej-doskilnogo-viku>.
- 69.Психологія сім'ї : навчальний посібник / В. Поліщук, Н. Ільїна, С. Поліщук та ін. Суми : Університетська книга, 2009. 282 с.
- 70.Радіонова А., Штепа О., Ярова О. Сім'я – першооснова виховної системи розвитку особистості. *Зб. наук. праць ПДПУ ім. В. Г. Короленка*. Сер. Педагогічні науки. Полтава, 2005. Вип. 5 (44). С. 342-345.
- 71.Робота з родинами вихованців дитячого садка / упоряд. В. Сухар. Харків : Ранок, 2008. 176 с.
- 72.Родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. / А. Марушкевич, В. Постовий, Т. Алексєєнко та ін. Київ : ПАРАΠΑН, 2002. 216 с.
- 73.Родинне сонцеколо : методичний poradник для роботи з батьками / авт.-упоряд. Л. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 104 с.
- 74.Родинно-сімейна енциклопедія / В. Благінін, Н. Белкіна та ін. Київ : Богдана, 1996. 438 с.
- 75.Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія : підручник. Київ : Академ-видав, 2005. 360 с.
- 76.Семенова Н. Соціально-педагогічні умови виховання особистості дитини у сучасній сім'ї : дис. ... канд. пед. наук. Луганськ, 2005. 198 с.
- 77.Семиченко В., Заслуженюк В. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : навч. посіб. Київ : Веселка, 2008. 210 с.
- 78.Сорока О. Інтегровані умови сучасного сімейного виховання і коефіцієнт їхньої корисної дії. *Педагогіка і психологія*. 2011. №1. С. 53-67.
- 79.Стельмахович М. Українська родинна педагогіка : навч. посіб. Київ : ІСДО, 1996. 286 с.

80. Сухарева Л. Піклуємось разом : робота з батьками дошкільників. Харків : Основа: Тріада, 2008. 128 с.
81. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. школа, 1978. 263 с.
82. Сучасна українська сім'я : медико-соціальні аспекти : монографія / Лісовський В., Шурма І., Коробчанський В., Лантух А., Вакуленко С., Мирошниченко М. Харків : Майдан, 2019. 268 с.
83. Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті : збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (14-15 травня 2020 року) / за ред. В. Кушнір. Умань : Візаві, 2020. 85 с.
84. Терещенко О. Родинні збори в дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 2007. № 2. С. 18-20.
85. Товкач І. Хочу бути мамою, хочу бути татом : навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2012. 368 с.
86. Федоришин Г. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї. Івано-Франківськ : Плай, 2006. 174 с.
87. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. / упоряд. Н. Любченко, О. Прокопенко. Київ : Ун-т менеджменту освіти НАПН України, 2012. 112 с.
88. Формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку в сучасних соціокультурних умовах : монографія / за ред. Гончар Л. Харків : Друкарня Мадрид, 2016. 176 с.
89. Хромова О., Кравченко Т. Педагогічний всеобуч батьків. Київ : Знання, 1998. 216 с.
90. Чорноус Н. Сутність педагогічної взаємодії. *Науковий вісник* : зб. наук. праць. Одеса, 2014. Вип. 3-4. С. 13-18.
91. Щербань П. Сутність педагогічної культури батьків. *Вища освіта України*. 2014. № 3. С. 67-71.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для виявлення рівня освіченості батьків

Проводиться у формі бесіди чи пропонується у вигляді бланків

Мета: виявити рівень знань батьками вікових та індивідуальних особливостей дитини і способів співпраці з нею.

Інструкція: бесіда проводиться індивідуально з кожним батьком. Відповіді батьків докладно записують у таблицю (кількість стовпців таблиці відповідає кількості діагностованих батьків).

Таблиця

Номер питання	Відповіді (ПІБ батька)	Відповіді (ПІБ батька)	Відповіді (ПІБ батька)

1. Чи знаєте Ви науково-методичну літературу для батьків з виховання та розвитку дітей дошкільного віку? Яку саме?

2. Чи відвідуєте тренінги, семінари, майстер-класи батьківської ефективності? Доводиться звертатися до педагогічних працівників за порадою чи допомогою у випадках труднощів у вихованні дитини?

3. Чи відзначаєте роль співпраці з педагогом в процесі отримання додаткових знань про навчання і розвиток Вашої дитини та особливості дошкільного віку? Які саме особливості дошкільного віку знаєте?

4. Чи хотіли б Ви мати книги чи будь-яке інше джерело інформації щодо виховання та розвитку дітей дошкільного віку?

5. Які індивідуальні особливості дитини Ви будете брати до уваги при розв'язанні різних проблемних ситуацій?

6. Чи знаєте Ви методи заохочення, стимулювання та покарання дитини? Які ще методи використовуєте?

7. Чи вмієте Ви визначати готовність дитини до закладу освіти? Які особливості фізичної, психологічної, інтелектуальної готовності?

8. Чи помічали (основні зміни) у розвитку дитини під час перебування в дитсадку? Яка роль педагога в адаптації дитини до нових соціальних умов?

9. Чи знайомі Ви з особливостями демократичного, ліберального, потурального й авторитарного стилю виховання? Який стиль притаманний Вам?

10. Які вправи для розвитку сприймання, пам'яті, мислення, уваги, емоційно-вольової сфери використовуєте у роботі з дитиною?

Інтерпретація результатів: здійснюється якісна оцінка повноти, розгорнення, позитивності, адекватності відповідей батьків на кожен з пунктів і присвоюється від 1-го до 3-х балів.

Відповідно, набравши:

26-30 б. – високий рівень;

16-25 б.– середній рівень;

0-15 б. – низький рівень.

Дякуємо за співпрацю!

Семінар-практикум для вихователів щодо оптимізації співпраці з батьками

Тема. Модернізація підходів в роботі з родиною

Мета: систематизувати знання педагогів про співпрацю з родинами вихованців; сприяти змістовності планування співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї, використанню дієвих форм співпраці з батьками; досягти ефективності підвищення кваліфікації педагогів завдяки застосуванню структурних схем та моделей

План семінару-практикуму

1. Сім'я й заклад дошкільної освіти – інститути соціалізації дитини.
2. Обґрунтування важливості взаємозв'язку закладу дошкільної освіти з родинами вихованців.
3. Інценування притчі «Пекло та рай» (про необхідність співпраці).
4. Нові підходи до формування суб'єкт – суб'єктної співпраці з батьками.
5. Категорії батьків, як партнерів співпраці (небайдужі односторонні, споживачі та гості).
6. Як налагодити партнерські відносини із різними категоріями батьків вихованців.
7. Обговорення за круглим столом (рекомендації для активного слухання, інформативна бесіда, розмова для отримання порад, повідомлення поганих новин).
8. Ділова гра «Суд над новими підходами в роботі з родиною та нетрадиційними формами співпраці»
9. Ділова вправа «Визнач позицію» (девіз співпраці із батьками)
10. Перегляд відеоролику – притчі «Все залишає свій слід»

Часто виховні зусилля педагогів не мають адекватного результату. Згодом це яскраво проявляється в школі, коли у дітей з'являються проблеми з соціальною поведінкою. Тому доки робота з батьками наших сьогоденних і

майбутніх вихованців не набуде належного рівня, ширини і глибини, доти і більшість наших зусиль у роботі з дітьми будуть марними.

Річ у тім, що структура мислення і поведінки дитини визначається розвитком мозку саме в період дошкільного дитинства. Той потенціал соціального і морального здоров'я, що закладається у дитини протягом перших років життя, визначає всю її долю в подальшому житті. Це не просто слова, це наукові дані. Отже, всі ми родом з дошкільного дитинства – доброзичливий і жорстокий, працелюбний і ледар, геній і сіра посередність. Тому таким важливим є виховання дитини у дошкільному віці.

Головну роль в усіх виховних аспектах завжди відігравало й продовжує відігравати зростання дитини в родинному колі, адже родина – перший суспільний щабель у житті людини. Цьому сприяє і нова «філософія» роботи з сім'єю: за виховання дітей і їх розвиток несуть відповідальність батьки, а всі інші інститути виховання та освіти, включаючи дошкільні навчальні заклади, мають цьому сприяти.

На думку науковців та практиків позитивні результати виховання дітей можливі лише за умови співробітництва з родинами вихованців. Адже батьки мають виконувати свої прямі обов'язки, брати участь у житті закладу дошкільної освіти і відповідати за успіхи та невдачі своєї дитини. Саме так, за збігу і відмінностей батьківських очікувань і педагогічних уявлень могла б формуватися траєкторія розвитку закладу освіти й система управлінських дій.

Видатний педагог В. Сухомлинський вважав сім'ю невід'ємним компонентом соціальної структури суспільства. Стабільність і моральне здоров'я суспільства багато в чому залежать саме від сім'ї, етичних норм, які панують у ній, рівня родинного виховання. Сім'я – первинний осередок, де «шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання, тут, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають гілки, квіти і плоди. Сім'я – джерело, водами якого живиться повноводна річка держави».

На сьогодні сім'я і виховання дітей у сім'ї розглядаються в наукових дослідженнях, як соціальна, культурологічна, демографічна, нормативно –

правова, педагогічна проблема. Заради об'єктивності зазначимо, що за радянських часів через надмірну заполітизованість, авторитарність, система дошкільного виховання не могла донести до кожної родини всі свої здобутки, тож на певному етапі перестала прогресувати. Певна інформація надходила до батьків через сухі матеріали стендів, формалізовані доповіді вихователів на батьківських зборах. Організація життєдіяльності дітей, зміст навчально-виховної роботи з ними були невідомими батькам, залишаючись за дверима закладу. Це породжувало негативні чутки, необ'єктивні оцінки та судження, що завдавало шкоди репутації закладу дошкільної освіти, знижувало престиж професії вихователя. Завдяки загальним позитивним тенденціям суспільного розвитку сьогодні дошкільні навчальні заклади зорієнтовані на такі пріоритети: особистісна спрямованість, відкритість змісту, форм, методів роботи. Завдяки тісному співробітництву закладу дошкільної освіти з батьками навколо дітей створюється атмосфера довіри, взаєморозуміння, підтримки.

Інсценування притчі «Пекло та рай» (про необхідність співпраці).

Одного разу праведна людина розмовляла з Богом і запитала його: «Господи, я б хотів дізнатися, що таке Рай і що таке Пекло».

Бог підвів його до двох дверей, відкрив одну і провів людини всередину. Там був великий круглий стіл, на середині якого стояла величезна чаша, наповнена їжею, яка пахла дуже смачно. Людині шалено захотілося їсти. Люди, що сидять навколо столу, виглядали голодними і хворими. Всі вони виглядали вмираючими від голоду. У всіх їх були ложки з довгими-довгими ручками, прикріпленими до їхніх рук.

Вони могли дістати чашу, наповнену їжею, і набрати їжу, але так як ручки у ложок були занадто довгі, вони не могли піднести ложки до рота.

Праведна людина була приголомшена виглядом їх нещастя. Бог сказав: «Ти побачив Пекло».

Потім вони попрямували до других дверей. Бог відчинив їх.

Сцена, яку побачив чоловік, була ідентичною попередньої. Тут був такий же величезний круглий стіл, та ж гігантська чаша, яка змушувала його рот наповнюватися слиною. Люди, що сиділи навколо столу, тримали ті ж ложки з

дуже довгими ручками. Тільки на цей раз вони виглядали ситими, щасливими і зануреними у приємні розмови один з одним .

Людина здивувалася: «Як це можливо? Я не розумію».

«Все просто, - посміхнувся Бог , - вони навчилися годувати один одного».

Висновок: люди навчилися співпрацяти, допомагаючи один одному.

У сучасній теорії набуває поширення концепція соціал-конструктивізму, суть якої полягає в тому, що люди конструюють свою (соціальну) реальність в процесі співпраці з іншими, один з одним. Важливу роль в цьому процесі відіграє саме діалог. В актуалізації суб'єкт – суб'єктної співпраці з батьками, дошкільний педагог виступає як фасилітатор (анг. facilitator – допомагати, полегшувати, сприяти). Педагогічна співпраця з сім'єю полегшує досягнення цілей, поставлених перед закладом дошкільної освіти (практичний стимул), робить важливий внесок в єдиний процес виховання дитини в сімейному та освітньому середовищі (педагогічний стимул), також участь батьків є певною формою демократизації та культурної співпраці, що особливо важливо в умовах полі культурного простору (соціальний стимул).

Такий підхід, по-перше сприяє зближенню в дитячій свідомості образів педагога та членів сім'ї за рахунок набуття цими людьми спільних рис, певного уподібнення. Зокрема, образ педагога, що формалізується, пом'якшується, споріднюється з образами батьків. Водночас дитина починає сприймати членів родини не лише як людей, що обслуговують її, задовольняють всі примхи, витримують вередуна тощо, але і як авторитетних вимогливих вихователів, носіїв цікавої інформації, багатьох корисних вмінь, особливих здібностей. Але таке сприймання дошкільниками дорослих людей з найближчого оточення в закладу дошкільної освіти і вдома неможливе, якщо робота з батьками обмежуватиметься традиційними формами роботи: батьківські збори, консультації, бесіди, оформлення «батьківських куточків». Тут потрібні зовсім інші підходи.

Насамперед важливо змінити об'єкт – суб'єктивні відносини, тобто усвідомити самим і переконати членів родини, що вони є суб'єктами навчально-виховного процесу. По-друге, співпраця з батьками передбачає також активну

допомогу з їхнього боку в створенні умов успішного розгортання освітнього процесу: дизайн групових приміщень або окремих тематичних куточків у них, холів, оформлення музичного та спортивного залів, підготовка їх до свят, озеленення майданчиків, виготовлення ігрової атрибутики. При цьому важливо забезпечити залучення дітей до діяльності, яка зближує всіх її учасників, налагоджує справжню співпрацю в тріаді «батьки-діти-вихователі», сприяє формуванню в дітей базових якостей особистості (відповідальності, самостійності, креативності, працелюбності та ін.).

Співпрацею з закладом дошкільної освіти в ідеалі має бути охоплений весь батьківський контингент, а не лише найактивніші його члени. Можна виділити ще й таку категорію батьків, як небайдужі однодумці. Через зайнятість, дефіцит часу вони не можуть брати безпосередню участь в педагогічному процесі, проте цікавляться життям своїх малюків у закладу дошкільної освіти, жваво відгукуються на будь-які ініціативи педагогів і завжди готові надати допомогу групі, закладу, а отже, спроможні співпрацювати на партнерських засадах. Саме до них вихователь може звертатися найчастіше з окремими дорученнями, проханнями, які попри свою епізодичність, дають батькам можливість жити проблемами групи, бути у курсі справ у ній. До речі, саме вони охочіше за інших відгукуються на запрошення в міру можливості відвідувати дитсадок з метою ознайомлення з організацією життєдіяльності дітей, спостереження за ними в дитячому колективі і переймають для себе прийоми співпраці з дітьми.

З позицій нових підходів, співпраця педагогічного колективу, батьків вихованців може відбуватися таким чином:

- батьки за домовленістю з адміністрацією можуть очолити гурткову роботу (як додаткову освітню послугу) в масштабах усього закладу дошкільної освіти. Таку ініціативу важливо підтримувати, особливо, з огляду на те, що реалізується вона безкоштовно;

- періоди підготовки до свят, оскільки вони об'єднують дітей і дорослих спільними переживаннями та справами, створюють атмосферу піднесеності, сюрпризності, веселого настрою;

- активна допомога батьків у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу: дизайн групових приміщень або окремих тематичних куточків, озеленення майданчиків, виготовлення ігрових матеріалів

Спочатку до участі в педагогічному процесі варто залучати мінімальну кількість батьків, яка згодом може зростати по мірі того, як батьки набуватимуть досвіду педагогічної співпраці з дітьми і матимуть менше допомоги з боку вихователя.

Найбільш закритими для співпраці на рівні «педагог-родина» є батьки, яких можна об'єднати в категорію споживачі та гості. Вони ставляться до закладу дошкільної освіти як до установи, яка зобов'язана надати їм певний комплекс з догляду, навчання і виховання їхніх дітей (що цілком справедливо!), відмежовуючись від будь-якої участі у житті закладу дошкільної освіти або групи. Подекуди вони гіперкритично ставляться до роботи закладу, висувуючи завищені вимоги до його роботи, висловлюючи незадоволення якістю освітніх послуг. І все це – на тлі хронічної відмови допомогти, взяти участь чи хоча б просто відвідати організовані вихователем відкриті покази різноманітних фрагментів навчально-виховного процесу.

Щоб налагодити партнерські відносини з «гостями» та «споживачами», важливо насамперед зацікавити їх, показати результативність діяльності закладу через позитивні зрушення в емоційному стані, здоров'ї, навчальних досягненнях їхньої дитини порівняно з її попередніми результатами без зіставлення з іншими дітьми. У цій справі на передній план виступають:

– мотивація та авансована наперед оцінка, які програмують на конкретний позитивний результат їхньої співпраці з вихователями та активної участі в житті групи, на відкритість, довірливість, толерантність у стосунках. («Цю справу ми можемо довірити Вам», «Ваша участь допоможе Сашкові швидше звикнути до закладу дошкільної освіти»).

– різні способи інформування батьків: усне спілкування, демонстрування та коментування продуктів дитячої діяльності, естетичне оформлення стендів, які містять цікаву для батьків інформацію, перегляд касет з відеозаписами різноманітних фрагментів з життя групи;

– висока оцінка внеску батьків у забезпечення життєдіяльності дітей у групі (заклеїли вікна у групі – стало тепліше, допомогли пошити штори – у спальні стало набагато затишніше; допомогли оформити куточок книжки, намалюють картинки до текстів, стежать за порядком; відвідали спортивно-фізкультурне свято в дитсадку – дитина зраділа, виявила більше організованості, активності, вправності в рухах тощо);

– педагогічна рефлексія, яка передбачає обмін враженнями від участі у житті закладу дошкільної освіти, переосмислення батьками своєї ролі та місії вихователя, поглядів на дитину не як на об'єкт, а як на суб'єкт виховання за такого підходу згодом певна частина байдужих та гостей поповнить лави небайдужих однодумців.

Як бачимо, активізація батьків на основі індивідуального та диференційованого підходів, діалоговості у співпраці – справа цілком реальна, хоч і не проста і потребує неабиякої майстерності від педагога.

Обговорення за круглим столом.

Спілкування з окремими батьками може бути продуктивним у разі дотримання таких порад:

Рекомендації для активного слухання:

- намагайтеся уважно слухати;
- давайте короткі, стимулюючі відповіді (кивання, відповіді типу «mmm», «о так»), дайте співрозмовнику закінчувати свої речення. Не перебивайте його;
- не нав'язуйте ідей, думок, відчуттів, критики, вирішення чи порад. Це завжди можна зробити пізніше;
- виявляйте співчуття не в словах, а у поведінці;
- зверніть увагу на манеру говорити: інтонацію, підвищення голосу; слухайте не тільки слова, а й відчуття, які стоять за ними;
- активне слухання забирає багато часу, тому запасіться часом для розмови.

Деталі хорошої розмови.

Умови: підготовка; атмосфера; положення; підсумок.

Підготовка до розмови: яка ціль розмови? Коли і де буде відбуватися розмова? Як довго вона буде тривати? Хто присутні? Яка моя роль і роль інших у цій розмові? Що буде з'ясовуватися? Що я очікую від розмови? Яку реакцію і аргументи я можу очікувати від інших і що робити з цим? Якої інформації я потребуую?

Положення: як лідер розмови, ви повинні бути спроможним слухати і дивитися на батьків, не оцінюючи їх. Будьте чесні і відкриті.

Атмосфера. Можна запропонувати каву чи чай. Не вживайте складних слів під час розмови з батьками, пристосовуйтеся до їхнього рівня розмови.

Підсумок. Заздалегідь подумати про висновок.

Інформативна бесіда

Батьки – це перші, хто відповідає за дитину. В дитсадок ви берете частину відповідальності на себе. Разом ви ведете дитину до самостійності і емоційної стабільності. Для вас важливо бути хорошим партнером.

Важливо звернути увагу на наступне:

- Ознайомити з метою цієї бесіди.
- Повідомляти інформацію коротко і зрозуміло.
- Задавати питання, що стосуються різних аспектів.
- Уникати кліше: «я розумію, що ви маєте на увазі», або «о, це не так погано».
- Відповідати співрозмовнику коротко та зрозуміло.
- Задавати відкриті запитання, щоб співрозмовник відповідав на них так, як йому зручно.

Розмова для отримання порад

Батьки часто бувають невпевнені у тому, чи вірно вони виховують дитину, особливо, якщо перша дитина. Для них фахівець є своєрідним «експертом», який знає, що і як робити. Протягом бесіди з надання порад пам'ятайте, що стосунки дитини та її батьків відрізняються від ваших з нею стосунків.

- Завжди стежте за тим, чи вірно зрозуміли батьки вашу раду.
- Не нав'язуйте батькам свої поради.

– Не дозволяйте батькам думати, що ви надаєте їм готову пораду і від них вже нічого не вимагається.

– Знаходьте разом вирішення проблем.

– У разі необхідності зверніться до батьків.

Повідомлення поганих новин

Темами розмови можуть бути: поведінка дитини, проблеми закладу освіти, батьків (дитина спізнюється або взагалі залишається вдома). Ця бесіда може викликати різні емоції.

Метою розмови з приводу поганих новин є не лише повідомлення цих поганих новин, але й надання підтримки.

Варто звернути увагу на наступне:

- Формулюйте погані новини ясно і конкретно.
- Не чекайте довго, одразу ж повідомляйте погані новини.
- Давайте короткі зрозумілі пояснення, будьте чесні та відкриті.
- Зупиняйтеся більше на незрозумілих пунктах.
- Заохочуйте інших до пошуку рішення.
- Надайте можливі пропозиції.

Ділова справа «Визнач позицію»

На слайді представлено перші частини речень, педагоги пропонують різноманітні варіанти закінчення речення, таким чином визначають девіз співпраці із батьками:

Ставитися до батьків:

Нетерплячих – терпеливо,

Сором'язливих – турботливо,

Розгніваних – доброзичливо,

Образливих – толерантно,

Грубих – витримано,

Вимогливих – делікатно.

І до всіх, до всіх разом – уважно!

Ділова гра «Суд»

А тепер запрошую взяти участь у рольовій грі «Суд». Наше судове засідання буде присвячене питанню нових підходів в роботі з родиною та нетрадиційним формам співпраці.

Перед початком гри ми поділимося на 3 команди:

1 команда – захисники;

2 команда – обвинувачі;

3 команда – присяжні засідателі.

У ролі суддів пропоную вибрати адміністрацію.

Команди «захисників» і «обвинувачів» протягом 2 хв. в процесі обговорення виділяють основні та вагомні аргументи на користь використання нетрадиційних форм роботи з батьками або навпаки. Потім суддя надасть слово кожної зі сторін. Після виступу «захисників» і «обвинувачів» панове присяжні засідателі порадившись, винесуть свій вердикт, а суддя зачитає рішення суду з даного питання. На цьому судове засідання буде закрито.

Передбачувана мова захисників.

Традиційні форми роботи з батьками (бесіди, збори, куточки) дають малий результат. Потрібні нові нетрадиційні форми для зближення дітей, батьків, педагогів.

Нетрадиційні форми роботи з сім'єю покликані встановлювати теплі неформальні, довірчі відносини, емоційний контакт між педагогами та батьками, батьками і дітьми. Батьки стають більш відкритими для спілкування.

Нетрадиційні форми роботи з сім'єю дозволяють педагогам, керуючись почуттями педагогічного такту у взаємовідносини з батьками, виступати тільки в ролі фахівця-консультанта, але при цьому ненав'язливо передавати їм необхідні педагогічні знання. До того ж, «занурення» в життя закладу дошкільної освіти здатне більшою мірою продемонструвати батькам особливості виховання і навчання дітей у закладу дошкільної освіти. А спостереження за дитиною в новій обстановці дозволяє інакше поглянути на неї і на спілкування з ним в домашніх умовах.

Дозволяють активізувати і збагачувати виховні уміння батьків, підтримувати їх упевненість у власних педагогічних можливостях, поширювати позитивний досвід виховання в сім'ї.

Родина і дитсадок – два важливих інституту соціалізації дітей. Їх тісна співпраця зіграє позитивну роль у всебічному розвитку дитини.

Відображення результатів використання нетрадиційних форм на особливий емоційний мікроклімат сім'ї, на теплоту, ніжність і духовне спілкування батьків і дитини.

Поява в родині спільних інтересів, захоплень як для дорослих, так і для дітей.

Розробка нових підходів до співпраці дитячого саду і батьків як чинника позитивного всебічного розвитку дитини.

Організація наступності в роботі закладу освіти та родини з питань оздоровлення, дозвілля, навчання і виховання.

Передбачувана мова обвинувачів.

Труднощі залучення батьків до участі у заходах закладу освіти, особливо з проблемних сімей.

Матеріально-технічне оснащення приміщень закладу освіти.

Багато форм вимагають досить тривалої і серйозної підготовчої роботи.

Надмірна зайнятість батьків.

Невміння і небажання дорослих організувати спільну сімейну працю і відпочинок.

Не завжди висока компетентність вихователів у питанні організації та побудові контакту з батьками в сучасних соціальних умовах.

Постанова суду

1. Схвалити позитивний досвід роботи педагога початкової закладу освіти.
2. Педагогічному колективу перейняти позитивний досвід ефективної співпраці педагогів з батьками.
3. Всім педагогам продовжити освоєння нетрадиційних форм роботи з батьками, а саме: дискусій, круглих столів, тематичних лекцій на виховну тему, усних журналів, практикумів.

4. Здійснювати постійне вивчення батьківських запитів на освітні послуги з подальшою корекцією плану роботи закладу освіти з сім'єю.

5. Всі нові форми і методи співпраці сім'ї та закладу освіти мають сприяти встановленню довірливих відносин між педагогами та батьками, і формуванню усвідомленого ставлення вихователів до своєї виховно-освітньої місії.

6. Усунути труднощі залучення батьків до співпраці можна, якщо вони будуть бачити особисті досягнення дитини, її індивідуальні прояви, фіксацію успіхів у розвитку. Тому потрібно використовувати будь-які досягнення і прогрес у здібностях дитини для оцінки його успішності. Трансляція батькам позитивного образу дитини під девізом: «Ваша дитина – краще всіх!» з обережними порадами. Батьки, переконані, що їхню дитину в дитсадку люблять, навчають, виховують, розвивають, легше йдуть на контакт і співпрацю.

Відеоперегляд притчі «Все залишає свій слід»

Жив-був один дуже запальний і нестриманий молодий чоловік. І ось одного разу його батько дав йому мішечок з цвяхами і наказав кожного разу, коли він не стримає свого гніву, вбити один цвях в стовп огорожі.

У перший день в стовпі було декілька десятків цвяхів. На іншому тижні він навчився стримувати свій гнів, і з кожним днем число забитих в стовп цвяхів стало зменшуватися. Хлопець зрозумів, що легше контролювати свій темперамент, ніж забивати цвяхи.

Нарешті прийшов день, коли він жодного разу не втратив самовладання. Він розповів про це своєму батьку і той сказав, що цього разу кожен день, коли синові вдасться стриматися, він може витягнути з стовпа по одному цвяху.

Йшов час, і прийшов день, коли він міг повідомити батька, що в стовпі не залишилося жодного цвяха. Тоді батько взяв сина за руку і підвів до паркану:

- Ти непогано впорався, але ти бачиш, скільки в стовпі дірок? Він вже ніколи не буде таким як раніше. Коли говориш людині що-небудь зле, у нього залишається такою ж шрам, як і ці дірки. І не важливо, скільки разів після цього ти вибачишся – шрам залишиться.

Висновок: співпрацюючи з батьками, слід пам'ятати, що всі вчинки та слова педагогів залишають слід в душі як вихованців, так і їхніх батьків.

Сценарій родинного свята

Тема. «Працьовита в нас сім'я – мама, тато, я».

Мета: розширювати уявлення дітей про сім'ю, родину, родинні стосунки; продовжувати вправляти у чіткій вимові слів під час виконання пісень, виконанні рухів під музику в парах, колі, з предметами, виразному декламуванні віршів, емоційно передаючи ставлення до їх змісту; закріплювати вміння співати без напруги, протягувати довгі звуки, узгоджувати ритм і темп музики; розвивати творчі здібності, товариські взаємини, логічне мислення, художній смак; виховувати повагу та турботливе ставлення до членів родини, доброзичливе ставлення до дорослих і однолітків, позитивне ставлення до музики.

Матеріал: ноутбук, баян, українські віночки, дзвіночки, брязкальця, бубни, металофони, два дитячих конструктори, скриня з дитячим одягом, варені овочі, ножі, тертушки для кулінарного конкурсу, десять носовичків і десять прищіпок, повітряні кульки і коробки з-під соків.

Хід свята

Зала святково вбрана. Вздовж центральної стіни стоять три столики зі стільчиками.

Ведуча. Лежать у полі ще сніги.

А води весняні шумлять,

І сонні будять береги,

Біжать, і грають, і дзвенять.

Послухай, як струмок дзвенить,

Виспіває пташина.

З тобою всюди, кожну мить

Говорить Україна.

Зацвітає калина, зеленіє ліщина,

Степом котиться диво—луна.

Це моя Україна, це моя Батьківщина,

Що, як тато і мама, одна!

Звучить композиція «Моя Україна».

Перша дитина. Знаю я слово – найкраще у світі,
Тепліше від сонця, миліше від квітів.

Слово це пестить, голубить і гріє,
В душу дитячу вселяє надію.

Друга дитина. Це слово лягло у родинну основу.

Стало початком рідної мови,
Помандрувало від роду до роду
Й освятило людину й природу.

Третя дитина. Хай же це слово завжди буде святом.

Будем родину свою шанувати.

Четверта дитина. Яке чудове справді свято,

Де рідних, друзів так багато.

Батьків, бабусь, дочок й синів –

Для них ми заспіваємо пісні.

Звучить пісня «Наша родина» (муз. М. Ведмедері, слова Т.Шутенко).

Діти сідають на свої стільчики.

Ведуча. Березень – перший місяць весни. Навесні народжується все прекрасне. А найпрекрасніше, найдорожче для кожної людини – це сім'я.

Сім'я – це пристань і гавань.

Сюди повертаймось знов і знов

Із мандрів далеких і плавань

Тут вічно панує любов.

Тебе тут завжди пам'ятають,

Куди б ти не їхав не йшов,

На тебе постійно чекають

Увага, турбота, любов!

Кажуть, що душа дитини – чистий аркуш паперу. На ньому залишають свій слід люди, які завжди поруч з дитиною. А це насамперед – родина. Вона дитину виховує, навчає, прищеплює їй любов до людей до праці. Тож конкурсну

програму, яку підготовлено до сьогоднішнього дня, ми так і назвали «Працьовита в нас сім'я – мама, тато, я».

Отже, зустрічайте наші родини!

Представлення родин.

Ведуча. Сьогодні наші родини будуть змагатися у вмінні працювати і відпочивати разом, а глядачі – підтримувати своїх друзів гучними оплесками. Тож почнемо перший конкурс з домашнього завдання.

1-й конкурс «Привітання родин»

Перша сім'я. Ой, весела в нас сімейка

Ми все робимо гуртом,

В'яжеш, шиєм, вишиваєм,

Разом весело живем!

Звучить мелодія на мотив української народної пісні «Ой, є в лісі калина».

Донечка першої родини виконує пісню.

Я україночка мала, Оксанкою я звуся,

В Білій Церкві проживаю, дуже цим горджуся.

Не лінива я сама, до роботи звична.

І дружу я з усіма та ще й симпатична.

Я україночка мала, чорні брови маю.

Для усіх гостей на святі пісню цю співаю!

Друга сім'я. Бджілка, бджілка, – жу, жу, жу,

Я без діла не сиджу.

Так і вся моя родина:

Без роботи – ні хвилини .

Тато наш по дому ходить,

Цвяхи в дерево вбива.

Мама їсти нам наварить

І підлогу підміта.

Ну, і я теж господиня,

Посуд мию і в'яжу.

Всіх тваринок нагодую,

Ляльці казку розкажу.

З братом в шахи ми пограли,

У кімнаті прибирали,

Все ми дома поробили,

Добре всі попрацювали!

Третя сім'я. Перегляд на екрані фільму «Наша сім'я». Режисер фільму – тато. Актори – члени родини.

Ведуча. Перш ніж перейти до другого завдання, я хочу загадати вам загадку.

Цей робітник доторкнувся до хмарини,

Дім збудував нам красивий, затишний. (Будівельник)

Кожна родина дбає про свою оселю: намагається зробити все, щоб її будинок був красивим, затишним, практичним. І сьогодні кожна родина побудує свій маленький будиночок, а ми побачимо, як вони вміють працювати разом. Тож починайте!

Другий конкурс «Будинок моєї мрії»

Ведуча. А поки наші команди працюють, я хочу пограти з глядачами.

Професій безліч є цікавих,

Але свою вгадати як?

Загадки треба відгадати,

І кожен з нас на це мастак.

У пору літню, в час осінній,

На весні – гарячий час:

Косять, жнуть вони і сіють,

Орють лан у котрий раз (Хлібороби)

Мчить супутник в сині далі,

Де зірки, мов білий жар.

Для ракети хто дав сталі?

Це звичайно ... (Сталевар)

Дітвору він добре знає,

Її щедро пригощає,

Смачний борщик приготує,
 Пирогами почастує. (Кухар)
 Першим стрічає він сонце у місті.
 Двір наш і вулиця – глянь, які чисті! (Двірник)
 Твій одяг вийде, мов картинка:
 Все по тобі – рукав і спинка.
 Тож на примірці так годиться –
 Стій рівно і не смій крутиться. (Швачка)
 Хто розносить нам листи, телеграми і газети?
 Ой, важка у нього ноша!
 Хто він, діти? (Листоноша)

Ведуча. Молодці, діти, ви знаєте багато професій. А тепер давайте подивимося, як наші родини впоралися з професією будівельників. Які гарні вийшли у вас будиночки: один кращий за інший! А це тому, що кожна сім'я вклала в нього свою душу, свої вміння, фантазію, а найголовніше те, що працювали вони разом. Тож прийміть від нас щирі оплески.

І для всі присутніх в цьому залі прозвучить пісня «Разом зі мною» слова М. Сатуліна, музика І. Білик у виконанні Ангеліни Воробйової.

Ведуча. Мабуть, ви ще не забули ті часи, коли були маленькими і вас одягала матуся. Зараз, ви одягаєтесь самостійно. Давайте пригадаємо ті чудові миті раннього дитинства. Тільки зараз одягати дитину буде не мама, а тато.

Третій конкурс «Одягає тато малюка»

Ведуча дякує татусям за добре виконане завдання.

Дитина. Горе, чи нещастя, чи біда яка,
 Всіх нас виручає татова рука.
 Рідна, ніжна, щира, добра і міцна,
 І життя дорога з нею не страшна.
Дитина. Дорогий, хороший, рідний тату,
 Кращого від тебе не знайти!
 Дорогий, хороший, рідний тату,
 Як чудово, що у нас є ти!

Дитина. Діти мріють ласкою зігріті,
Щоб ніколи не було біди...
Щоб були рідніші в цілім світі
Тато й мама з ними назавжди.

Виконується танок «Весела полька» муз. А. Моцарта.

Дитина. Мамині руки – щедрі, робочі
Втоми не знають з ранку й до ночі.
Вранці, коли ще усі спочивають,
Сонце, напевно вони піднімають.

Дитина. Мамині руки – ніжні і милі
Воду ранкову з криниці носили.
Діти плескались, діти вмивались,
Сонцю і матері щиро всміхались.

Ведуча. І справді, чого тільки не вміють робити мамині руки! Не таємниця, що багато часу вони проводять на кухні, щоб приготувати нам щось смачне і нагодувати свою сім'ю. Тож я оголошую наступний конкурс, який називається »Кулінарна фантазія«. Завдання конкурсу: із запропонованих продуктів мамам необхідно приготувати смачні бутерброди і красиво їх прикрасити. А поки наші мами втілюють свою кулінарну фантазію на кухні, давайте послухаємо вірш А. Костецького «Косички».

Хлопчик. »Косички у дівчаток , щоб смикати за них!«—

Так думав я спочатку, а виявилось – ні!
Вони ростуть для того, щоб заплітатись довго
Та банти в них носити великі і красиві,
Щоб хтось про них сказав: Ах, ах, яка краса!..
А от мені косичок не треба. Я – хлопчак.
А що я теж красивий, то це помітно й так.

Дитина. З радісним святом вітаємо наших бабусь дорогих,
Від щирого серця бажаємо здоров'я і щастя для них.

Звучить пісня-танок «З музичними іграшками» (муз. Н. Рубальської, слова В. Гвоздій).

Ведуча. Подивіться, яке оригінальне блюдо приготували мами. Цікаво, яке ж воно на смак? Хоча кожна мама знає, що приготувати це не біда, біда насправді нагодувати неслухняного малюка. Адже це справжнє мистецтво. Тож зараз цим мистецтвом спробують оволодіти наші маленькі учасники. А в ролі неслухняних малюків будуть наші татусі. Годувати своїх татусів ви будите стравою яку щойно приготували ваші мами.

П'ятий конкурс «Нагодуй свого тата»

Звучить пісня «Все починається з мами» (муз. М. Ведмедері, слова М. Сингаївського).

Ведуча. В нас дівчатка не ледачі, роботящу мають вдачу;

Вміють прати, вишивати, своїй мамі помагати.

Тож наступний наш конкурс буде для дівчаток. Зараз вони покажуть нам, як вони допомагають вдома своїм мамам.

Шостий конкурс «Маленькі помічниці»

Дитина. Буду мамі в допомозі, буду добре працювати,

Дуже скоро буду в змозі маму я нагодувати.

Дитина. Буду мамі в допомозі, буду добре працювати

За маленькою сестрою буду добре наглядати.

Дитина. Ми бажаємо сьогодні, наших мам розцілувати!

А тепер для вас ми дружно будем пісню вам співати!

Виконується танок «Чепурушечки» (муз. Н. Рубальської).

Ведуча. Наші родини добре попрацювали, а тепер вже час і відпочити. Тож наступний наш конкурс так і називається – «Збираємося на відпочинок».

Сьомий конкурс «Збираємося на відпочинок»

Дитина. Любий, добрий мій дідусю, я твоя онука,

Прибігаю я до тебе, як поради треба.

Я твої слова розважні пам'ятати буду,

У житті твою науку пронесу я всюди.

Дитина. Хоч твій волос сивиною густо посріблвся,

Та для мене ти, мій любий, рідним залишився.

З радістю свого дідуся обійму та поцілую,

Дідусеві дорогому зараз затанцюю.

Звучить фонограма пісні «Модниця» (муз. М. Лисенка, сл. Зоряни Лісевич).

Ведуча. Останній наш конкурс – інтелектуальний. Ми для вас приготували кілька прислів'їв про працю і смію. Зараз я прочитаю їх початок, а ви маєте продовжити.

Командам роздаються аркуші паперу з прислів'ями.

Восьмий конкурс «Продовж прислів'я»

Ведуча. А поки наші родини виконують свої завдання, ми пограємо з глядачами. Я буду називати речі, якими користуються спеціалісти різних професій. Вам треба назвати цю професію.

Гра «Кому це потрібно?»

1. Халати, ліки, термометр. (Лікар)
2. Книги, зошити, школа. (Вчитель)
3. Продукти, ніж, каструля. (Кухар)
4. Цеглина, будівля, цемент. (Будівельник)
5. Тканина, гудзик, сукня. (Швачка)
6. Дитсадок, діти, іграшки. (Вихователь)
7. Будівля, фарби, вікна. (Маляр)
8. Електричний струм, проводка, лампочка. (Електрик)
9. Сцена, мікрофон, музика. (Артист)
10. Лопата, сапка, лійка. (Садівник)
11. Віник, совок, тачка. (Двірник)
12. Машина, дорога, бензин. (Водій)

(Перевірка завдання, оплески учасникам)

Ведуча. Ви чули новину?

Грає бубон... бум–бум–бум!

З ним і брязкальце співа.

Де, скажіть таке бува?

Тільки в нашому оркестрі

Музиканти є такі.

Хоч маленькі вони дуже,

Та артисти – хоч куди!

Гра на дитячих музичних інструментах «Латвійська полька» (муз. В. Моцарта).

Ведуча. Сьогодні ми побачили, як треба працювати і відпочивати, ще більше познайомилися один з одним. Ми вдячні сім'ям за їх кмітливість, згуртованість, рішучість. Всім було дуже приємно відпочивати у цьому родинному колі. Тож прийміть від нас солодкі подарунки та щирі оплески.

Вручення подарунків сім'ям і дітям–учасникам.

Дитина. Все зроблено в світі руками такими, як в тата чи мами.

Руками усіх трударів, наших дорогих батьків.

Дитина. За все найкраще у житті,

За ваші руки золоті, за ваші добрії серця...

Діти (разом) Ми всі вам вдячні без кінця!

Ведуча. Ось і закінчилося наше свято. Гадаємо, що всім вам було сьогодні весело, цікаво й затишно. До побачення!

Апробація результатів магістерського дослідження.

	Сертифікат
	№19-25/2172
	засвідчує, що
	Франків Оксана
	взяв (ла) участь у роботі Всеукраїнських педагогічних читань «ОСОБИСТІСТЬ І СОЦІУМ» (до 100-річчя з дня народження професора Євгена ПЕТУХОВА) 23-24 жовтня 2025 року (обсяг 8 години, 0,25 кредити ЄКТС)
Перший проректор	 Сергій ОМЕЛЬЧУК Херсон – Івано-Франківськ 23-24 жовтня 2025 р.

Міністерство освіти і науки України Львівський національний університет імені Івана Франка	
	
СЕРТИФІКАТ	
ДП 02070987/0244-25	
цей сертифікат засвідчує, що	
Франків Оксана Богданівна	
взяла участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції	
«ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ»	
14 листопада 2025 року м. Львів	
Тривалість 0,3 кредиту ЄКТС	
Ректор	 Роман ГЛАДИШЕВСЬКИЙ